

SISMAVOCALLO

ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΗΓΑΣ ΤΟΥ

ΣΥΤΓΡΑΦΕΝ ΜΕΝ ΡΩΣΣΙΣΤΙ

ΥΠΟ

N. ΤΟΡΝΑΟΥΦ

*Πρώην Ὑποδιοικητοῦ τῆς Κασπιανῆς Ἐπαρχίας τῆς ῥωσσικῆς
αὐτοκρατορίας, Γενικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς ἐν Πητρούπολει Γε-
ρουσίας, Συμβούλου ἐν ἐνεργείᾳ τῆς ῥωσ. αὐτοκρατορίας
καὶ Μέλους τῆς Ἀνατολικῆς ἐν Γερμανίᾳ Ἐταιρίας*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΝ ΔΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΚΗΝ

ΥΠΟ

M. ΕΣΒΑΧ

*Καθηγητοῦ τοῦ Ναπολ. Κώδικος ἐν Στρασβούργῳ
ΚΑΙ*

ΜΕΤΑΓΛΩΤΤΙΣΘΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ

ΥΠΟ

N. ΣΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

*Προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Σύδρῃ, Ἴππότην
τοῦ Τάγματος τοῦ Σωτήρος κ.λπ.*

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΔΑΠΑΝῃ Γ. ΚΑΡΥΔΟΥ.

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΕΝ ΣΜΥΡΝῃ, ΤΥΠΟΙΣ «ΣΜΥΡΝῆς Μουσουλμα-
νικῆς» ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

1871.

1871

226B

SISMANDOLIO
MEGARO

... και ιδίως
... εὐρώπη δὲν δύ-
... α παριστάνον τὸ
... κτὰ βάθος εἰς ὅλα
... κήν καὶ τὴν πρακτι-
... ῶς κανόνας, οὗς ἰδίως
... δάκτωρ Worms, κλη-
... γερίας, παριστᾷ ζων-
... τῆς πείρας ἔλαθεν ἐν-
... ου, ἐπιγραφόμενον
... με πᾶν τὸ ἐν
... κατόπιν ἡρ-
... μουλμανικὸν δι-

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

Ἐπιχειρῶν νὰ ἐκθέσω ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι τοὺς θεμελιώδεις χαρακτῆρας τοῦ δικαίου τῶν Μουσουλμάνων, θεωρῶ ἑμαυτὸν ὑπόχρεον πρὸς τοὺς ἀναγνώστας μου, νὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὰς περιστάσεις, αἵτινες μὲ παρεκίνησαν νὰ ἐπιχειρήσω τὸ ἔργον τοῦτο, γραφὲν ἀρχικῶς ἐν τῇ Ῥωσικῇ γλώσσῃ καὶ προορισθὲν διὰ τὴν Ῥωσσίαν.

Τὸ Μωαμεθανικὸν δίκαιον, πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐπησχόλησε τοὺς ἐν Εὐρώπῃ σοφοὺς, καὶ ἐσχάτως ἐφείλκυσε ἰδιαζόντως τὴν προσοχὴν τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐκείνων Ἐπικρατειῶν, εἰς ἃς, μεταξὺ τῶν ὑπηκόων, ὑπάρχουσι καὶ ὄπαδοι τοῦ Ἰσλαμισμού, διότι αἱ Ἐπικράτειαὶ αὗται ἐνόησαν πόσον σπουδαία εἶναι, πρὸς διοίκησιν τόπων ὑπὸ Μουσουλμάνων κατοικουμένων, ἡ γνῶσις τῶν στοιχείων τῆς οὐσίας ὅλων τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν σχέσεων τῶν Μωαμεθανῶν. Ἐν τούτοις, ὅσον εὐρεῖα καὶ ἀν ἦναι ἐν τῇ Δύσει, καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα, ἡ γνῶσις τῆς Ἀνατολῆς, ἡ Εὐρώπη δὲν δύναται εἰτέτι νὰ καυχθῆ, ὅτι κατέχει σύγγραμμα παριστάνον τὸ Μουσουλμανικὸν δίκαιον κατ' ἀκρίβειαν καὶ κατὰ βάθος εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη, καὶ ἐκθέτον ὑπὸ τὴν δογματικὴν καὶ τὴν πρακτικὴν ἔποψιν ὅλους τοὺς κοινωνικοὺς καὶ νομικοὺς κανόνας, οὓς ἰδίως παρήγαγεν ὁ Ἰσλαμισμός.

Ὁ σοφὸς περὶ τὰ Ἀνατολικά πράγματα διδάκτωρ Worms, κληθεὶς νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἀλγερίας, παριστᾷ ζωηρῶς τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ἧς ἐπιτοπίως διὰ τῆς πείρας ἔλαβεν ἐντελῆ γνῶσιν. Ἴνα ἐπιχειρήσῃ τὸ σύγγραμμά του, ἐπιγραφόμενον Ἐρευναι περὶ τοῦ συστήματος τῆς ἀκινήτου ἐν ταῖς Μουσουλμανικοῖς τόποις ἰδιοκτησίας, ἐξωκειώθη κατὰ πρῶτον μὲ πᾶν τὸ ἐν τῇ Εὐρώπῃ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γραφὲν, καὶ κατόπιν ἤρξατο τῆς σπουδῆς τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ὅλον τὸ Μουσουλμανικὸν δίκαιον

καιον απορρέει.— Ἐπίσθη ἐντεῦθεν, καὶ σαφῶς ἀπέδειξεν, ὅτι τὰ περιφημότερα συγγράμματα ἦσαν κατὰ μικρὸν μόνον χρήσιμα καὶ ἀσφαλῆ, πρὸς διασάφειν τοῦ πρακτικοῦ βίου τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰσλαμισμού. Διότι ἀπεδείχθη, ὅτι οἱ ἐν Εὐρώπῃ σοφοί, οἵτινες ἐζήτησαν νὰ διδαχθῶσιν ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων αὐτῶν τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου των, ἀπεπλανήθησαν εἰς παντὸς εἴδους πλάνην ὑπὸ τούτων, προσπαθόντων ἐπιμελῶς ν' ἀποκρύπτωσι δι' ἀπαντήσεων ἀσφῶν καὶ ἀμφιβόλων τὴν γνῶσιν τοῦ δικαίου των.— Ὅσοι δὲ ἠθέλησαν νὰ ἐξελέγξωσι τὸ ἀληθὲς αὐτῶν τῶν πηγῶν, προσέφυγον εἰς συγγράμματα, ὧν ἡ ἐν εἴδει ἀφορισμῶν σύνταξις καθίστα αὐτὰ αἰνιγματώδη, ὅχι μόνον εἰς τοὺς Εὐρωπαϊοὺς σοφοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν γραμματισμένων Μουσουλμάνων. Ἐὰν δὲ συνέβαινε, εἰς τοὺς μὲν ἢ εἰς τοὺς δὲ, ν' ἀνεύρωσι πηγὰς ἀσφαλεστέρας καὶ εὐληπτοτέρας, περιορισμένην μόνον χρῆσιν αὐτῶν ἠδύναντο νὰ κάμωσι, καθότι δὲν τὰς μετέφραζον ἀμέσως καὶ κατ'εὐθεΐαν, ἀλλ' ἐλάμβανον προφορικὴν τινα παράφρασιν ὑπὸ τῶν σοφῶν Μουσουλμάνων, χωρὶς νὰ ὑπάρχωσιν αἱ ἀπαιτούμεναι περὶ τῆς καλῆς των πίστεως καὶ τῶν γνώσεών των ἐγγυήσεις.»

Ὁ διδάκτωρ Worms μᾶς δίδει ἐν τῷ μνησθέντι συγγράμματι του περιέρχους πληροφορίας περὶ τῶν προσκομμάτων, ἅτινα ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ὤφειλεν ἐν Ἀλγερίᾳ πρὸς ῥύθμισιν τῶν μετὰ τῶν ἰθαγενῶν σχέσεων νὰ ὑπερνικήσῃ, καὶ ἅτινα θέλουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀναφανῆ ὅπουδῆποτε Εὐρωπαϊκῇ Ἐπικράτειᾳ ἤθελε δεσπόσει ἐπὶ τόπου ὑπὸ Μουσουλμάνων κατοικουμένου.

«Οἱ Γάλλοι, κατακτῆσαντες τῷ 1830 τὴν Ἀλγερίαν, λέγει ὁ D. Worms, ἀφῆκαν, πολιτευόμενοι ἐμφρόνως καὶ δικαίως, τοὺς ἰθαγενεῖς νὰ διέπωνται ὑπὸ τῆς προτέρας καὶ ἐπὶ τῆς θρησκείας αὐτῶν στηριζομένης νομοθεσίας. Ἐπειδὴ οἱ κατακτηταὶ μικρὰν γνῶσιν εἶχον τῆς νομοθεσίας ταύτης, ἠναγκάσθησαν ν' ἀναθέτωσιν εἰς τὴν φροντίδα τῶν ἰθαγενῶν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς. Ἀντὶ δὲ διὰ τῆς σπουδῆς τῆς γλώσσης, τῶν Νόμων καὶ τῶν ἠθῶν τοῦ κατακτηθέντος λαοῦ, νὰ συντάμωσι τὴν διάρκειαν τῆς δυσκόλου ταύτης θέσεως, οἱ Γάλλοι παρεδέχθησαν τυφλοῖς ὄμμασι τὰς ὡς πρὸς τὰς ἐπιτοπίους σχέσεις δοθείσας ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ψευδεῖς καὶ ἀπατηλὰς πληροφορίας, καὶ οὕτως ἔπλασαν ἐν τῇ Ἀλγερίᾳ καταστάσιν πραγμάτων, ἣτις ἴσως καθιστᾷ ἀδύνατον πᾶσαν πρόοδον καὶ πᾶσαν διαρκῆ ἀνάπλασιν.»

Ἀχθόντες γνῶσιν τοῦ χαρακτηῆρος, τοῦ ἰθαγενοῦς λαοῦ ἐξακολουθεῖ ὁ D. Worms, ἀνεκάλυψαν, ῥίπτοντες βλέμμα ἐπὶ τινῶν σπανίων νομικῶν χειρογράφων, ἅτινα οἱ Μουσουλμάνοι δὲν ἐπρόλαβον ν' ἀποκρύψωσιν ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς, ἀνεκάλυψαν, λέγω, μετ' ἐκ-

»πλήξεως τὰς εὐαρίθμους ἀντιφάσεις, αἵτινες ἐν ἐκάστῳ βήματι ἐπαρουσιάζοντο μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν διδομένων εἰς τὴν νέαν Κυβέρνησιν, ἐπὶ τῆς νομοθεσίας των ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἀληθῶν ἐρμηνειῶν αὐτῆς, διαφόρων ἀπαντήσεων.»

»Καὶ ὅμως ὑπῆρχεν εἰς τοῦτο ζῶηρον τὸ τῆς νομιμότητος αἴσθημα, ὅπερ ὁ Μουσουλμάνος, ὡς γνωστὸν, καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα ἀντικείμενα τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ τῆς θρησκείας ἐπεκτείνει. Ἄνάγκη ὑπῆρχεν ἐπομένως, πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθοῦς λύσεως τῶν ζητημάτων, ν' ἀναβιβασθῆ τις εἰς τὴν ἐσχάτην πηγὴν τοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου: ἐπιχειρήσεις πλήρης δυσκολιῶν, τὰς ὁποίας ἤδη ὡς πρὸς τὴν Τουρκίαν ἀπέδειξεν ἐκτενῶς, ὁ Μουρατζὰ δ' Ὀσσῶν. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀλγερίας θεωροῦσι καθῆκον των νὰ τηρῶσιν ἄκραν σιωπὴν περὶ τῶν πρὸ τῆς κατακτῆσεως πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν σχέσεων των ὅταν δὲ εὐρεθῶσιν ἠναγκασμένοι νὰ διακλύσωσι τὴν σιωπὴν καταφεύγουσιν εἰς ψεῦδη. Ὁ γινώσκων αὐτοὺς μόνον, δύναται νὰ μορφώσῃ ἰδέαν περὶ τῆς ἀξίας, ἣν ἔχουσιν αἱ συνεχεῖς περὶ φιλίας καὶ ὑποταγῆς εἰς τοὺς νέους κυρίους των διματυρήσεις. Ἡ Κυβέρνησις εἰς οὐδένα βεβαίως ἐκ τῶν νέων ὑπηκόων τῆς δύναται νὰ ἐμπιστευθῆ, διότι ὅλοι μισοῦσι τοὺς κατακτητὰς ὡς ξένους καὶ δυσσεβεῖς, οἳαδήποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ ἐκ μέρους των δεικνυμένη ἀφοσίωσις. . . .»

Μεταξὺ τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ δικαίου τῶν Μουσουλμάνων ὑπαρχόντων ἔργων παρατηρῶ, ὡς πρὸς τὸ δικαίως φημιζόμενον σύγγραμμα τοῦ Μουρατζὰ δ' Ὀσσῶνος, διαστήμου διὰ τὰς περὶ τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς γνώσεις του, Γενικὴ εἰκὼν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ὅτι τὰ κεφ. V καὶ VI, τὰ ὁποῖα πραγματεύονται περὶ τοῦ εἰρημένου δικαίου, δὲν περιέχουσιν εἰμὴ ἀόσπασμα ἐκ τοῦ συγγράμματος *Mou. Ictakā-d.l-ēlchār*, ἀφορῶντος τὸ ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἰσχύον δικαίον, χωρὶς νὰ ἐπιθεωρῆται ἐν γένει ἡ Νομοθεσία τῶν Μουσουλμάνων. Τὸ σχέδιον τοῦ Μουρατζὰ δ' Ὀσσῶνος τοῦ νὰ μὴ παραδεχθῆ τὴν διζίρεσιν καὶ τὴν κατὰ τάξιν τῆς ἐν τῷ *Mou. Ictakā-d.l-ēlchār* ὕλης, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀντικαταστήσῃ (ὡς ἐν τῇ σελίδι 24 τοῦ προλόγου του λέγει), σύστημα σαφέστερον καὶ καταληπτότερον, δὲν δύναται ἴσως νὰ θεωρηθῆ ἐπιτυχές. Διότι, ἂν καὶ εἰδικά τινα μέρη ἔχωσι μεταξὺ των ἀναγκάσιν τινα συνοχήν, αἱ θεωρίαι ὅμως, τὰς ὁποίας περιέχουσι, δὲν ἀνάγονται εὐχερῶς εἰς ἀρχὰς θεμελιώδεις, (αἵτινες δὲν ὑπάρχουσι παρά τισι Μωαμεθανοῖς), ἀνευ ἀνατροπῆς τῆς ἐν ἐκάστῃ ὕλῃ παραδεχθείσης κατατάξεως καὶ ἀνευ εἰσχωρήσεως ἰδεῶν ἐναντίων τοῦ πνεύματος τοῦ Ἰσλαμισμού. Οὕτω παραδείγματος χάριν, εἰς τοὺς περὶ πολιτικῆς κανόνες καὶ εἰς τὸν περὶ πολέμου Κώδικα,

κατέταξε αντικείμενα, θεωρούμενα ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων ὡς θρησκευτικὰ καθήκοντα, οἷον τὸ *Zekiat*, τὸ *Δζιχὰδ* καὶ ἄλλα. Τὸ κεφάλαιον περὶ τῆς βιαίας καὶ αὐτογνώμονος ἀφαιρέσεως τῶν πραγμάτων *Γκάσπ*, ἐξετέθη ὑπὸ τοῦ Δ' Ὀσσῶνος κατὰ τὰς ἐν τῇ Δύσει ιδέας ἐν τῷ ποινικῷ κώδικι, ἐν ᾧ κατὰ τοὺς Μουσουλμάνους εἶναι πράξις ἀναγομένη καθαρῶς εἰς τὸ πολιτικὸν δίκαιον. Ἐπίσης προσεπάθησε νὰ ἐνώσῃ ἀντικείμενα μὴ ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, εἰμὴ φαινομένην τινα ἐξωτερικὴν συνοχήν, ἀλλὰ τὰ ὅποια ἐντελῶς διαφέρουσι, κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν σύστασίν των. Οὕτω λ. χ. δὲν δυνάμεθα νὰ συγκατατάξωμεν τὰ ἀφαιρώματα *Βάκφ*, ἅτινα εἶναι ἀπόρροια τῆς ἐλευθέρας θελήσεως, μὲ τὸ *Zekiat*, ὅπερ δι' ἕκαστον Μουσουλμάνον εἶναι ὑποχρεωτικὸς φόρος.

Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων συγγραμμάτων κατατάσσεται ἀναμφιλέκτως καὶ τὸ κατὰ τὸ 1839 ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ *J. Pharaon* καὶ *Th. Dulau*, ὑπὸ τὸν τίτλον *Droit Musulman*. Ἄν καὶ νομίζη τις ἐκ τοῦ τίτλου του, ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦτο περιλαμβάνει ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ δικαίου τῶν Μουσουλμάνων, δὲν ἀναφέρεται, εἰμὴ εἰς μόνην τὴν αἵρεσιν τῶν σουνιτῶν, περιοριζόμενον μάλιστα εἰς τοὺς δύο αὐτῆς κλάδους, τὸν *Μαλεκίτ* καὶ *Χαριφιτ*. Δύναται τις ἐπίσης νὰ ψέξη τοὺς συγγραφεῖς τούτους, ὅτι ἀντὶ ν' ἀκολουθήσωσι τὴν ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων αὐτῶν παραδεχομένην κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ δικαίου των τάξιν, παρεδέχθησαν τὸ σύστημα τῆς Γαλλικῆς Νομοθεσίας, ὅπερ ἐπέφερε μετάθεσιν τῆς ὕλης καθιστῶν αὐτὴν οὐχὶ τόσον εὐληπτον.

Ἡ Ἀγγλία ἐπίσης στερεῖται, διὰ τοὺς ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαῖς Μουσουλμάνους ὑπηκόους της, κώδικος ἀναλόγου τοῦ πρωτοτύπου τῶν Ἰνδῶν χερκτῆρος καὶ τῆς θρησκείας. Μόνον ὅτε ὁ Λόρδος Βέντηγκ διωρίσθη γενικὸς Διοικητῆς, συνέλαβον τὴν ιδέαν τοῦ συντάξαι Κώδικα Ἀγγλο-Ἰνδικόν, ἀλλὰ τὸ ἔργον εἶναι εἰσέτι ἀπερλάχιστον. Δυνάμεθα δὲ νὰ θεωρήσωμεν ὡς πρόλογον τοῦ μελετωμένου τούτου Κώδικος, τὸ σύγγραμμα τοῦ *Macnaghten*, ἐκδοθὲν τῷ 1825, ὑπὸ τὸν τίτλον *Principles and Precedents of moohummudan lawe*, ὅπερ, εἶναι ἀληθές, ὅτι πραγματεύεται περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου ἰδίως, ἀλλ' ὅμως μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως, διότι παραθέτει τοὺς Νόμους κατὰ γράμμα ἐκ τῶν ἀραβικῶν πρωτοτύπων ἐξελθόντας.

Ὁ *Gans* ἐν τῇ περιφῆμῳ αὐτοῦ πραγματεία *Das Erbrecht in Weltgeschichtlicher Entwicklung* ἀσχολεῖται, ἐν τῇ συγκρίσει τῶν διαφορῶν περὶ κληρονομίας Νόμων, περὶ τοῦ Μουσουλμανικοῦ Δικαίου, καὶ τοι ὁμολογῶν ὅτι οὐδαμῶς ὠφελήθη ἐκ τῶν οὐσιωδωτέρων πηγῶν· διότι ὡς λέγει, δὲν ἠδυνήθη νὰ προ-

μηθευθῆ, ἔχι μόνον τὰ πρωτότυπα συγγράμματα τῶν Μουσουλμάνων Νομοδιδασκάλων, ἀλλ' οὐδέ τινα τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων τῶν ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν. (T. I. p. 178, 185.)

Τέλος ὁ καθηγητῆς *Mirza Alexander Kazem-Beg* ἐδημοσίευσεν ἐν Καζάνῃ τῷ 1845 τὸ σύγγραμμα τοῦ Χανιφίτου Νομοδιδασκάλου *Σαδρουδ-σαριὰτ*, ἦτοι τὸ *Μουστεσηρ οὐλ βικαγιέ*. Ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ εἰσαγωγῆς, περιεχομένης ἐρεύνας εὐρείας περὶ τῆς ἀρχῆς, τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐνεστώσεως τοῦ Μουσουλμανικοῦ Δικαίου καταστάσεως, ὠφελήθη μεγάλης.

Μακρὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ διαμονή, ἐν τε τῇ Περσίᾳ καὶ ταῖς Ὑπερκαυκασίαις Ἐπαρχίαις, συμμετοχὴ ἐπὶ πέντε ἔτη εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Κασπιανῆς Ἐπαρχίας (τῆς σήμερον διοικήσεως *Σεμαχᾶ*) ὡς Ὑποδιοικητῆ, μοι ἐχορήγησαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ σπουδάσω τὰ ἥθη, τὴν θρησκείαν, τὴν γλῶσσαν τῶν μουσουλμανικῶν λαῶν καὶ ἐν γένει τὸν παρ' αὐτοῖς τρόπον τοῦ ζῆν καὶ ὑπάρχειν. Δι' ἐπιμόνων προσπαθειῶν, διὰ πολλῶν θυσιῶν, κτύπησα διὰ μέσου διδασκάλων τινῶν τοῦ Μουσουλμανικοῦ Νόμου, καὶ ἄλλων προσώπων, ν' ἀποκτήσω τὰ διὰ τὰς αἱρέσεις *σιτ* καὶ *σουννίτ*, πρωτότυπα βιβλία τοῦ *σερη*, καὶ νὰ συνοικειωθῶ μὲ τὴν σπουδὴν τῶν βιβλίων τούτων, παραβάλλων αὐτὰ μεταξὺ των. Ἀφοῦ ἔλαβον τ' ἀναγκαῖα ἀποσπάσματα ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν αἱ συζητήσεις καὶ αἱ ἐπαναλήψεις, αἱ ἀπαντῶμεναι ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἐξοχωτέρων διδασκάλων Μουσουλμάνων, καὶ ἀφοῦ σεβόμενος τὰς ὑπὸ τῶν Νομοδιδασκάλων Μουσουλμάνων παραδεδεγμένας κυρίας διαιρέσεις, εἰσήγαγον ἐν ταῖς ὑποδιαίρεσεσι κατὰτάξιν συνεπεστέραν καὶ νομικωτέραν, διανοήθη νὰ καταστήσω τὸ βιβλίόν μου χρήσιμον εἰς τὸν πρακτικὸν βίον· νὰ τὸ προσφέρω δὲ ὡς ὁδηγὸν πρὸς λύσιν των μεταξὺ τῶν *σιτ* καὶ *σουννίτ* διαφορῶν, διότι οὗτοι ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις εἰσὶ πολυπληθέστεροι, καὶ διότι τὰ συγγράμματα τῶν Νομοδιδασκάλων αὐτῶν μοι ἦσαν προσιτώτερα· πρὸς δὲ, διότι εἰργάσθη τῇ συνδρομῇ τῆς ἀνωτάτης ἐν *Σεμαχᾶ* *σιτ*τικῆς ἀρχῆς. Ἐσημείωσα ἐπίσης τὰς μεταξὺ τῶν *Ἀζεμιτῶν* καὶ *Σαφιτῶν* ὑπαρχούσας διαφοράς, περιορισθεῖς ὡς πρὸς τὴν αἵρεσιν τῶν *σουννίτ*, νὰ μνημονεύσω τὰς ἐν ταῖς Ῥωσικαῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις ἀπαντῶμενας παραλλαγὰς.

Ἐταῦθα ἐκπληρῶ καθήκον εὐχάριστον, προσφέρων φόρον εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν συνδρομήν, ἣν ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατὰ συνέχειαν ἐνρησθήθησαν νὰ μοι χορηγήσωσι εἰς τὰς ἐρεύνας μου, πρὸς τὸν Καζῆν Σουννίτην τοῦ *Σεμαχᾶ* *Μαχμουτ Ἐφέντην*, τὸν ἱμάμ. Δζουμά τῆς αὐτῆς πόλεως *Ἰσαὰκ Ἐφέντην*, τὸν *Ἀπουραχμὰν Ἐφέντην*, τὸν ἀγᾶ *Σεῖδ Χουσεῖν*, τὸν Καζῆν *σιτ*την τοῦ *Σεμαχᾶ* *Ἀχουνδ*

Μουλλᾶ-Ἀλῆ, τὸν Ἀχουρδ-μουλλᾶ Νουρ Μωχαμέτ, καὶ τὸν Μιρζᾶν Σουλεϊμᾶν Μουλλᾶ-Μαράφ-Ὀγλου.

Ἐν ἀρχῇ ἐκάστου κεφαλαίου σημειῶ τὰς πηγὰς ἐξ ὧν ἠρύσθην τὰς πληροφορίες μου, καὶ τὰς ἐν τῷ κειμένῳ ὑπαρχούσας Περσικὰς ἢ Ἀραβικὰς λέξεις, προσπαθῆσας νὰ παραστήσω αὐτὰς κατὰ τὴν ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις ἐπικρατοῦσαν προφορὰν! (1)

Ὁ κύριος σκοπός μου, δημοσιεύοντος τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ἦν νὰ παρέξω ἐγχειρίδιόν τι ἢ ὁδηγὸν πρὸς τὰς δικαστικὰς καὶ διοικητικὰς ἀρχὰς τῶν ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις Ῥωσικῶν ἐπαρχιῶν, ἢ τοῦλάχιστον νὰ προσφέρω ἐν σημείον ἀσφαλές, ὅπερ ἠδύνατο ἔσως νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφετηρία, πρὸς κωδικοποίησιν τῶν εἰρημένων χωρῶν. Ἐν τούτοις, ἢ ἐν τῷ βιβλίῳ ὕλη δύνανται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς εὐρύτερον κύκλον, καθότι ὅπου ἐπικρατεῖ ὁ Ἰσλαμισμὸς, οἱ αὐτοὶ νόμοι ἐπικρατοῦσιν ἀπορρέοντες ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς.

Αἱ ὁμοιότητες ἀπαντῶνται καὶ εἰς τὰς ἐλάχιστας λεπτομερείας, καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγως ὁ Worms ἐν τῷ μνησθέντι συγγράμματί του λέγει « Ὅλαι αἱ Μουσουλμανικαὶ ἐπικράτειαι εἶναι τμήματα » τῆς αὐτῆς κοινωνίας, ὑποβαλλομένης εἰς τὸν αὐτὸν νόμον, εἰς τὸν » αὐτὸν διοικητικὸν καὶ πολιτικὸν Κώδικα· εἰς αὐτὰς τὰ πάντα » εἰσὶ ὅμοια ἀλλήλοις καὶ κοινὰ, μέχρι τῶν πλέον ἀσημάντων » συνηθειῶν. »

Ὅθεν νομίζω, ὅτι ἐν τινι εἰκόνι περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐν τῇ Ὑπερκαυκασίῳ χώρᾳ μουσουλμανικοῦ Δικαίου, δύνανται τις νὰ παρατηρήσῃ τὰς μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων σχέσεις, ὅπου δήποτε ὑπαρχόντων· καὶ τοῦτο μὲ παρεκίνησε νὰ δημοσιεύσω Γερμανικὴν μετάφρασιν τοῦ συγγράμματος τούτου, ἢ φιλοφρόνως ἐπεφορτίσθησαν δύο φίλοι μου, ὁ Σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας Arnold de Tideböhrt, καὶ ὁ Αὐλικὸς Σύμβουλος Théodore de Boetticher.

Νομίζω ὅτι ὀφείλω νὰ προσθέσω ὀλίγας λέξεις περὶ τῶν πηγῶν μου.

Ἐπειδὴ τὸ ἔργον εἶχε κυρίως σκοπὸν πρακτικόν, ἐπεδίωξα τοὺς κανόνας τοῦ ἀστυκοῦ δικαίου, καὶ τὸ μέρος τοῦ βιβλίου συνετάχθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῇ βάσει Περσικῶν καὶ Ἀραβικῶν πηγῶν.

(1) Σημ. Μ. Ἐπειδὴ ἡ προφορὰ αὕτη εἶναι πάντη διάφορος ἐν πολλοῖς τῶν Μουσουλμάνων τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἰδίως τῆς αἰρέσεως τῶν Ἀζεμιτῶν ἢ Χανεφίτων, οἵτινες κατοικοῦσιν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ καὶ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐπροτίμησα νὰ σημειώσω τὴν παρὰ τούτοις εἰθισμένην. Πρὸς τοῦτο δὲ μὲ συνέδραμον φιλοφρόνως οἱ εὐγενεῖς καὶ πεπαιδευμένοι Κ. Κ. Ἐμ. Ἀργυρόπουλος καὶ Ἀλέξανδρος Καραθεοδωρῆς πρὸς οὓς ἐκφράζω δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην μου.

Ἡ δὲ εἰσαγωγή ἐλήφθη ἐκ τοῦ Κορανίου, καὶ ἐκ συγγραμμάτων σοφῶν Εὐρωπαίων. Τὸ δογματικὸν καὶ πρακτικὸν μέρος τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας τῶν Μουσουλμάνων συνετάχθη ἐν μέρει μὲν ἐπὶ τῇ βάσει συγγραμμάτων τῶν Μουσουλμάνων Νομοδιδασκάλων, ἐν μέρει δὲ κατὰ τὰς ἐρεῦνας σοφῶν Εὐρωπαίων. Τὰ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ περὶ τοῦ δόγματος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἀναφερόμενα σκοπὸν ἔχουν νὰ ἐκθέσωσι τὰς βάσεις καὶ τὴν ἐσωτερικὴν συνάφειαν τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν Νόμων, ὅλων τῶν Μουσουλμανικῶν φυλῶν. Ἀπέβηλα μέρη τινὰ ὑπὸ τῶν νομοδιδασκάλων τῶν διαφόρων φυλῶν ἐκτιθέμενα, καθότι οὗτοι μεροληπτοῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπὲρ τῆς αἰρέσεως εἰς ἣν ἀνήκουσιν· εἰς ἐμὲ δ' ἐνδιέφερε νὰ ἐκθέσω γενικὰς ἀρχὰς ἀπηλλαγμένας πάσης μεροληψίας.

Τὰ συγγράμματα τῶν Νομοδιδασκάλων Μουσουλμάνων ἐξ ὧν ἐπωφελήθη ἐισὶ τὰ ἐξῆς: *Κιτάπι οὐσοῦλ διρ*, ὑπὸ τοῦ μουδζτεχῆδ τοῦ Ἰσπαχᾶν Ἀγᾶ Μωχαμέτ Μπακῆρ Μεδζλισῆ.

Κιτάπ σερπῆ Ἐτεκουδάτ, ὑπὸ Ἴμπν μπαμπεβεῖχ.

Δζαμῆ Ἀμπασῆ, ὑπὸ Σέχ μπεχᾶ ἐδδὴν Μωχαμέτ Δζεπέλ Ἀμελῆ.

Μουρσιδ οὐλ-ἀβάμ, ὑπὸ Μιρζᾶ Ἀμποῦλ-Καζιμπινι-Χασᾶν-Δζιλονῆ.

Μπιστ-μπάπ, ὑπὸ Χατζῆ Μωχάμετ Μπακῆρ Μεδζλισῆ.

Νεῖλ οὐλ-μεράμ, ὑπὸ Μουλλᾶ Ἀχμέδ-Ἀρδεμπιλῆ.

Σουβάλ βε δζεβάπ, ὑπὸ Μουδζεχῆδ Σεῖδ Μωχάμετ Μπακῆρ Ρεστῆ.

Ἄπαντα ταῦτα τὰ συγγράμματα ἀνήκουσιν εἰς τὴν αἶρῃσιν τῶν σιῖτων (σιῖτ).

Διὰ δὲ τὴν αἶρῃσιν τῶν σουνιτῶν-χανεφίτων συνεβουλεύθη τὸ σύγγραμμα *Χαλῆλ-Ἰτζᾶζ* διὰ τὴν τῶν σουνιτῶν-Σαφιῖτων τὸ σύγγραμμα *Κεσφι* ἐνθάρ, καὶ διὰ τὴν αἶρῃσιν τῶν σουνιτῶν ἐν γένει τὸ *Ἰχτιλαφάτ οὐλ ἐίμετ οὐλ ἐρπαᾶ*, ὅπερ περιέχει τὰς μεταξὺ τῶν τεσσάρων σουνιτικῶν αἰρέσεων διαφορὰς. — Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ *ἱμαμέτ* καὶ τινὰς θρησκευτικὰς πράξεις, ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὸ σύγγραμμα *Δζε.λ-οὐλ οὐγιουρ* τοῦ ἀγᾶ Μωχαμέτ Μπακῆρ Μεδζλισῆ, καὶ τὸ βιβλίον *Κιτάπ χουσιγιε* ὡς καὶ τὸ σιῖτικὸν σύγγραμμα *Πᾶχτ-νάμ Γλουχανά* τέλος δὲ, περὶ τῆς εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους προσκυνησεως μετεχειρίσθη τὸ *Μερασίκ Χατζῆ*, τοῦ Μουδζτεχῆδ Σεῖδ Χατζῆ Μωχαμέτ Μπακῆρ Ρεστῆ.

Μεταξὺ τῶν συγγραμμάτων τῶν σοφῶν εὐρωπαίων, συνεβουλεύθη πολλὰς μεταφράσεις τοῦ Κορανίου, καὶ ἰδίως τὴν τοῦ Dr Samuel Wahl 1828 (γερμανιστῆ), τὴν τοῦ Dr Ulmann 1844 (γερμανιστῆ), τὴν τοῦ Kazimirsky (γαλλιστῆ), καὶ τέλος τὴν *Historisch-Kritische Einleitung in den Koran* ὑπὸ τοῦ Dr Weil 1844 «Sale» Observations

critiques et istoriques sur le Mahometisme, dans les livres sacrés de l'Orient.— Chardin, Voyage en Perse.— Reinaud, Monuments arabes, persans et turcs.— Eugène Sicé, Traduction des lois Mahometanes dans les Indes françaises, 1841.— Mouradgea d'Ohsson, Tableau de l'Empire Ottoman.— Volney, Les Ruines.— Le Comte de Warren, l'Inde Anglaise, 1844.— John Shore, Notes of Indian affairs, 1837.— Macnaghten, Principles and precedents of mohummudan laws, 1825.— Garcin de Tassy, le Risalei Berkewi, ou exposition de la foi musulmane, 1828.— Dr Weil Mohammed der prophète, sein Leben and seine Lehre, 1843.— Hammer-Purgstall Geschichte des osmanischen Reiches.— Ducaurroy, Legislation musulmane sunnite, 1848—49.— Dr Weil Geschichte der Chalifen.

Εἶθε τὸ βιβλίον τοῦτο νὰ ἐπιτύχη εἰς εὐρύτερον κύκλον τὸν σκοπὸν του, νὰ ἐγείρῃ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ Μουσουλμανικοῦ δικαίου, καὶ νὰ προκαλέσῃ εἰς τὸ μέλλον ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας. Πεισισμένος περὶ τοῦ ἀνεπαρκoῦς τοῦ ἔργου μου, νομίζω ἐν τούτοις, ὅτι ἐχορήγησα εἰς τὸν σοφὸν κόσμον νέον ἐν μέρει ὕλικόν, τοῦ ὁποίου καταλληλοτέρα χρῆσις ἠδύνατο νὰ παράξῃ ἀφθονωτέρους καρπούς.

N. DE TORNAUW.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Τὸ τῶν Μουσουλμάνων δίκαιον, κατὰ τε τὸ πολιτικὸν καὶ τὸ θρησκευτικὸν αὐτοῦ μέρος, βάσιν μόνην ἔχει τὸ Κοράνιον (1).

Τὸ Κοράνιον, κατὰ τὴν γραμματικὴν σημασίαν, ἡ Βίβλος ἢ ἡ Γραφή, εἶναι συλλογὴ κεφαλαίων, ἄτινα, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ὁ Θεὸς διὰ κεχωρισμένων φύλλων ἀπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ (2), καὶ ἄτινα ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ παρέδωκεν εἰς τὸν Μωάμεθ (3).

Τὸ Κοράνιον ἐπεδίωκε διπλοῦν σκοπὸν, θρησκευτικὸν τε καὶ πολιτικὸν· ὁ πρῶτος συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἐξοβελίσῃ ἐκ τοῦ μέσου τῶν Ἀράβων τὴν εἰδωλολατρείαν, νὰ ἐγείρῃ καὶ ρυθμίσῃ ἠθικῶς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἀρετὰς των, νὰ ἐνισχύσῃ τὴν φυλὴν ταύτην διὰ τοῦ Νόμου καὶ τῶν ἐθίμων, καὶ τέλος νὰ πολεμήσῃ τὰς δοξασίας τῶν Ἑβραίων, καὶ ἰδίως τῶν Γνωστικῶν καὶ Σαβελλιανῶν καὶ ἄλλων αἵρετικῶν, οἵτινες κατὰ πολλοὺς τρόπους εἶχον παραμορφώσει τὸ ἀρχικὸν δόγμα τῆς Τριάδος. Ἐκ τῶν ἐρμηνειῶν τούτων, ὡς ἀπὸ τεθαλω-

(1) Τὸ Κεφ. Ε'. Ἐλ-μαϊδέτ, ἐδ. 52—54, ἐπιτάττει νὰ δικάζωνται οἱ Μουσουλμάνοι κατὰ τὸ Κοράνιον καὶ κατὰ τοῦτο νὰ λύωνται ὅλαι αἱ ἀπορίαι καὶ αἱ διαφοραὶ των. Αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ΙΣΤ' Κεφ. Ἐν-νὰχλ, ἐδ. 66 καὶ 91.

(2) Ὅρα Κεφ. ΚΕ'. Ἐλ-φιορκαν ἐδ. 34. καὶ Κεφ. ΚΖ'. Ἐλ-ισρά ἐδ. 407. Journal Asiat. Déc. 1843. Παρατηρήσεις τοῦ Μιρζᾶ Καζέμπέγ ἐπὶ τοῦ Κορανίου σ. 375—Reinaud I. p. 496.

(3) Κεφ. Β'. Ἐλ-Πακρέχ, ἐδ. 91. Κεφ. ΙΖ'. Ἐδ-δαχάν, ἐδ. 2. Κεφ. ΙΙ. Ἀπίς ἐδ. 15 καὶ Κεφ. Ι. Γιουνοῦς «Ἄρθρον πίστεως εἶναι »παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις, ὅτι τὸ Κοράνιον δὲν συνετέθη, οὐδ' ἐπενοήθη, »ἀλλ' ὅτι ἔχει ἀρχὴν θεῖαν καὶ εἶναι αἰώνιον.» (Sale, Oberer v. Hist. p. 488.)

Ἡ αἵρεσις τῶν Μουταζαλιτῶν, συστηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βασίλ-Ἰπν-Ἀτά κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς Ἑγείρας, παραδέχεται τὸ Κοράνιον ὡς ἀνθρώπινον ἔργον, καὶ ἐπομένως ἀρνεῖται τὴν θεϊότητα αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ προσκήρυξε καὶ ὁ Καλίφης Μαμούν εἰς τῶν Ἀβασσιδῶν, διὰ διατάγματος ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 212 τῆς Ἑγείρας, Ἴδε Weil, Geschichte der Chalifen Vol II. p. 262.—Les dissensions religieuses μεταφρασθεῖσας ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἀραβος Σαχραστάνη, ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Haarbrücker part. I. p. 42.—Εἰσαγωγὴν εἰς τὸ Μουστεσῆρ-ούλ-Βικχιμέ, ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Μιρζᾶ Καζέμ Μπέγ p. 32. Dr Weil, introduction critique au Koran. p. 440.

μένων πηγῶν ἤντησεν ἴσως καὶ ὁ Μωάμεθ αὐτὸς τὰς ἰδέας του περὶ τῶν χριστιανικῶν δογμάτων, καὶ περὶ τῶν παραγγελμάτων τῆς θρησκείας ταύτης (1). Ἄλλως, ἡ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ δὲν παρουσιάσθη ὡς ἐντελῶς νέα ἡξίου ὅτι εἶναι τὸ ἀρχαῖον, τὸ μόνον ὀρθὸν καὶ ἀληθὲς δόγμα, ὅπερ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἐξωτερικὸν τύπον εἰς ὅλους τοὺς προφήτας, ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρις αὐτοῦ τοῦ Μωάμεθ (2), ἀλλ' ὅτι τὰ θεῖα μυστήρια τοῦ δόγματος παρεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἠλλοίωσαν τὰ ἀληθῆ παραγγέλματα. Οἱ Μουσουλμάνοι τιμῶσι τὸν Μωάμεθ ὡς ἐπανορθωτὴν τοῦ δόγματος τούτου, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεμφθέντα.

Τὸ Κοράνιον ὡς πρὸς τὸν πολιτικὸν αὐτοῦ προορισμὸν, ἀναφάνεται εἰς τὰς θεμελιώδεις αὐτοῦ ἀρχὰς ὡς μέσον πρὸς ἐπέκτασιν καὶ ἰσχυροποίησιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Ἰνα φθάσῃ τὸν σκοπὸν τούτου, ὁ Μωάμεθ ἔθεσε δύο ἀναγκαστικὰ ἀρχὰς πρῶτον τὴν περὶ τοῦ πεπρωμένου (3), δηλ. τὴν ἐκουσίαν καὶ ἀπόλυτον ὑποταγὴν εἰς τὴν Εἰμαρμένην, ὡς εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς πᾶν τὸ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ γινόμενον ἔπειτα τὴν ἀδιαχώριστον συνοχὴν τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν Νόμων, τὴν ἀμοιβαίαν αὐτῶν ἐξάρτησιν, τὴν ἀνάγκην τῆς συμπληρώσεως τῶν μὲν διὰ τῶν δὲ, καὶ τέλος τὴν ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ χειρὶ συγκέντρωσιν τῆς πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας.

Εἰς τὰς ἀρχὰς ταύτας ἀνάγεται τὸ δοθὲν εἰς τὴν νέαν θρησκείαν ὄνομα Ἰσλάμ, δηλ. εὐπείθεια, ὑποταγὴ εἰς τὸν Θεόν (4).

(1) Κεφ. Ε'. ἐδ. 18 «Διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Κορανίου, ὁ Θεὸς θέλει νὰ θέσῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης, καὶ νὰ ὀδηγήσῃ ἀπὸ τοῦ σκοτοῦ εἰς τὸ φῶς, τοὺς πορευομένους κατὰ τὴν θέλησιν του.»

Κεφ. ΔΗ'. ἐδ. 87. Σκοπὸς τοῦ Κορανίου «εἶναι νὰ φωτίσῃ τὸν κόσμον ὅλον.»

Κεφ. Ε'. ἐδ. 88. «Ἐντὸς ὀλίγου θέλετε πεισθῆ περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ περιεχομένου ἐν αὐτῷ.»

Κεφ. ΙΣΤ'. «Καὶ τὸ Κοράνιον ἐπέμφθη σοι ἄνωθεν, ὦ Μωάμεθ, ἵνα δι' αὐτοῦ μάθῃς τὰ δόγματα τῆς πίστεως καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ζωῆς, καὶ ἵνα κηρύξῃς εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, ἐκτὸς τῆς διδασκαλίας, τὸ ἔλεος καὶ τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ.»

Κεφ. Ε'. ἐδ. 93. «Ὁ Θεὸς σε παραγγέλλει ν' ἀκολουθῆτε τὴν ἀλήθειαν καὶ τοὺς κανόνας τῆς ἀρετῆς. Ὅθεν ἐστὲ πρῶτοι καὶ ἀγαθοὶ πρὸς τοὺς φίλους σας· φεύγετε τὴν ἀπάτην, τὴν κατάβληψιν καὶ τὴν ἀδικίαν.»

(2) Κεφ. Β'. ἐδ. 91—122. Κεφ. Ε'. ἐδ. 52. Κεφ. Γ'. ἐδ. 60, 84. Κεφ. ΣΤ'. ἐδ. 92, 163, 192. Κεφ. ΜΒ'. ἐδ. 44.

(3) Ὅρα Κατατ. Μέρ. Α'. § 3 περὶ θείας δικαιοσύνης.

(4) Ἰσλάμ, παράγεται ἐκ τῆς ῥίζης σελάμ, καὶ σημαίνει ὑποταγὴν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὅταν ἀπαγγέλλεται ἡ λέξις σελάμ εὐσημασιεῖται πάντοτε ἡ λέξις Λιλλαχῆ, εἰς τὸν Θεόν. (Langlès Chardin VI 174.)—Sale dans ses Livres Sacrés de l'Orient p. 494. ὅρα

Οἱ κανόνες τῆς πίστεως καὶ τοῦ δικαίου τοῦ Ἰσλαμισμού, ἀνάγονται ὡς πρὸς τὴν πηγὴν των, κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς βάσεις τοῦ Ἑβραϊκοῦ Νόμου ἀπορρέουσιν ὅμως ἐν μέρει καὶ ἀπὸ παραγγέλματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τῆς τῶν ἀρχαίων Περσῶν. Τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἱεροτελεστικὸν μέρος τῆς Μουσουλμανικῆς θρησκείας ἔχει βάσιν, ἐκτὸς τῶν Ἑβραϊκῶν Νόμων (1), τὰς κατὰ τὴν ἐθνικὴν περίοδον ἐπικρατούσας παρὰ τοῖς Ἀραβσι συνηθείας. Ὡς ἐκ τούτου τὸ Κοράνιον εὐρέθη κατὰ πάντα κατάλληλον πρὸς τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὰ πάθη τῶν Ἀράβων. Πολλαχοῦ ὑψοῦται εἰς δύναμιν καὶ κάλλος ἐκφράσεως, ἀπαράμιλλον ἐν τῇ ἀραβικῇ γλώσσῃ. Τὸ ὕψος τοῦ λόγου καὶ ἡ ἔμπνευσις δεικνύεται μάλιστα ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ ὡς ἀπόδειξις τῆς προφητικῆς του κλήσεως (2).

Τὸ Κοράνιον, ὡς ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω, δὲν ἐδημοσιεύθη ὡς ἐν ὅλον, ἀλλ' ἐν ἀποσπάσμασι. Τὰ κυριώτερα τούτου αἵτια ὑπῆρξαν, ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ περὶ τῆς διαδόσεως τῆς νέας θρησκείας σκοποῦ, ἐν μέρει μὲν διάφορα συμβάντα τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Μωάμεθ (3), ἐν μέρει δὲ ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ μεταβάλλῃ τὰς ἀρ-

ὡσαύτως τὸ chap. 41. v 121. καὶ 125. Τοῦ Θεοῦ εἰπόντος τῷ Ἀβραάμ, «Δέχθητι τὸν Ἰσλαμισμόν, ὁ Ἀβραάμ ἀπεκρίθη· ἐδέχθη τὴν λατρείαν τοῦ Κυρίου τοῦ παντός!» Ὅρα ἐτι Wahl «Introduction au Koran p. 10. Richardson's Lexicon p. 55.—Reinaud I. P. 196.

(1) Ὁ Ἰσλαμισμὸς κατὰ πολὺν προσεγγίζει τὸν Μωσαϊσμὸν μεταξὺ τῶν ἄλλων ὡς πρὸς τὰ ἑξῆς:—τὸ ἕνατον τοῦ Θεοῦ,—τὸ πρὸς τοὺς προφήτας σέβας,—τοὺς Ἀγγέλους, τ' ἀγαθὰ καὶ πονηρὰ πνεύματα,—τὰς ἀπολούσεις καὶ τοὺς καθαρισμοὺς,—τὰς νηστείας,—τὴν εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους πρὸς προσκύνησιν μετάβασιν,—τὴν συνήθειαν τοῦ Κεπλέ δηλ. τὴν ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς διεύθυνσιν τοῦ σώματος πρὸς ἀνατολὰς.

(2) Ὁ ἴδιος ὀνομάζει ἑαυτὸν ἀμαθῆ προφήτην, Κεφ. Ζ'. ἐδ. 155, 157. Κατὰ δὲ τὸν Ἀμμερ IV. p. 55. τὰ ἐδάφια 47 καὶ 48 τοῦ Β'. Κεφαλ. καθὼς καὶ τὰ ἐδ. 286 περὶ τοῦ ὀρόνου τοῦ Θεοῦ, τὰ ἐδάφια περὶ τοῦ ἐνιαίου τοῦ Θεοῦ (Κεφ. ΡΙΒ.) περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ (ΙΑ. 44.)—περὶ συντελείας τοῦ κόσμου (ἩΘ.) καὶ τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν σηματομένων ὥρων (ΡΑ)· εἶναι τ' ἀξιολογώτερα μέρη, ὅχι μόνον τοῦ Κορανίου, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ὑπὸ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐμπνευσθέντων συγγραμμάτων. Τὰ ἐδάφια 47 καὶ 48 βεβαίως εἶναι τὰ πείσαντα τὸν μέγαν ποιητὴν Ἀραβὰ Λεβιδ, περὶ τῆς θειότητος τοῦ Κορανίου, καὶ ἅτινα τὸν ἤγειραν εἰς τὸ ν' ἀποσπάσῃ μίαν τῶν ἐν τῷ Ναῦ τῆς Μέκκας κρεμαμένων ποιήσεων τούτων, καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ μὲν Κοράνιον ὡς ἔργον τοῦ Θεοῦ, τὸν δὲ Μωάμεθ ὡς προφήτην του.

(3) Sale. Livres sacrés de l'Orient p. 488.—Ὁ Kolb. λέγει ἐν τῷ Staatlexicon τοῦ Rotteck καὶ Welker t. IX. p. 13.

«Μᾶς φαίνεται κατὰ πολὺν πιθανὸν ὅτι ἐκ τριῶν αἰτίων παρωρμήθη ὁ Μωάμεθ· ἀπὸ τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὸν φανατισμὸν καὶ ἀπὸ τὸν προσωπικὸν ἐγωϊσμὸν. Ὑπάρχουν δ' ἀποδείξεις καὶ ἔγγραφα περὶ τούτου.»

χάς καὶ νὰ καθιερώσῃ νέας (1)· διὰ τοῦτο δὲν ἔχουσι στενήν μεταξὺ των συνάφειαν, οὐδὲ παριστάνουσι συστηματικὴν τινα κατάταξιν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ Μωάμεθ, τὰ κεφάλαια ταῦτα δὲν συνελέχθησαν οὐδ' ἀπηνθίσθησαν, ἀλλὰ κεχωρισμένα ἐν χειρογράφοις διεσκορπίσθησαν μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας θρησκείας. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ προφήτου, κατὰ διαταγὴν τοῦ Καλίφου Ἀμποῦ Μπέκρ, ὁ Ζεϊδ-Ἴπν Σαβίτ συνήνωσεν ὅλα τὰ ἐσκορπισμένα ταῦτα τεμάχια, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ περιεχόμενον τοῦ Κορανίου, διαιρηθέντος τὸ 13 ἔτος τῆς Ἐγείρας (2) εἰς 114 κεφάλαια (634 ἔτη μετὰ Χριστόν) (3). Ὁ Μωάμεθ παρήγγειλεν αὐστηρῶς εἰς ὅλους τοὺς ὀπαδοὺς του, ἐπὶ ὑποσχέσει ἀμοιβῆς ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ, νὰ ἀποστηθίζωσι τὰ ἐδάφια τοῦ Κορανίου ὅσον τὸ δυνατόν πλείοτερον. Διὰ τοῦτο οἱ Μωαμεθανοὶ τῶν πρώτων χρόνων, ἀπεστήθιζαν τὸ Κοράνιον, καὶ πολλοὶ σήμερον τὸ κατέχουσιν ὀλόκληρον ἐν τῇ μνήμῃ των καὶ οὗτοι εἶναι οἱ ὀνομαζόμενοι *Χαφίτζ*, δηλ. πεπαιδευμένοι, ἢ ἀνθρωποὶ γινώσκοντες τὰ πράγματα κατὰ βάθος.

Ἡ ἀποστήθισις αὕτη, ἂν καὶ ἰσχυρὸν μέσον πρὸς ἐνθύμῃσιν τῶν ἐδαφίων τοῦ Κορανίου, ἔδωκεν ἀφορμὴν, ἀναλόγως τῆς διαφορᾶς τῶν τόπων καὶ τῶν χρόνων, εἰς διαφόρους ἐξηγήσεις καὶ σημασίας. Ὑπῆρχον ἀντίγραφα μὲ διαφόρους γραφάς, καὶ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων εὗρίσκοντο εἰς χεῖρας προσώπων χαϊρόντων ὑπόληψιν εἶτε παρὰ τῷ Προφήτῃ, εἶτε παρὰ τῷ λαῷ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται ὁ Ἀλῆς, ὁ Οὐβεϊ-βέν-Καάβ, ὁ Ἴπν-Μασούδ, ὁ Ἴπν-Οὐμμά,

(1) Οἱ Μουσουλμάνοι συγγραφεῖς διαιροῦσι τὸ Κοράνιον εἰς κανόνας κατηγορημένους, με ν σ ο ὕ χ, καὶ εἰς κανόνας τροποποιούντας ἄλλους, ν α σί χ. Οἱ τελευταῖοι καταργοῦσι τοὺς πρώτους ἔχοντες μόνον ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν. Ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων τοῦ Ἰσλαμισμού καὶ στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐδαφίων 100—103 τοῦ Κεφαλαίου ΙΣΤ.—Reinaud, *Monuments arabes et Persans*.—Mirza Kazem-Beg. *Εἰσαγωγή εἰς τὸ Μουστασῆρ οὐλ Βικαγιέ* σελ. 36. Weil *Introduction historique au Koran*. p. 46.

(2) Ἐγείρα Χ ι τ ζ ι ρ ἄ χ εἶναι ἡ ἀπὸ ἀπὸ Μέκκας εἰς Μέδιναν φυγὴ τοῦ Μωάμεθ, τῷ 622 ἔτσι σωτηρίῳ λαβοῦσα χώραν. Κατὰ τὸν Ταμπάρῃν (α), ὁ Μωάμεθ αὐτὸς ὄρισεν τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐγείρας, ἀλλὰ κατ' ἄλλους ἱστορικοὺς, ὁ προσδιορισμὸς οὗτος εἶναι ἔργον τοῦ Καλίφου Ὁμοῦρ, κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀλῆ. (Ὁρα *Histoire Des Kalifes*, ὑπὸ τοῦ Dr Weil T. 1.

(3) Τὸ Κοράνιον περιέχει 114 κεφάλαια καὶ 6,225 ἐδάφια ἐν τῇ ἐκδόσει ἣν ὁ Καλίφης Ὁσμάν ἐξέδωκε. Ὁ δὲ Ἀμμερ φρονεῖ ὅτι ὁ Ὁσμάν ἤνωσεν τὰ διεσπασμένα τεμάχια, καὶ οὕτως ἐξησφάλισεν τὴν διατήρησιν τοῦ Κορανίου.

(α) Σ. Μ. Ἱστορικός καὶ νομικός· Ἀραψ γεννηθεὶς τῷ 839 καὶ ἀποθανὼν τῷ 925 Μ. Χ.

ὁ Ἐβδ-Ὁσμάν, ὁ Ζεϊδ-Ἴπν-Θαβήτ, ὁ Σαάδ βέν-ἄζ, ὁ Ἴπν-Ζουμπέρ καὶ ἄλλοι (1).

Οὕτω κατὰ τὴν δρόφωνον πληροφορίαν τῶν Μουσουλμάνων συγγραφέων, ἑπτὰ γραφαὶ διάφοροι ἀνεφάνησαν τοῦ κειμένου τοῦ Κορανίου. Ὁ ἐν Ἐιδελβέργῃ σοφὸς Dr Weil, ἐν τῷ πολυτίμῳ αὐτοῦ συγγράμματι «*Ἱστορικὴ καὶ Κριτικὴ Εἰσαγωγή εἰς τὸ Κοράνιον*» (ἐκδοθέντι Γερμανιστὶ τὸ 1844 σελ. 48), φρονεῖ ὅτι αἱ διαφοραὶ αὗται δὲν ἦσαν γλωσσικαί, προερχόμεναι μόνον ἐκ τῶν μεταξὺ τῶν διαλέκτων παραλλαγῶν, ἀλλ' ὅτι ἦταν πραγματικαὶ ἐπὶ τῆς οὐσίας διαφορναί. Φρονοῦμεν ἐν τούτοις ὡς πιθανόν, ὅτι ἡ ἀρχικὴ αἰτία τῶν διαφορῶν γραφῶν πρέπει κυρίως ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν ἀραβικῶν διαλέκτων, ἐν αἷς τὰ κεφάλαια ταῦτα ἐγράφησαν.

Ἐπὶ τοῦ Καλίφου Ὁσμάνου, οἱ ἀρχαῖοι μαθηταὶ καὶ ἑταῖροι τοῦ Μωάμεθ (2) ἐπεχείρησαν ἐπιθεώρησιν καὶ συλλογὴν τῶν διαφορῶν ἀντιτύπων τοῦ Κορανίου, καὶ ἡ ἐκ τούτου γενομένη ἐκδοσις, εἰς ἣν ὁ Ὁσμάν παρεδέχθη κυρίως τὴν διάλεκτον τῶν Κορείσιτῶν, ἐστάλη εἰς ὅλους τοὺς τόπους ἔνθα εἰσῆχθη ὁ Ἰσλαμισμὸς· τὰ δὲ προγενέστερα ἀντίτυπα συλλεχθέντα πανταχόθεν κατεστράφησαν. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διετηρήθη ἔκτοτε μέχρι σήμερον τὸ Κοράνιον (3). Τὸ Κοράνιον περιέχει τοὺς θεμελιώδεις κανόνας δι' ὅλας τὰς βιωτικὰς σχέσεις τῶν Μουσουλμάνων, ἦτοι τοὺς θρησκευτικοὺς,

(1) Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ναβαδῆν, ὁ Μωάμεθ εἶπεν «*Λάβετε τὸ Κοράνιον ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων ἀνθρώπων, τοῦ Ἀβδ-Ἀλλάχ-Ἴπν-Μασούδ, τοῦ Σελῆμ τοῦ ἀπελευθέρου, τοῦ Ἀμποῦ Οὐδσαφ, τοῦ Μουάδ, καὶ τοῦ Οὐβεϊ-Ἴπν-Καάβ.*»

(2) Ὁ Weil ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ περὶ Καλιφῶν, I. 167 ἀναφέρει μνημεύων τὸν ἱστορικὸν Δζααμπῆ σελ. 171 ὅτι ἐπὶ τοῦ Καλίφου Ὁσμάν ὁ Ζεϊ-Ἴπν-Σαπῆτ πρέπει ν' ἀντέγραψεν τὸ Κοράνιον καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ Σαάδ-Ἴπν-Ἀζ. Ἀπ' ἐναντίας κατὰ τὸ σύγγραμμα Φουχρήστ-οὐλ Οὐλοῦμ, ὁ Ὁσμάν ἐποίησατο διὰ τῶν Ζεϊδ-Ἴπν-Σαβήτ, — Ἀπὸ-ἀλλάχ-βέν-ἔλ-ζουμπέρ, — Σουάτ μπέν-ἄζ, — καὶ Ἀπὸ-οὐρραχμάν-μπέν-ἔλ-Χαρή-μπέν-Χισχάμ, — τέσσαρα ἀντίγραφα εἰς φύλλα, ἅτινα διατηρηθέντα παρὰ τῇ χήρᾳ τοῦ Μωάμεθ Ἀϊσσέ ἐστάλησαν εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ κόσμου, μεθ' ὃ συνήχθησαν ἅπαντα τὰ προϋπάρχοντα ἀντίγραφα καὶ ἐκάησαν. ὄρα *Recueil-de la société orientale d'Allemagne* 1845 — 46 p. 66.

(3) Ἡ ὑπὸ τοῦ Ὁσμάν γενομένη σύνταξις τοῦ Κορανίου ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ζωνρὰς μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων ἀμφισβητήσεις. Ὁ Ὁσμάν ἐπεθεώρησεν τὸ Κοράνιον, ὄχι διὰ τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ δι' ἐκείνων ὅσοι ἦσαν πλείοτερον ἀφοσιωμένοι εἰς αὐτόν· καὶ περὶ τούτου ἀπόδειξις εἶναι ὅτι δὲν ἐκάλεσε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἐκείνην τὸν Ἀπὸ-ἀλλάχ-Ἴπν-Μασούδ, ἕνα τῶν δοκιμωτέρων ἐρμηνευτῶν τοῦ Κορανίου, κατὰ τὸ λέγειν αὐτοῦ τοῦ Μωάμεθ. Οὕτω παρεῖσφρησαν, ἔχι μόνον ὀρθογραφικὰ καὶ γλωσσικὰ λάθη, ἀλλὰ προσέτι τροποποιήσεις καὶ κολαδιώσεις ὅλας

ἀστυκούς καὶ ποινικούς Νόμους, πολιτικούς, διοικητικούς καὶ οἰκονομολογικούς κανονισμούς, παραγγελίας ἀφορώσας τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν διοίκησιν λαοῦ, ὡς καὶ τὸν ἰδιωτικὸν αὐτοῦ βίον.

Τὸ Κοράνιον δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς δύο οὐσιώδη μέρη, τὸ Δογματικὸν, οὐσοῦλ-ἔδδίν, καὶ τὸ ἱεροτελεστικὸν ἢ πρακτικὸν μέρος γουρού-ἔδδίν.

Ἐν τῷ Δογματικῷ μέρει κατατάσσονται,

1) Ἡ παραδοχὴ τοῦ Κορανίου ὡς τοῦ τελευταίου καὶ τοῦ τελειότερου βιβλίου τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐδημοσίευσεν. Τὰ δὲ πρὸ τοῦ Κορανίου ἀποκαλυφθέντα τρία βιβλία, ἦτοι ἡ Πεντάτευχος τοῦ Μωϋσέως, *Γεβράτ*, τὸ ψαλτήριον τοῦ Δαυὶδ, *Ζεβούρ*, καὶ ἡ Νέα Διαθήκη, *Ἐντζιλ* δὲν ἀποδοκιμάζονται μὲν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ, θεωροῦνται ὅμως ὑποδεέστερα τοῦ Κορανίου.

2) Ἡ εἰς τὸ ἐνιαῖον τοῦ Θεοῦ πίστις. Ἐν τῇ ιδέᾳ ταύτῃ ἀποκρούεται ὄχι μόνον ἡ τῶν Ἀράβων εἰδωλολατρεία, ἀλλὰ καὶ τὸ περὶ τριαδικῆς θεότητος χριστιανικὸν δόγμα.

3) Ἡ πρὸς τὸν Μωάμεθ ὡς τὸν τελευταῖον καὶ ἐπισημότερον τῶν Προφητῶν πίστις (1).

4) Τὸ παραδέχεσθαι ὅτι ὁ Θεὸς διοικεῖ τὸν κόσμον καὶ ὅτι προώρισεν ἄνωθεν τὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων (πεπρωμένον).

5) Τὸ πιστεύειν τὴν ὑπαρξιν τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν διαβόλων, δηλ. ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν πνευμάτων *μελέκ* καὶ *τζήν*.

κλήρων χωρίων (Weil Hist. des Kalifats Tom. I. 467) Κυρίως οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀλῆ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς ἀκρίβειας τῶν ἐπιμελεία τοῦ Ὄσμάν γενομένων ἐκδόσεων τοῦ Κορανίου. Κατ' αὐτούς, ἐν ταῖς ἐκδόσεσι ταύταις ὄχι μόνον δὲν συνεβουλεύθησαν τὸ εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλῆ εὐρισκόμενον ἀντίτυπον, ἀλλὰ μάλιστα ἀπέκοψαν χωρὶα ὀλόκληρα ἀφορῶντα τὸν Ἀλῆν. Διὰ τοῦτο οἱ Σίται ὀπαδοὶ τοῦ Ἀλῆ διατείνονται, ὅτι εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ὄσμάν γενομένην ἐκδοσιν παρελήφθη ὀλόκληρον τὸ κεφάλαιον *Νουρ ἡ ν*, οἱ δύο ἀστέρες (Μωάμεθ καὶ Ἀλῆς) Ὁ Garcin de Tassy ἐν τῷ Journal Asiatique, φιλ. Μαΐου 1842, ἐξέδωκε καὶ μετέφρασε τὸ κεφάλαιον τοῦτο ληφθὲν ἐκ τοῦ σύγγραμματος *Μουσή ν-Φαν ἦ*. Ἀλλ' ὁ Μιρζά, Καζέμ-Βέγ, καθηγητὴς πρότερον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καζάν (καὶ σήμερον ἐν τῷ τῆς Πετροπόλεως) ἠμφισβήτησε τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκδόσεως ταύτης. Journ. asiat. 1842. Παράβ. D. Weil ἐν τῇ εἰσαγωγῇ αὐτοῦ εἰς τὸ Κοράνιον σελ. 80, 81.

(1) Κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν Μουσουλμάνων, ἑκατὸν εἴκοσι τέσσαρες χιλιάδες προφητῶν καὶ ἀποστόλων ὑπῆρξαν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι τοῦ Μωάμεθ ἐξ ὧν ἕξ μόνον παρηγγέλθησαν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ἀνακοινώσωσι εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος τὰ προστάγματά του, καὶ νὰ τῷ δώσωσι νέους νόμους· οἱ προφῆται οὗτοι εἰσιν Ἀδάμ, Νῶε, Ἀβραάμ, Μωϋσῆς, Ἰησοῦς καὶ Μωάμεθ.

6) Τὸ παραδέχεσθαι τὴν διὰ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ Σατανᾶ πτώσιν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου.

7) Τὸ προσδοκᾶν τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ τὴν δευτέραν παρουσίαν.

8) Τὸ πιστεύειν τὴν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ ἀμοιβὴν καὶ τιμωρίαν δηλ. τὸν παράδεισον καὶ τὴν κόλασιν.

9) Τὸ παραδέχεσθαι τὰς ιδιότητας τοῦ Θεοῦ. (Ὁρα κατωτέρω Μέρ. Πρῶτον §. 7.)

10) Τέλος τὸ παραδέχεσθαι τὴν διόρθωσιν διαφόρων χωρίων τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ἐσφαλμένως-ἐρμηνευθέντων ὑπὸ συγγραφέων ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, ἦτοι τῷ ἱεροτελεστικῷ ἢ πρακτικῷ μέρει κατατάσσονται τὰ ἑξῆς:

1) Αἱ προσευχαὶ μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐταῖς ἀναγομένων θεσμῶν περὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ὥρῶν καθ' ἃς πρέπει νὰ γίνωνται, καὶ τῶν τύπων καθ' οὓς πρέπει ν' ἀπαγγέλλωνται.

2) Αἱ ἀπολούσεις καὶ ὁ πρὸ τῆς προσευχῆς καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας περιστάσεις καθαρισμὸς τοῦ σώματος.

3) Ἡ κατὰ τὴν παρασκευὴν καὶ τὰς ἐορτὰς ἐν τῷ τεμένει (τζαμίω) θεία ἱεροπραξία.

4) Ἡ κατὰ τὸ Ῥαμαζάνιον νηστεία.

5) Ἡ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἐπιβαλλομένη ἐλεημοσύνη.

6) Ἡ εἰς Μέκκαν προσκύνησις.

7) Ἡ εἰς ὄρισμένους ἡμέρας καὶ μῆνας ἐπίσημος ἐόρτασις.

8) Ὁ ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ Ἰσλαμισμού ἱερὸς πόλεμος.

Εἰς ταῦτα προσθετέον,

9) Θεσμοὺς τινὰς αὐστηροὺς ἀναγομένους εἰς διαφόρους δικαστικὰς πράξεις πολιτικὰς τε καὶ ποινικὰς (1).

(1) Τὰ κυριώτερα κεφάλαια τοῦ Κορανίου τὰ περιέχοντα κανόνας ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ συνήθους βίου εἰσὶ τ' ἀκόλουθα·

Τὸ Βον κεφάλαιον «*Ἡ β ο ὅ ς*» πραγματεύεται περὶ διαθηκῶν, περὶ νηστεῶν, περὶ προσκυνητῶν, περὶ ἐλεημοσύνης, περὶ τοῦ κατὰ τῶν ἀπίστων πολέμου, περὶ γάμου, περὶ ὄρκου, περὶ διαζυγίου, περὶ γαμικῶν δώρων, περὶ κηδεμονίας, περὶ τροφῶν, περὶ προσευχῶν, περὶ τόκου, περὶ συναλλαγμάτων καὶ περὶ μαρτύρων.

Τὸ Δον κεφάλαιον «*Α ἱ γ υ ν α τ κ ε ς*» περιλαμβάνει τοὺς κανόνας περὶ ὄρφανῶν καὶ τῆς περιουσίας των, περὶ ἐπιτρόπων, περὶ προικῆς, περὶ διανομῆς τῆς κληρονομίας, περὶ πορνείας, μοιχείας καὶ παιδεραστίας, περὶ νομίμων καὶ ἀπηγορευμένων γάμων, περὶ τιμωρίας τῶν γυναικῶν, περὶ ἐλέους καὶ φιλαργυρίας, περὶ τῶν ἀφροιστῶν τὰς προσευχὰς καὶ τὰς ἀπολούσεις ἑκτυπώσεων, περὶ ὑποταγῆς εἰς τὴν ἀρχήν, ἱεροῦ πολέμου, φόνου καὶ μαρτυριῶν.

Τὸ κεφάλαιον Θον «*Ὁ Ἀ γ ν ἰ σ μ ὅ ς*» ἐκθέτει λεπτομερῶς περὶ τῆς εἰς

Ατελέστατον ὡς Κώδηξ τῶν Νόμων, ἄνευ συστήματος καὶ ἐσωτερικῆς μεθόδου, πλήρης ἀντιφάσεων, ἐπαναλήψεων καὶ σκοτεινῶν ἢ ἀμφιβόλων χωρίων, ἐπιπόλαιον ἐπὶ πολλῶν οὐσιωδῶν κανόνων, ἀποσιωποῦν ἐντελῶς πολλὰ ἐκ τῶν οὐσιωδῶν δογματικῶν καὶ νόμων, ἀλλ' ἀρμόζον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον εἰς τὸν ἀπλοῦν καὶ πατριαρχικὸν ὀργανισμόν τοῦ ἀστυκοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τοῦ ἀραβικοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὸν νηπιώδη πολιτισμόν του, τὸ Κοράνιον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωάμεθ, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκῆ πλέον ὡς γνώμων ἐφ' ὅλων τῶν θεολογικῶν ζητημάτων, δηλ. ἐφ' ὅλων τῶν δογματικῶν, κατὰ τὰς ἀσιατικὰς ἰδέας θρησκευτικῶν καὶ νομικῶν ζητημάτων.

Ὅθεν ἠναγκάσθησαν ὅπου τὸ Κοράνιον ἐτήρει σιωπὴν, νὰ προσφύγῃσιν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Προφήτου γενομένας προφορικὰς ἐξηγήσεις, καὶ εἰς τὰ παραδείγματα τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου (1) καὶ ὁσάκις ἡ πηγὴ αὕτη ἐξηγητλεῖτο, (ἂν καὶ ὡς εὐφυῶς παρατηρεῖ ὁ D. Weill ὑπῆρχε μεγάλη εὐκολία πρὸς πλήρωσιν αὐτῆς), νὰ καθιερωθῶσιν ὡς θρησκευτικοὺς κανόνας καὶ ἀρχάς, τὰς ἀποφάνσεις τῶν Ἰμμηῶν, δηλ. τῶν Καλιφῶν (Ἀβού-βέκρ, Οὐμάρ, Ὀθμάν καὶ Ἀλῆ), οἵτινες περιεβλήθησαν μὲ τὴν ὑψηλοτέραν πνευματικὴν ἐξουσίαν. Πρὸς συμπλήρωσιν προσέτι τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ νομικοῦ συστήματος τοῦ Ἰσλαμισμού, ἔδωκαν ἰσχὺν Νόμου εἰς τὰς διατάξεις καὶ τὰ ψηφίσματα τῶν διαδόχων τῶν τεσσάρων Καλιφῶν καὶ τῶν Μουδζεχίδ τοῦ πρώτου αἰῶνος τῆς Ἐγείρας, δηλ. τῶν θεμελιωτῶν τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν αἱρέσεων, οἵτινες διεστῆνοντο ὅτι ἐσῆριζον τὰς δοξασίας των ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Προφήτου καὶ

δώδεκα μῆνας διαιρέσεως τοῦ ἔτους, περὶ τῶν τεσσάρων ἱερῶν μηνῶν, περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου καὶ περὶ τοῦ ὄρκου.

Τὸ Κεφάλαιον ΙΖ. «Ἡ νυκτερινὴ ὁδοιπορία» περιέχει κανόνας περὶ τοῦ πεπρωμένου, περὶ ἐξομολογήσεως, περὶ φόνου, περὶ ἐκδικήσεως περὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀνηλίκων, καὶ περὶ προσευχῆς.

Τὸ Κεφάλαιον ΚΔ'. «Τὸ Φῶς» πραγματεύεται περὶ τῆς εἰς τὸν μωγὸν ἐπιβαλλομένης ποινῆς, περὶ δυσφημίας, περὶ παραδίσεως τῆς κατοικίας, περὶ ἱματισμοῦ τῶν γυναικῶν, περὶ ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων, καὶ περὶ τῆς μεταξὺ κυρίων καὶ ὑπηρετῶν σχέσεως.

Τέλος τὸ Ξον Κεφάλαιον «Ἡ δοκιμασία» θέτει ὁρίσμοὺς ἀφορῶντας τὸν γάμον, τὴν προίκα κλπ.

(1) Ὁ Δῶρ Ludolf Krehl ἐν τῷ περὶ τοῦ Σαχῆ τοῦ Μπουκαρῆ ἄρθρῳ αὐτοῦ ὀρίζει κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον καὶ κατὰ τοὺς Μουτουλμάνους συγγραφεῖς τὴν διαφύραν, ἣτις ὑπάρχει μετὰ τὸ Κοράνιον—τῆς θείας παραδόσεως, καὶ τῆς παραδόσεως τοῦ Προφήτου. «Τὸ Κοράνιον προέρχεται, κατὰ τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡ θεία παράδοσις κατὰ μὲν τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς πνεῦμα προέρχεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ: κατὰ δὲ τὸ ὄνομά της, ἀπὸ τοῦ Προφήτου, ἐνῶ ἡ παράδοσις τοῦ Προφήτου προέρχεται παρὰ τούτου τόσον κατὰ τὴν ἔκφρασιν ὅσον καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα.»

τῶν Ἰμμηῶν. Εἰς τρόπον ὅστε, κατὰ τὸν πρώτον αἰῶνα τῆς Ἐγείρας, ἀνηγέρθη θρησκευτικὸν οἰκοδόμημα ἀξυάνομενον ἀδιακόπως, ὑπερπεριεῖχε θρησκευτικὰς, πολιτικὰς καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου θεωρίας, καὶ ἔτεινεν, ὡς ὁ μόνος καὶ ἀληθὴς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Μωάμεθ ἀποκαλυφθεὶς Ἰσλαμισμὸς, νὰ κατισχύσῃ καθόλου (1).

Ἡ κυρία βᾶσις τοῦ Ἰσλαμισμού ἦτο, ὡς εἶδομεν, τὸ Κοράνιον τὰ δὲ παρεπόμενα ὑπῆρξαν:

1) Τὰ Χαδὶς, δηλ. ἡ παράδοσις τῶν προφορικῶν ἐξηγήσεων τοῦ Μωάμεθ, καθὼς καὶ αἱ πράξεις καὶ ἡ διαγωγή του.

2) Τὸ Ἰδζμαῆ-Οὐμμέτ, δηλ. τὸ σύνολον τῶν ἀποφάσεων τῶν Ἰμμηῶν, ἦτοι τῶν τεσσάρων πρώτων διαδόχων τοῦ Μωάμεθ, τοὺς ὁποίους οἱ Σουννίται θεωροῦσιν ὡς Καλίφας, εἰς τὴν κυρίαν σημασίαν τῆς λέξεως, δηλ. ὡς ἀρχηγοὺς τῶν Μουτουλμάνων, ἀντικαταστήσαντας ἀπολύτως τὸν Προφήτην, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους, καὶ τοὶ μὴ λαβόντας τὴν θείαν παράδοσιν ἀμέσως, ὀφείλουσι, καθὼς νομίμους καὶ ὑπερτάτους ἀρχηγοὺς, ἀπόλυτον εὐπείθειαν τὰς δὲ πράξεις καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν θεωροῦσιν ἀξίους μιμήσεως τέλος,

3) Τὸ κινζὰς ἡ μαακοῦ.λ, δηλ. τὰ δόγματα καὶ αἱ ἀποφάσεις, αἵτινες εἰς παρομοίαν περιστάσει ἐξεδόθησαν (καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται ἐπίσης Ἰτιμπάρ-ου.λ-Ἐμπά.λ) ὑπὸ τῶν Καλιφῶν τοῦ πρώτου αἰῶνος τῆς Ἐγείρας καὶ τῶν θεμελιωτῶν τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν αἱρέσεων.

Αἱ μὲν ἐν τῷ Κορανίῳ μνημονευόμεναι πράξεις τοῦ Μωάμεθ,

(1) Ὁ Δὲ Ἄμμερ ἐν τῷ περιλήμῳ αὐτοῦ συγγράμματι Geschichte des osmanischen Reiches, t. I. p. 92 et suiv., παραδέχεται τὰς ἐξῆς τέσσαρας πηγὰς τοῦ δημοσίου δικαίου τοῦ Ἰσλαμισμού.

1) Τὸ Κοράνιον, ἦτοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

2) Τὸ Σουννά, ἦτοι τὸν λόγον τοῦ Προφήτου.

3) Τὰς ὁμοθύμους ἀποφάσεις τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰσλαμισμού, δηλ. τῶν τεσσάρων κορυφαίων Ἰμμηῶν καὶ

4) Τὸ Οὐρφή, ἦτοι τὴν προαιρετικὴν νομοθεσίαν δι' ἣς συμπληροῦνται τὰ ὑπάρχοντα κενὰ, ἢ ἀναπληροῦνται ἡ σιωπὴ τῶν τριῶν ἄλλων πηγῶν, χωρὶς ποτε νὰ διαφωνῇ πρὸς αὐτάς.

Ὁ Ἄλᾶ ἔδδίν, δεῦτερος ἀρχηγὸς τῶν Ὀσμάνων (1328 ἔτη μετὰ Χριστόν) εἶναι ὁ πρῶτος ἐνισχύσας τὴν αὐτοκρατορίαν διὰ πολιτικῆς θεσμοθεσίας. Οἱ Νόμοι οὗτοι ἀξυθῆντες βαθμηδὸν κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπικρατείας, ἔλαβον ἕκτοτε τὸ ὄνομα Κανουὺν (ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως κανὼν), ἡ δὲ συλλογὴ αὐτῶν ὀνομάσθη Κανουναμέ, ὅπερ δὲν ἐκφράζει τὴν ἰδέαν ἣν ἡμεῖς ἀποδίδομεν εἰς τὴν ἔκφρασιν Κανονικὸν δίκαιον, ἀλλὰ πρέπει νὰ μεταφρασθῇ διὰ τῆς φράσεως «Δίκαιον ἀρῶν τὰ δημοσια πράγματα.»

καὶ αἱ προφορικαὶ τοῦ διαταγαί (Χαδίς) δὲν εἶναι ἐν τῇ Μωαμέθ-
θανικῇ πίστει δεκτικαὶ ἀπολύτου τηρήσεως, ὡς αὐταὶ αἱ ἀπο-
καλύψεις τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ· πρέπει ὅμως, καθὸ ἀποφάσεις καὶ
πράξεις προσωπικαὶ τοῦ προφήτου, νὰ χρησιμεύσιν ὡς κανόνες
διὰ περιπτώσεις, ἃς τὸ Κοράνιον δὲν προεἶδε. Ἡ συνάθροισις καὶ
ἡ ἔγγραφος σύνταξις τῶν παραδόσεων τούτων, ἔπρεπε νὰ γεννήσῃ
νέας διαφορὰς καὶ ἀντιφάσεις. Αὗται εὐρέθησαν κυρίως εἰς τὰ ὑπὸ
τοῦ Ἀλῆ προερχόμενα Χαδίς, (ὅστις Ἀλῆς ὑπῆρξε ἀνεψιὸς καὶ
γαμβρὸς τοῦ Προφήτου) καὶ τῶν κυριωτέρων ἀσχάβ ἢ διαδόχων
καὶ ἐτέρων τοῦ Μωάμεθ—ἐπίσης εὐρέθησαν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀμ-
ποῦ Χουρεϊρέ, στενοῦ συγγενοῦς τοῦ Μωάμεθ—τοῦ Ἰμπν Ἀββάς,
ἐξαδέλφου τοῦ Προφήτου—τοῦ Ἰμπν Ὀμάρ, υἱοῦ τοῦ Καλίου
Ὀμάρ—τοῦ Ἐνές Ἰμπν Μαλήκ—καὶ τέλος τῆς Αἰσσέ, θυγα-
τρὸς τοῦ Ἀμποῦ Μπέκρ καὶ χήρας τοῦ Προφήτου (1).

Ἐκτὸς τινῶν ζητημάτων ἀφορώντων θρησκευτικὰ τινα ἀντικεί-
μενα, τὰ προσωπικὰ κυρίως δικαιώματα τοῦ Ἀλῆ καὶ τῶν διαδόχων
του ἐγένοντο ἀντικείμενα τῶν εἰς τὰ Χαδίς διαφορῶν τούτων καὶ
ἀντιφάσεων, καὶ εἰς τοῦτο ἀποδοτέον ἰδίως τὴν διαίρεσιν τοῦ Ἰσλα-
μισμού εἰς αἱρέσεις.

Ὁ Ἀμποῦ Χουρεϊρέ, ἡ χήρα Αἰσσέ καὶ οἱ λοιποὶ ἠρνοῦντο ἀ-
προκαλύπτως ἐν τοῖς χαδίς αὐτῶν, εἰς τὸν Ἀλῆν τὰ προσωπικὰ
προνόμια τὰ ὁποῖα συνέπεια πολλῶν ἐκφράσεων τοῦ Κορανίου ἠξίου:
τοῦτο τέλος ὤθησε τοὺς ἀπογόνους καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἀλῆ,
ν' ἀπορρίψωσιν ὅλας τὰς παραδόσεις ὅσαι δὲν ἦσαν εὐμενεῖς πρὸς
αὐτὸν, καὶ νὰ παραδεχθῶσιν πάσας τὰς παρὰ τούτου ἀπορρυστάς.
Ἐντεῦθεν ἐπομένως ἐπῆλθεν ἐντελής ἀποχωρισμὸς τῶν ὀπαδῶν
τοῦ κόμματος, ὅπερ παρεδέχετο ὡς ὑποχρεωτικὰ ὅλα τὰ ἀπὸ
τοὺς κυριωτέρους μαθητὰς τοῦ Προφήτου ἀπορρέοντα Χαδίς, ἀπὸ
τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἀλῆ.

Ἄλλ' ὁ Ἐμποῦ Βέκρ ὢν Καλίφης, συνέταξε συλλογὴν τῶν
Χαδίς βασιζομένων ἐπὶ τῶν ἀποφάνσεων τῶν κυριωτέρων ἀσχάβ,
εἰς ἃς συμπεριέλαβε καὶ τὰς τοῦ Ἀλῆ, ἐξαιρέσει ἐκείνων αἰτινες
καθιέρουν προσωπικὰ προνόμια τοῦ Ἰμάμου τούτου.

Ἡ συλλογὴ αὕτη τῶν Χαδίς προϊόντος τοῦ χρόνου κῆξήθη

(1) Ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ του εἰς τὸ σύγγραμμα Μουστεσέρ-ο ὕλ-Βε-
καγιὰ τ σελ. 7. ὁ καθηγητὴς Μιρζά Καζέμ-Βέγ ὀνομάζει, ἐκτὸς τῶν
τεσσάρων Καλιφῶν καὶ τῶν τεσσάρων ἐπιδιορθωτῶν τοῦ Κορανίου, ἐπιπλέον
προσέτι διαδόχους τοῦ Προφήτου, ζῶντας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὀσμάν.—
Περὶ τῶν ἐταίρων ἀσχάβ παρὰ τὴν Συλλογὴν τοῦ Βουκαρή μέρ Β. κεφ.
29 καὶ τὸ ἐν τῷ Journal de la Société orientale d'Allemagne, t. IV.
cahier I, p. 41. δημοσιευθὲν ἄρθρον.

διὰ τῆς προσθήκης ἀποφάσεων ἐτέρων συγχρόνων τοῦ Μωάμεθ,
καὶ ἤδη οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Σουννιτῶν Μουσουλμάνοι
ἔχουσι ἐξ τόμους, γνωστοὺς ὑπὸ τὸν τίτλον *Κιτὰπ σιτεῖ* δηλ. ἐξ
βιβλία τῶν ἀληθῶν παραδόσεων, ἅτινά εἰσι τὰ ἐξῆς:

- 1) Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀμποῦ Ἀβτουλλάχ Μωάμεθ Ἐλ-Μπου-
καρή (1).
- 2) Τὸ τοῦ Μουσλῆν Νισακπουρή,
- 3) Τὸ τοῦ Δαουὸδ Σιδζιστανῆ,
- 4) Τὸ τοῦ Τερμιδζῆ,
- 5) Τὸ τοῦ Νισαγῆ, καὶ
- 6) Τὸ βιβλίον τοῦ Ἰμπν Ματζέτ Κασβινῆ (2).

Τὸ κοράνιον λοιπὸν ἐνούμενον μετὰ τῶν τριῶν στοιχείων ἅτινα
ἀνωτέρω ἐδείξαμεν, ἔτι τῶν Χαδίς, τοῦ *Ἰτζμὰ ὀμμετ*, καὶ τοῦ
Κιζλὰς ἀποτελοῦσι τὴν θεμελιώδη βάσιν τῶν δογμάτων τῶν Σουν-
νιτῶν. Βραδύτερον οἱ τέσσαρες θεμελιωταὶ τῆς αἱρέσεως τῶν Σουν-
νιτῶν διέγραψαν προσέτι διαφοροὺς περὶ τῆς ἰσοτελεστίας καὶ

(1) Περὶ τοῦ συγγράματος τοῦ Μπουκαρή, ὅρα τὸ ἄρθ. τοῦ Δῶρ Krehls,
ἐν τῷ Journal de la Société orientale d'Allemagne Vol. IV cah. i.—Jos
de Hammer ἐν τοῖς Βιενναίοις Χρονικοῖς (Wiener Jahrbüchern 75—79
Jahrg.

(2) Πολλοὶ Εὐρωπαῖοι συγγραφεῖς ὀνόμασαν τὴν συλλογὴν τῶν Χαδίς,
βιβλίον Σουννά, καὶ λέγουσιν, ἵνα δείξωσι τὴν μεταξὺ τῆς αἱρέσεως τῶν
Σουννιτῶν καὶ τῆς τῶν Σιίτων ὑπάρχουσαν διαφορὰν, ὅτι αὕτη συ-
νίσταται ὄχι μόνον εἰς τὸ ὅτι οἱ Σιίται δὲν παραδέχονται τοὺς τρεῖς πρῶ-
τους Καλίφας, ὡς νομίμους διαδόχους τοῦ Προφήτου, ἀλλὰ προσέτι εἰς τὸ
ὅτι οἱ αὐτοὶ Σιίται ἀποδοκιμάζουσι τὸ βιβλίον Σουννά, ἐνῶ οἱ Σουννίται
τὸ παραδέχονται ὡς ἀπόλυτον κανόνα· πρέπει νὰ ἐννοηθῶμεν.

Οὐδὲν βιβλίον παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις ὀνομάζεται Σουννά· ἡ λέξις
Σουννά σημαίνει τὸ σύνολον τῶν κανόνων, ὅστινες μετεβιβάσθησαν εἰς
τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἰσλαμισμού, διὰ τῶν Χαδίς ἢ παραδόσεων, καὶ ὅστι-
νες συνελέχθησαν ἐκ διαφορῶν συλλογῶν καὶ ἐθεσθαίωθη τὸ κῦρος των.
Τὰ Χαδίς παραδέχονται ὅσον οἱ Σιίται καθὼς καὶ οἱ Σουννίται. Τὸ πέμ-
πτον δόγμα τῶν πρώτων, τὸ Ἰμαμέτ, βασιίζεται καθ' ὅλοκληρίαν ἐπὶ τῶν
παραδόσεων. Ἡ ἀληθὴς ὅθεν διαφορὰ ἔγκειται ἐν τῇ ἐξῆς. Οἱ Σουννίται
στηρίζουσι τὰ δόγματά των, κυρίως καὶ ἀνεξαιρέτως ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν
Χαδίς, ὡς ἐξηγήσεων καὶ ἐπικυρώσεων τῶν Νόμων τοῦ Κορανίου θεω-
ρουμένων, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοφώνων ἀποφάσεων τῶν πρώτων Καλιφῶν, ἢ τῶν
ἀποφάσεων τοῦ συνόλου τῶν Καλιφῶν. Ἐντεῦθεν εἰς τοὺς Σουννίτας δίδε-
ται ὡσαύτως τ' ὄνομα ἐχλησοῦννάτ ἢ τζεμαάτ, δηλ. ὀπαδῶν τοῦ
Σουννέτ καὶ τῶν Νόμων ὅλων τῶν Καλιφῶν. Οἱ Σιίται ἀπ' ἐναντίας
θεωροῦν τὰ Χαδίς, ἔτι τὰς πράξεις καὶ τὸ βίβιον τοῦ Μωάμεθ, ὡς συμ-
πλήρωμα τοῦ Κορανίου, ἀπορρίπτοντες πᾶν ὅ,τι κατὰ τὴν κρίσιν των εἶναι
εἰς ἀντίρρῃσιν πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Κορανίου, καὶ οὐδὲν· παραδεχόμενοι
τὸ τζεμαάτ, ἔτι τὰς ἀποφάσεις τῆς γενικῆς συνόδου.

του βίου κανόνες, στενῶς συνδεδεμένους μὲ τὰ εἰρημένα στοιχεῖα. (1)

Οἱ ἀνέκοντες εἰς τὴν Σιιτικὴν κίρσιν Μουσουλμάνοι, οὐδαμῶς ἀναγνωρίζουσι τοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰτζμά ἃ οὐμμετ* κανόνες, ἐκ δὲ τῶν παραδόσεων τῶν τοῦ προφήτου διαδόχων, δὲν ἀναγνωρίζουσι ὡς κύρας ἐχούσας, εἰμὴ τὰ *Χαδισ κουδασι* δηλ. τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ προερχομένας.

Κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ ρηθὲν, ὁ Ἰσλαμισμὸς ἔμελλε νὰ διασπασθῆ εἰς ἑβδομήκοντα τρεῖς αἵρέσεις (2) καὶ πραγματικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν αἱρέσεων τούτων εἶναι μέγιστος· διαφέρουσι δὲ μεταξύ των εἴτε κατὰ τὸ δόγμα τῆς πίστεως, εἴτε κατὰ τὴν περὶ αὐτῆς διδασκαλίαν, εἴτε κατὰ τοὺς ἱερατελεστικὸς κανόνες, εἴτε κατὰ τοὺς πολιτικοὺς καὶ ποινικοὺς νόμους. Ἡ γένεσις τῆς πληθύσεως ταύτης τῶν αἱρέσεων, αἵτινες συνήθως δὲν διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους, εἰμὴ ἐπὶ ἐπουσιωδῶν ἀντικειμένων, χρονολογεῖται κυρίως ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς Ἐγείρας, ὅτε κατ' ἐφαρμογὴν τῶν ἐξῆς λόγων τοῦ Κορνιού· *Φὲ ἐτέμπρου γιὰ οὐλουὶ ἐλμπὰπ λὲ ἀλεκοὺν τουφ.μιχοὺν.* «Ὡ λὰ, ἐρένα τὰ πράγματα καὶ εὐρήσης τὴν ἀλήθειαν.»

(Λόγοι δι' ὧν ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τὴν ἔρευναν τῶν ἄρθρων τῆς πίστεως, (3) οἱ ἐρμηνεύονται Μουσουλμάνοι ὑποβαλόντες τὰ τοῦ Κορνιού κεφάλαια εἰς συζήτησιν καὶ κριτικὴν λεπτολόγον, ἐγένοντο οὕτως οἱ θεμελιωταὶ ὀρθοσκευτικῶν αἱρέσεων.

Ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τοῦ παρόντος συγγράμματος, τὸ ν' ἀπαριθμηθῶμεν ἀκριβῶς ὅλας τὰς αἵρέσεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ· διὸ δὲν θέλει γίνεαι λόγος ἐνταῦθα μετὰ τινος λεπτομερείας, εἰμὴ περὶ ἐ-

(1) Προϊόντος τοῦ χρόνου ἀνεφάνησαν ἐπὶ τῶν συγγραφῶν τῶν Ἰμαμῶν ἢ αἰρεσιάρχων, εἰδικὰ σχόλια ὑπὸ τὸ ὄνομα *σέρχ*, ἐν οἷς τὸ κείμενον ὠνομάσθη *Μ ἐ τ ν*. Ἐπὶ δὲ τῶν σχολίων τούτων *σ ἐ ρ χ* ἐγράφησαν ἐρμηνεύται ὀνομαζόμεναι *χασιγιέ*.

(2) «Οἱ Μουσουλμάνοι λέγουσιν ὅτι ἡ ὀρθοσκεία τῶν μάγων ἦτο διηρημένη εἰς 70 διαφοροὺς δοξασίας· ὅτι ὁ Ἰουδαϊσμὸς περιλαμβάνει 71, ὁ Χριστιανισμὸς 72, καὶ ὁ Ἰσλαμισμὸς πρέπει νὰ περιλάβῃ 73.» (Reinand, Mon. I. p. 383). Παράβαλ. τὰ τῶν Σιιτῶν συγγράμματα ὑπὸ τοὺς τίτλους· «Discussion de Joahanno, p. 97, καὶ τὸ βιβλίον Husniyeh.— Ὅρα ὡσαύτως· l'Introduction au Koran du Docteur Weil p. 97.— Περὶ τοῦ κανονικοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μουσουλμανικῶν αἱρέσεων, καὶ περὶ τοῦ συμβολισμοῦ τῶν ἀριθμῶν 70 μέχρι 73 παράβαλε τὴν σπουδαίαν πραγματείαν τοῦ Steinschneider ἐν τῷ Journal de la Société orientale d'Allemagne t. IV.

(3) Κορνιού κεφ. Β. ἐδ. 254 κεφ. MB. ἐδ. 6 κεφ. Β. ἐδ. 117. Ἐν τοῖς κεφ. ὅμως ΣΤ. ἐδ. 160 ΚΑ. ἐδ. 96. ΚΓ. ἐδ. 54. καὶ κεφ. ΚΖ. ὁ Μωάμεθ ἐγείρεται κατὰ τοῦ δικαμλισμοῦ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

κείνων ὧν οἱ ὀπαδοὶ ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Ρωσσίας Ὑπερκαυκασίαις ἐπαρχίαις (1).

Αἱ σημαντικώτεραι Μουσουλμανικαὶ αἵρέσεις εἶναι ἡ αἵρεσις *Σουννῆ* καὶ ἡ *Σιὰ*, αἵτινες ὑποδιαίρουνται εἰς ὑψαιρέσεις (2).

Αἱ μεταξὺ τῶν αἱρέσεων *Σουννῆ* καὶ *Σιὰ* διαφοραὶ ἀνάγονται εἴτε εἰς τὰ δόγματα τῆς πίστεως, εἴτε εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν ὀρθοσκευτικῶν καθηκόντων καὶ τοὺς νόμους τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου.

Αἱ διαφοραὶ αὗται ὡς πρὸς τὰ δόγματα τῆς πίστεως εἰσιν αἱ ἐξῆς.

α.) Ἡ παραδοχὴ ἢ ἐν μέρει ἀποδοκιμασία τοῦ Ἰμαμέ δηλ. τοῦ κληρονομικοῦ δικαίωματος, ὅπερ κατὰ τὴν αἵρεσιν *Σιὰ*, ἔπρεπε νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν γενεάν τοῦ Ἀλῆ ἵνα βασιλεύῃ τοῦ Μουσουλμανικοῦ λαοῦ. Οἱ Σουννῆται ἀπ' ἐναντίας δὲν ἀναγνωρίζουσι ἄλλους ἰμάμας, εἰμὴ τοὺς τέσσαρας πρώτους Καλίφας. Κατ' αὐτοὺς ἡ πνευματικὴ καὶ κοσμικὴ ἐξουσία ἔπρεπε ἀποθανόντος τοῦ Προφήτου, νὰ μεταβιβασθῆ τακτικῶς εἰς τοὺς κατ' ἐκλογὴν τοῦ *τζαμαὰτ* δηλ. τῆς ὀλομελείας τοῦ λαοῦ, ἀξιοτέρους. Κατὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς αἵρέσεως *Σιὰ*, τὸ *ιμαμέ* εἶναι ἐν τῶν σπουδαιοτέρων δογμάτων. Κατ' αὐτοὺς οἱ τρεῖς πρώτοι Καλίφαι, ὡς ὅλοι οἱ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ *Μπενῆ Οὐμείγιέ* (οἱ Ὀμειάδαι) καὶ τοῦ *Μπενῆ Ἀμπάς* (*Ἀμπασῖδαι*) καταγόμενοι, εἶναι σφετερισταὶ τῶν νομίμων δικαιωμάτων τοῦ Ἰμαμ. Ἀλῆ καὶ τῶν ἀπογόνων του, καὶ οὕτω θεωροῦσι τὴν διαγωγὴν τῶν προσώπων τούτων, ὄχι μόνον ἄδικον, ἀλλὰ ἀξιοκαταφρόνητον, καὶ ἀποτρόπαιον. Οἱ Σουννῆται ἀπ' ἐναντίας, μὴ δεχόμενοι τὸ *ιμαμέ* οὐχ ἥττον θεωροῦσι τὸν Ἀλῆν ὡς νόμιμον Καλίφην, ἀλλὰ τὸν κατατάττουσι εἰς τέταρτον βαθμὸν μετὰ τὸν Ἀμποῦ Βέκρ,

(1) Ἐκτενεῖς λεπτομερείας περὶ τῶν αἱρέσεων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, δύναται τις νὰ εὕρῃ ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Sale Observations histor. sur le Mahométisme. Livres Sacrés de l'Orient.— καὶ τῷ Taylor. Hist. du Mahométisme et de ses sectes

(2) Οἱ τῆς αἵρέσεως Σουννῆ ὀπαδοὶ ὀνομάζονται ὡσαύτως· Ἐλ ἡ-σ ο υ ν ν ἐ-τ-β ἐ-τ ζ ε μ ἂ τ δηλ. μαθητὰ τοῦ Σουννέτ καὶ τοῦ Ἰτζμά ἢ ἡ ἀκόμη Ἐλ ἡ-τσεχαριγῆρ δηλ. ὀπαδοὶ τῶν τεσσάρων πρώτων Καλιφῶν.

«Σ ο υ ν ν ἡ σημαίνει νόμιμος, πιστὸς πρὸς τὸν Νόμον, διότι οἱ προεβούοντες τὴν αἵρεσιν ταύτην διατείνονται ὅτι εἶναι οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τοῦ Προφήτου, εἰς τὰ δόγματα καὶ τὴν ἐξάσκησιν αὐτῶν. Κι γιὰ, σημαίνει «ἐταῖρον συνάδελφον.» (Chardin VI. p. 473.)

Οἱ Σιῖται ὀνομάζονται ὑπὸ τῶν Σουννιτῶν, Ῥοπερὶ, δηλ. ἀποχωρισμένοι, ἐκπτώτοι· αὐτοὶ ἐαυτοὺς ὀνομάζουσι Ἐλ ἡ-ἐ δι λ ἐ τ, δικαίους, ἀληθεῖς. Ἴδε ὡσαύτως περὶ τῆς μεταξὺ Σουννιτῶν καὶ Σιιτῶν διαφορᾶς τὸ περίφημον σύγγραμμα τοῦ Ἀμμερ Geschichte des Osman. Reiches I. p. 704—710 καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ Dr. Haneberg ἐν τῷ Zeitschrift der deutsch. morgen-gesellschaft, Bd. II Hest.

Ὁμάρ καὶ Ὁθμάν τιμῶντες ἐν αὐτῷ καὶ τῇ γενεᾷ του τὸ αἷμα τοῦ προφήτου.

β') Ἡ περὶ τοῦ τεκιγιέ διδασκαλία. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ἀρχῆς ὅτι εἶναι ἐπιτετραμμένον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, ἐν ἣ ἡ ζωὴ κινδυνεύει, (1) νὰ μὴ ἐξομολογῆται τις ἢ ν' ἀρνηθῆται τὴν θρησκείαν του. Οἱ Σιῖται παραδέχονται τὴν ἀρχὴν ταύτην, οἱ Σουννῖται ὅμως τὴν ἀποκρούουσι, λέγοντες ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Μουσουλμάνον ἐν οὐδεμιᾷ περιστάσει ν' ἀπαρνηθῆ τὴν θρησκείαν του.

γ') Ἡ περὶ τοῦ πεπρωμένου θεωρία χαῖρ βέ σέρ, (περὶ καλοῦ καὶ κακοῦ). Εἰ καὶ ἀμφότεραι αἱ αἵρέσεις παραδέχονται τὸ πεπρωμένον, οἱ Σιῖται ἐν τούτοις δὲν πιστεύουσιν εἰς αὐτὸ, εἰμὴ ὡς εἰς ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ, ὅστις προγινώσκει τὴν μέλλουσαν τύχην ἐκάστου ἀνθρώπου, οὐχὶ ὅμως ὡς ἀμετάκλητον ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης προσδιορισμὸν τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Οἱ Σιῖται ἄρα ἀναγνωρίζουσιν εἰς τὸν ἀνθρώπον τὴν ἐλευθέραν ἐνέργειαν, τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ πονηροῦ, καὶ τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τῶν πράξεων. (Ἴδε τὴν εἰς τὸ Κοράνιον εἰσαγωγὴν τοῦ D. Weill. σελ. 407.)

Αἱ μεταξὺ τῶν δύο φυλῶν διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας καὶ ὡς πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀνάγονται εἰς τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα:

- α) Εἰς τὰς ἀπολούσεις καὶ τοὺς καθαρισμούς.
- β) Εἰς τὸν τρόπον τῶν προσευχῶν.
- γ) Εἰς τοὺς διαγραφόμενους ὡς πρὸς τοὺς προσκυνητὰς κανόνας.
- δ) Εἰς τοὺς διαφόρους πολιτικούς καὶ ποινικούς κανόνας, ἀφορῶντας ἰδίως εἰς τὸν γάμον, τὴν διαδοχὴν, τὴν μωρτυρίαν κλπ. (2).

Ἡ αἵρεσις Σιῖα διαιρεῖται εἰς πολλοὺς κλάδους οἵτινες δὲν διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων, εἰμὴ μόνον ὡς πρὸς τὴν περὶ τοῦ Ἰμαμέ διδασκαλίαν. Οἱ κλάδοι οὗτοι κατὰ τὸ βιβλίον μουστεσέρ νοφά, εἶναι ὀκτώ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ κυριώτερος εἶναι ὁ τῶν Ἰμαμιτῶν ὅστις παραδέχεται ἀπὸ τοῦ Ἀλῆ μέχρι τοῦ Μεχδῆ δώδεκα ἰμάμας. Ἡ ὑφαίρεσις αὕτη εἶναι μεταξὺ τῶν Σιῖτῶν ἡ πλέον πολυάριθμος· οἱ ὀπαδοὶ τῆς ὀνομάζονται νότζοι (οἱ διασωθέντες) καὶ ὑποστηρίζουσιν ὅτι ἡ διδασκαλία των εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς ἢ μόνη πεφωτισμένη, ἢ φέρουσα εἰς τὴν μακαριότητα (3). Ὡς πρὸς τοὺς ἀφο-

(1) Ἡ ἀρχὴ τοῦ τεκιγιέ στηρίζεται ὑπὸ τῶν Σιῖτῶν ἐπὶ τοῦ ἐδ. 27 τοῦ κεφ. Γ. τοῦ Κοράνιου καὶ ἐφαρμόζεται μόνον ὡς πρὸς τοὺς διαφόρων αἵρέσεων Μουσουλμάνους, οὐδέποτε δὲ ὡς πρὸς τοὺς ἀπίστους.

(2) Περὶ τῶν διαφορῶν τούτων, θέλει γίνεαι λόγος ὡς πρὸς τὸ δίκαιον ἐν τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν θέσει.

(3) Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὡς εἶδομεν, ὁ Ἰσλαμισμὸς ἔπρεπε νὰ διαιρεθῆ εἰς 73 αἵρέσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὅμως μία μόνη ἤθελε φέρει τὴν σωτη-

ρῶντας εἰς τὴν λατρείαν, τὸ δίκαιον καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον κανόνας, δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ὑποδιαίρέσεων τῆς αἵρέσεως τῶν Σιῖτῶν διαφορὰ ἀξία μνείας.

Ἡ αἵρεσις Σουννῆ διαιρεῖται εἰς τέσσαρας κυρίως κλάδους, φέροντας τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων, ἅτινα ἐνέγραψαν τοὺς περὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆς λατρείας κανόνας, ἢ τῶν ὁποίων αἱ ἀποφάσεις ἐπὶ ζητημάτων νομικῶν κατέστησαν νόμοι.

Οἱ τέσσαρες κλάδοι τῆς τῶν Σουννιτῶν αἵρέσεως, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον ὀνομάζεται μεδζαχίβ, — ἐρβχά, (αἱ τέσσαρες γνώσεις) εἶναι αἱ ἑξῆς:

- α') Οἱ Χανεφίτ ἢ Ἀζεμίτ,
- β') Οἱ Σαφιίτ,
- γ') Οἱ Μαλεκίτ, καὶ
- δ') Οἱ Χαμπελίτ (1).

ριάν καὶ τὴν μακαριότητα νε τζ α τ. Ἐβδομήντα δύο αἵρέσεις ἑτερόδοξοι ὑπάρχουσι, μία δὲ μόνη εἶναι ὀρθόδοξος· λέγει ὁ Steinschneider (Νοτζιγιέ) loc. cit. p. 458.

Ὁ Καθηγητὴς Μιρζα Καζέμ-βέγ, ἐν ταῖς παρατηρήσεσιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ M. Garcin deassy, λέγει ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλῆ, ὑπάρχον μεταξὺ τῶν Σιῖτῶν πλείοται τῶν 70 αἵρέσεων, καὶ ὅτι σήμερον ὑπάρχουσιν 22 ὑποδιαίρεσις αἵρέσεων.

Αἱ κυριώτεραι ὑποδιαίρεσις τῆς αἵρέσεως τῶν Σιῖτῶν εἶναι τρεῖς· ἡ τῶν Ζεϊνιτῶν, ἡ τῶν Ἰσμαηλιτῶν καὶ τῶν Ἰμαμιτῶν.

Αἱ ὑφαίρεσις κατὰ τὸν Μιρζα-Καζέμ-βέγ, φέρουσι τὰ ἑξῆς ὀνόματα, οὗσαι 22 τὸν ἀριθμὸν 1) Σαμπαῆ, 2) Καμηλή, 3) Μπεγιανῆ, 4) Μουγιζῆ, 5) Μεντουρῆ, 6) Σαταβῆ, 7) Γκαραβῆ, 8) Σερφιῆ, 9) Κισαμῆ, 10) Γιουνοζῆ, 11) Μεφτζαλή, 12) Ζεραρῆ, 13) Ἰσαχῆ, 14) Ἀβουλασσανῆ, 15) Μουφαβιδῆ, 16) Καγιαζῆ, 17) Ἀδουμουσλιμῆ, 18) Ἐρτζιγῆ, 19) Βατινῆ, 20) Τζαρουδῆ, 21) Ἀβτερῆ, 22) Ἰμαμῆ.

(1) Οἱ θεμελιωταὶ τῶν τεσσάρων αἵρέσεων ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:
α) Ὁ Ἀμποῦ Χανίφ οὐλ Νόμαν-Ἰμπν-Σαμπήτ (α), γεννηθεὶς ἐν Κουφῆ (6) ἐν ἔτει 80 τῆς Ἐγείρας καὶ ἀποθανὼν τῆ 150 εἰς τὰ ἐν Βαγδατίφ φυλακὰς. Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν καὶ διασήμων μαθητῶν τοῦ Ἀμποῦ Χανίφ διεκρίθησαν ἰδίως οἱ Ἀμποῦ Γιουσούφ, καὶ ὁ Μωχαμέδ-Ἰμπν-χασάν-ἐλ Σεῖμπανῆ, οἵτινες κατὰ ἀπομακρυνθέντες ἐπὶ τριῶν ζητημάτων

(α) Ὁ Ἰμάμης οὗτος πρὸς τοὺς ἄλλοις ἔφερε καὶ τὸ ὄνομα Ἀζέμ ἐξ οὗ βεβαίως ἢ παρ' αὐτοῦ συστήθετα αἵρεσις φέρει καὶ τὸ ὄνομα Ἀζέμίτ, ὅπερ μεταχειρίζεται ἐν τῇ παρόντι συγγράμματι ὁ συγγραφεὺς.

(β) Σ. Μ. Πόλις τῆς Ἀραβίας, κτισθεὶσα ἐπὶ Ὁμάρ τῆ 636 MX. μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἀρχαίας Κτησιφώντος, εἶναι διάσημος διότι ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἕδρα τῶν Καλιφῶν καὶ ἐν αὐτῇ τῆ 664 MX. ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Μοαβιάχ ὁ Ἀλῆς. Ἐκ τῆς ἰδίας πόλεως ὀνομάσθησαν Κουφικὰ τὰ ἀραβικὰ ἀραβικὰ γράμματα, δι' ὧν ὁ Μωάμεθ ἔγραψε τὸ Κοράνιον καὶ τὰ ὅσα ὁμοιάζουσι πρὸς τὸ Συριακὸν Ἐστράγγελο· σήμερον ὅμως εἶναι ἐραιπωμένη.

Ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις Ἐπαρχίαις τῆς Ῥωσσίας, ἐκ τῶν Σουν-
νιτῶν Μουσουλμάνων, δὲν ὑπάρχουσιν εἰμὴ αἱ δύο πρῶται φυλαί,
ἤτοι Χανερίται καὶ Σαφιίται. Οἱ δὲ αὐτόθι κατοικοῦντες Σίτται
ἀνήκουσιν ὅλοι εἰς τὸν κλάδον τῶν Ἰμαμιτῶν.

Κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παρόντος θέλομεν σημειοῖ ἐκάστοτε
τὰς λεπτομερείας καὶ τὰς οὐσιώδεις διαφορὰς, αἵτινες διαιροῦσι τοὺς
Ἀζερμίτας, τοὺς Σαφιίτας καὶ τοὺς Ἰμαμιτοσίττας.

τοῦ ἱεροτελεστικοῦ μέρους τῆς θρησκείας καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἀπὸ
τὰς γνώμας τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς αἵρέσεως, ἐγένοντο παραδεκτοὶ ὑπὸ πολ-
λῶν μεταγενεστέρων Χανεριτῶν Θεολόγων, ὡς θεμελιωταὶ ἐπίσης τῆς πί-
στεως.

β') Ὁ Μαλήκ-Ἰμπν-Ἐνὲς γεννηθεὶς ἐν Μεδίῃ τῷ 90 ἢ 95 καὶ ἀποθα-
νῶν τῷ 177 τῆς Ἑγείρας.

γ') Μωχάμεδ-Ἰμπν-Ἐδρὶς-άλ-σαφεή, γεννηθεὶς ἐν Γάζῃ ἢ Ἀσκάλωνι
τῆς Παλαιστίνης τῷ 150, ἀποθανὼν δὲ ἐν Αἰγύπτῳ τῷ 204.

δ') Ἀχμέτ Ἰμπν Χαμπέλ, γεννηθεὶς ἐν τῇ Περσίᾳ, πόλει Μερβοῦ, τῷ 164
καὶ ἀποθανὼν ἐν Βαγδάτῃ τῷ 244.

Ἐν ἀρχῇ τῆς διαιρέσεως τῆς Σουννιτικῆς αἵρέσεως ὑπῆρχον ἕξ θεμελιω-
ταί, δηλ. ἐκτὸς τῶν τεσσάρων μουδζτεχίδ (α) τοὺς ὁποίους ἐμνημονεύ-
σαμεν, ὑπῆρχον προσέτι ὁ Σουφγιάν-Ἀσσουρῆ, ἀποθανὼν ἐν ἔτει 164 καὶ
καὶ ὁ Ἰμάμης Δαβούδ-Ἀζαγήρ, ἀποθανὼν ἐν ἔτει 270· ἀλλ' αἱ αἵρέσεις
τούτων, ὀνομαζόμεναι ἢ τῶν Σωριτῶν καὶ ἢ τῶν Ζαγιριτῶν, συνεχωνεύθη-
σαν ταχέως μετὰ τῶν λοιπῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος τῆς Ἑγείρας οὗ
ἔπαυον τῶν ἐξέλιπον. (Ἴδε τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Μιρζᾶ Καζέμ-βέγ, εἰς τὸ
Μουστεσέρ-οὔλ-Βικαγιέ σελ. 9—14.

(α) Σ. Μ. Ἰερῶν Ἑρμηνευτῶν.

ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΗΓΑΣ ΑΥΤΟΥ ΕΚΤΙΘΕΜΕΝΟΝ

ΙΛΜΙ ΣΕΡΙ—ΝΟΜΙΚΗ.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ.

Ἡ Νομοθεσία τῶν Μουσουλμάνων, ὡς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἀπε-
δείχθη, εἶναι ἐντελῶς ποτισμένη μετὰ τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας των,
καθότι τὸ Κοράνιον, καὶ ἐκτὸς τοῦ κράτους τῶν θρησκευτικῶν
γνώσεων, εἶναι ὁ θεμελιώδης γνώμων, δι' οὗ κανονίζονται ὅλαι αἱ
πράξεις τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτῶν βίου. (Κεφ. ΙΣΤ. αἱ Μέλισσαι).

Ἐκ τοῦ Κορανίου καὶ τῶν συμπληρωμάτων αὐτοῦ, ἡ Νομοθεσία
τῶν Μουσουλμάνων ἠρύσθη ἐν ἀρχῇ τοὺς θεσμοὺς ἐν γένει καὶ τοὺς
κανόνας τῆς (1).

Ἰλμι σέρ, γραμματικῶς, σημαίνει γνώσις τοῦ Νόμου, καὶ ὀνο-
μάζεται ἡ ἐπιστήμη, ἣτις ἔχει ἀντικείμενον τὸ σύνολον τῶν ἀνα-
γομένων εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν (ἢ πίστιν, δὶν) κανόνων, εἴτε ἀφο-
ρῶντων τὸ δόγμα καὶ τὰς ἱεροτελεστίας, εἴτε τὸν δημόσιον καὶ
ἰδιωτικὸν βίον.

Σέρ-αρ, σημαίνει, ἐν τε τῇ κοινῇ καὶ τῇ νομικῇ γλώσσῃ, πᾶ-
σαν πρᾶξιν μὴ ἀντιβαίνουσαν εἰς τοὺς θεμελιώδεις τοῦ Ἰσλαμι-
σμοῦ κανόνας.

(1) Παράβ. τὴν εἰς τὸ Μουστεσέρ-οὔλ Βικαγιέ εἰσαγωγὴν τοῦ
Μιρζᾶ Καζέμ-βέγ σ. 4. ἐνθα λέγει:

«Οἱ Μουσουλμάνοι πρεσβεύουσιν ὅτι ὁ Θεὸς, ὁ ἀνοῖξας εἰς τὸν ἐκλε-
κτὸν λαὸν τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, εἶναι ἡ πηγή πάσης νομοθεσίας. Ἴνα
»δὲ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην ὁ Θεὸς διέγραψε κανόνας ἐξ ὧν οἱ μὲν
»περιέχονται ἐν τῷ αἰωνίῳ Κορανίῳ οἱ δὲ ἐν τοῖς λόγοις τοῦ ἐμπνευσθέν-
»τος προφήτου του. Ἡ διαχαραχθεῖσα οὕτως ὁδὸς ὀνομάζεται παρὰ τοῖς
»Μουσουλμάνοις σεριάτ, ὁ ὁδηγὸς δηλ. ὁ νομοθέτης, Μωάμεθ, σεριί. Αἱ
»δύο αὗται λέξεις ἔχουσι ρίζαν τὴν ἀραβικὴν λέξιν τὴν σημαίνουσαν ρυ-
»μοτομεῖν. Τὸ σύνολον τῶν κανόνων τούτων σεριάτ ὀνομάζεται ἀχ-
»κιάμ.

Χακήμ-σέρ, ονομάζεται ὁ ἀνώτατος ἐν τῇ πνευματικῇ ἱεραρχίᾳ ἄρχων· οὗτος ἀποφασίζει, εἰς τελευταῖον βαθμὸν, ἐπὶ πάσης ἀμφιβολίας ἀναγομένη, εἰς ζήτημα θρησκευτικὸν, καὶ ἐπὶ πάσης πολιτικῆς διαφορᾶς· ἐκδίδει τὰς ἀποφάσεις του καὶ τὰς διαταγὰς του (φετβά), ἐπὶ ὅλων ἀδιακρίτως τῶν ζητημάτων, ἀφορώντων τὰ δόγματα, τὴν ἐξάσκησιν αὐτῶν καὶ τὴν νομοθεσίαν. Ὁ Χακήμ-σέρ, ἐν μὲν τῇ Περσίᾳ λαμβάνει τὸν εἰδικὸν τίτλον *μουδζτεχιδ*, ἐκ τοῦ *ιδζτιχάδ* (1), ὅπερ σημαίνει ἄνδρα ἐπιστάμενον πληρέστατα τὴν πνευματικὴν καὶ κοσμικὴν νομοθεσίαν, ἐν δὲ τῇ Τουρκίᾳ ονομάζεται *Μουφτῆς*, (2) δηλ. ὁ ἐκδίδων τὰς ἀποφάσεις *Φετβά*. Ὑποδεέστερος τοῦ *μουδζτεχιδ* ὑπάρχει ἐν τῇ Περσίᾳ ὁ *Καζῆ*, ὀνομαζόμενος ὡσχύτως εἰς τινὰς τόπους *Σείχ-ούλ-Ισλάμ* (3)· ἐν δὲ τῇ Τουρκίᾳ καὶ τῇ Ἀλγερίᾳ ὑποδεέστερος τοῦ *μουφτῆ* εἶναι ὁ *Καδῆς*. Οἱ *καδῆδες* ἀνήκοντες εἰς τὸν κλῆρον ἀποτελοῦσι κλάσιν δικαστῶν ὑποδεεστέρων, οἵτινες δὲν ὀφείλουσι νὰ ἀποφασίσωσι κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ *Φίχχιγε*, εἰμὴ ἐπὶ ζητημάτων καὶ ἀμφιβολιῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας καὶ εἰς τὴν νομοθεσίαν (4).

Δίν, *εδδίν*, ἡ πίστις, ἡ θρησκεία διαιρεῖται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κορανίου εἰς *ουσοῦλ-δίν*, καὶ εἰς *φουροῦ-δίν*. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὸ δογματικὸν μέρος τῆς θρησκείας, ἡ δὲ δευτέρα, τὸ πρακτικόν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω. Ἐπίσης ἡ *Ἰλμι-σέρ* ἢ ἡ ἐπιστήμη

(1) Ὅρα, περὶ τῆς μεταξὺ τῶν βαθμῶν τοῦ *ιδζτιχάδ* καὶ *μουδζτεχιδ* ὑπαρχούσης διαφορᾶς, τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Μιρζᾶ Καζέμ-βέγ.

(2) Ὁ Hammer ἐν τῇ ἑαυτοῦ *Histoire de l'Empire Ottoman* τ. I. p. 886, λέγει: «Μουφτῆς εἶναι ὁ ἐπὶ ἀμφισβητούμενων ὑποθέσεων δικάζων, ὀνομαζόμενος δὲ νομοδιδάσκαλος, ὅταν συμβουλευόμενος ἐπὶ ἀμφιβόλων νομικῶν ἀντικειμένων, δίδει γνώμην ἐφ' ἧς ὁ Καδῆς βασιζόμενος ἐκδίδει τὴν ἀπόφασίν του. Ἐπὶ Σουλεϊμάνου τοῦ Νομοθέτου οἱ Μουφτῆδες ἀνεβιβάζοντο εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν τῆς δικαστικῆς ἱεραρχίας.»

(3) Ἐν τῇ Τουρκίᾳ ὁ ἀρχηγὸς μόνος τοῦ κλήρου λαμβάνει τ' ὄνομα *Σείχ-ούλ-Ισλάμ*.

(4) Ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις Ῥωσικαῖς χώραις ὑπάρχουσι μόνον δικασταὶ κατώτεροι δικάζοντες ἐπὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων. Ὅσακις δ' ἐν τινὶ δίκῃ τοῖς παρουσιάζεται ἀμφίβολον ζήτημα, οἱ μὲν Σίται ἀπευθύνονται εἰς τινὰ *μουδζτεχιδ* Πέρσην, οἱ δὲ Σουννίται εἰς τινὰ Μουφτῆν τῆς Μέκκας ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ζητοῦσι παρ' αὐτοῦ *φετβάν*. Ὁ Μουφτῆς τῆς περιφέρειᾶς *Καζᾶ* καὶ ὁ *μουδζτεχιδ* τῆς Τιφλίδος δὲν χαίρουσι ἐν τῇ κοινῇ γνώμῃ τῶν Μουσουλμάνων τὴν ὁποίαν οἱ ἐν Περσίᾳ *μουδζτεχιδ* καὶ ἐν Τουρκίᾳ Μουφτῆδες ἀπολαμβάνουσιν ὑπόληψιν· διότι τ' ἀξιώματα ταῦτα παραχωροῦνται ὑπὸ τῆς Ῥωσικῆς Κυβερνήσεως εἰς ἱερεῖς Σίταις ἢ Σουννίταις τιμῆς χάριν. Τὰ καθήκοντα τοῦ ἀληθοῦς *μουδζτεχιδ* καὶ τοῦ *μουφτῆ* ἀποκτιῶνται ὡς ἐπιστημονικὸς βαθμὸς ὑπὸ τῶν ἱερέων ἀνεπιείᾳ ὑποψηφιότητος καὶ ἐπιστήμου διορισμοῦ.

μη τῶν Νόμων διαιρεῖται εἰς δύο μέρη *Ἰλμι κελάμ* καὶ *Ἰλμι φίχχ* (1).

Τὸ μὲν πρῶτον μέρος, *Ἰλμι-Κελάμ*, εἶναι ἡ θεωρητικὴ καὶ δογματικὴ γνῶσις τῆς πίστεως, ἔχουσα ἀντικείμενον τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀναγομένων εἰς τὸ *ουσοῦλ-εδδίν* κανόνων, ἥτοι εἰς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς θρησκείας. Ἡ ἀκριβὴς καὶ βαθεῖα γνῶσις ὅλων τῶν μυστηρίων τοῦ μέρους τούτου τῆς θρησκευτικῆς ἐπιστήμης, δὲν εἶναι ἐφικτὴ εἰμὴ εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἕνεκα τῆς μαθήσεώς των ἀνεβιάσθησαν εἰς τὰ ὑψηλότερα ἀξιώματα. Ἐντεῦθεν ὁ κατέχων κατὰ βάθος, ἐκτὸς τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς θρησκευτικῆς ἐπιστήμης, τὸ *Ἰλμι κελάμ* ἀναβιβάζεται εἰς τὴν ὑψηλοτέραν βαθμίδα τῆς τελειότητος (τὸ *ιδζτεχάδ*), καὶ ἀποκτᾶ τὸ δικαίωμα τοῦ διαλύειν τὰς περὶ τὰ θρησκευτικὰ ἀπορίας τῶν Μουσουλμάνων.

Τὸ δὲ δεύτερον, *Ἰλμι φίχχ* ἥτοι (2) ἡ Νομοθεσία, περιλαμβάνει τὸν σύνολον τῶν θεσμῶν, οἵτινες κανονίζουν τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας, *φουροῦ εδδίν*, καὶ ἀπαντᾷ τὸν πολιτικὸν βίον τῶν Μουσουλμάνων. Ὅθεν ἡ ἐντελής γνῶσις τῆς ἐπιστήμης ταύτης εἶναι ἀναπόφευκτος εἰς τοὺς δικαστὰς *καδῆ*, πρὸς ἔρευναν καὶ ἐκδίκασιν τῶν δικῶν, καὶ τῶν ἐκ τῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου σχέσεων ἀναφουμένων ἐρίδων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαίρεσιν τοῦ *Ἰλμι-κελάμ*, ἥτοι τῆς ἐπιστήμης τῶν δογμάτων, αὕτη σύγκειται, ἐκτὸς τοῦ κεφαλαίου, ὅπερ θέτει τὴν περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ θεμελιώδη ἀρχὴν, *μααριφει-ου.λάχ*, ἐκ πέντε μερῶν συμφώνως πρὸς τὰ πέντε ἄρθρα τῆς πίστεως *χάμς-ουσοῦλ-εδδίν* ἅτινά εἰσι τὰ ἑξῆς:

α') *Τεβχιδ*, τὸ ἐνιαῖον τοῦ Θεοῦ.

β') *Ἀδα.λέτ*, ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ.

γ') *Νουβουββέτ*, ἡ ἀποστολὴ τῶν Προφητῶν.

(1) «Ἰλμι κελάμ, ἐπιστήμη τῶν δογμάτων· Ἰλμι φίχχ, ἐπιστήμη τῆς θρησκευτικῆς ἐξάσκησεως ἢ θεσμοθεσίας· Ἰλμι τεφσίρ, ἐξήγησις τοῦ Κορανίου· Ἰλμι οὔλ Χαδῆς, ἐπιστήμη τῶν παραδόσεων· Ἰλμι οὔλ-φαραῖζ, θεωρία περὶ κληρονομίας καὶ Ἰλμι-οὔσουλ-ε-λ-φι-χ, θεωρία τῶν ἀρχῶν τοῦ Δικαίου—ταῦτα εἶναι τὰ ἑξ κύρια μέρη τ' ἀνήκοντα εἰς τὸ ἐλ-σεριάτ, ἥτοι τὴν ἐπιστήμην τῆς πίστεως καὶ τῶν νόμων.» (Μιρζᾶ Καζέμ-βέγ σ. 2 καὶ 3.)— Ὁ Ἄμμερ ἐν τῇ *Histoire de l'empire ottoman*, σ. 395 ἀναφέρει ὡς μέρη τῆς νομοθεσίας: 1) τὴν ἐπιστήμην τοῦ δόγματος, 2) τὴν γνῶσιν τῶν νόμων, 3) τὴν γνῶσιν τῶν παραδόσεων, καὶ 4) τὴν τέχνην τοῦ ἐρμηνεύειν τὰς γραφάς.

(2) Ὁ Μιρζᾶ Καζέμ-βέγ σημειοῖ (σελ. 6.) ὅτι ἡ ρίζα τῆς λέξεως *φίχχ* σημαίνει γνῶσιν· βραδύτερον δὲ ἐδόθη εἰς τοὺς δεινοὺς περὶ τὴν γνῶσιν τοῦ Κορανίου ὁ τίτλος *φεκίχ*, δηλ. πεπαιδευμένος, σοφός, καὶ διὰ τῆς συνθέσεως τῶν δύο τούτων λέξεων παρήχθη ἡ λέξις *Ἰλμι-φίχχ*.

δ) *Μιάδ*, ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ, καὶ

ε) *Ίμαμέ*, ἡ διαδοχὴ τῶν Ίμαμῶν.

Τὸ τελευταῖον ὅμως τοῦτο δόγμα δὲν εἶναι δεκτὸν ὡς τοιοῦτον εἰμὴ ὑπὸ μόνων τῶν Σιϊτῶν.

Τέλος ἡ Νομοθεσίᾳ *Ίλμι φικχ* περιλαμβάνει τὰ τέσσαρα ἐπόμενα μέρη:

α) *Ίβαδάτ*, τὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας δηλ. τὸ σύνολον τῶν θεσμῶν τῶν ἀφορώντων τὴν προσευχὴν, τὰς νηστείας, τὰς ἐορτάς τὴν προσκύνησιν τῶν ἱερῶν τόπων, τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὸν κατὰ τῶν ἀπίστων πόλεμον.

β) *Οὐκουδάτ*, τὴν θεωρίαν τῶν συναλλαγμάτων ἥτοι τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῶν διαπόντων τὰς τοῦ πολιτικοῦ βίου εἰς τὴν ἀμοιβαίαν συναίνεσιν στηριζόμενας σχέσεις.

γ) *Ίκιάτ*, δηλ. τὴν θεωρίαν τῶν μονομερῶν πολιτικῶν πράξεων· εἰς ταύτας κατατάσσονται αἱ διαφοροὶ περὶ πολιτικῆς καταστάσεως πράξεις, αἱ εἰς τὴν δουλείαν ἀναγόμενοι, κανόνες τινὲς τῆς διαδικασίας, καὶ τὸ κεφάλαιον τὸ ἀφορῶν τὸ τάξιμον καὶ τὴν μετάνοιαν.

δ) *Ίχχιάμ*, τοὺς κοινούς περὶ τοῦ βίου κανόνας· δηλ. τὸ σύνολον τῶν εἰς τὸν πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον τῶν Μουσουλμάνων ἀναγομένων θεσμῶν, τοὺς ὁποίους οὗτοι ὀφείλουσι νὰ τηρῶσιν ἀδιαλείπτως· ἐνταῦθα ἐκτίθενται οἱ κανόνες περὶ τῆς δημοσίας δυνάμεως, περὶ τοῦ Καδῆ, περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς διαδοχῆς, περὶ μαρτυρίας, περὶ τοῦ γειτονικοῦ δικαιώματος (1), περὶ θήρας περὶ τοῦ τρώγειν καὶ πίνειν, τέλος περὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου, περὶ ἐκδικήσεως καὶ ἀποζημιώσεως.

(1) Σ. Μ. Δικαίωμα προτιμήσεως τῶν Βυζαντινῶν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΊΛΜΙ ΚΕΛΑΜ—ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ.

ἩΤΟΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ.

ΠΗΓΑΙ.

Κιτάβ-ουζούλ-εδίν ὑπὸ Ἀγᾶ Μωχαμέτ-Βεκήρ-Μεδζλισί.

Κιτάβ-σερβέ-ετεκουδάτ ὑπὸ Ίμπν Παπεβετχ.

Chardin VI. p. 165—348.

Eug. Sicé. *Journal Asiat.* n° 66, 1841, p. 156—157.

Salé. *Observ. histor. et crit sur le Mahométisme.*

Reinaud, *Monum. arabes, persans et turcs*, I. et II.

Volney *Ruines.*

Τὸ Κοράνιον ἐν πρωτοτύπῳ.

Τὸ Κοράνιον μετεφρασμένον Γερμανιστὶ ὑπὸ Wahl et Ullmann.

Τὸ Κοράνιον μετεφρασμένον Γαλλιστὶ ὑπὸ Savary καὶ Kazimirski.

Dr Kolb. *le Cornan* (dans le *Staatslexicon de Rotteck et Welker* t. IX. p. 467—482).

Josepf de Hammer. *Geschichte des osmamischen Reichs*, 1835.

Dr Weil. *Mohammed der Prophet, sein Leben und seine Lehre*, 1843.—*Historisch kritische Einleitung in den Koran*, 1844.—*Geschichte der Kalifen*, 1846—1851.

Washington Irving: *Das Leben Mohammeds*, 1850.

Ernest Renan. *Mahomet et les origines, de l'islamisme* (*Revue des Deux Mondes*, 1841, 15 Decembre).

§ 1. Τὸ δογματικὸν μέρος τῆς διδασκαλίας *Ίλμι Κελάμ* περιλαμβάνει τὴν ἐπιστήμην τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας οὐσοῦλ-ἔδδίν.

Αἱ θεμελιώδεις αὗται ἀρχαὶ εἶναι τέσσαρες παρὰ τοῖς Σουννίταις, καὶ πέντε παρὰ τοῖς Σιϊταῖς, *χάμς οὐσοῦλ-ἔδδίν*.

Ἡ περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ πίστις, μααρίφετ-οὐλλάχ, δὲν κατα-

τάσσεται ὑπὸ τῶν διδασκάλων μεταξὺ τῶν δογμάτων τῆς πίστεως· καθότι εἶναι γνῶσις ἔμφυτος εἰς πάντα ἄνθρωπον καὶ οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ αὐτῆς.

Τὰ τῆς πίστεως δόγματα εἰσι τὰ ἐξῆς:

- 1) Τὸ ἐνιαῖον τοῦ Θεοῦ *τεβχίδ*.
- 2) Ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη, *ἀδαλέτ*.
- 3) Ἡ τῶν προφητῶν ἀποστολή, *γουβουβέτ*.
- 4) Ἡ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ, *μιάδ*.
- 5) Ἡ τῶν ἱμαμῶν διαδοχὴ *ιμαμέ*.

Οἱ Σουννίται διαφωνοῦν ἰδίως πρὸς τοὺς Σιίτας, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω, ἔνεκα τῆς διαφόρου ἑρμηνείας τῶν περὶ Δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, περὶ ἀποστολῆς, τῶν προφητῶν καὶ περὶ διαδοχῆς τῶν ἱμαμῶν *δογμάτων* ἢ μεταξὺ τῶν δύο τούτων φυλῶν οὐσιώδης διαφωνία ἐνυπάρχει ἰδίως εἰς τὸν τρόπον τῆς ἑρμηνείας τῶν παραγγεμάτων τοῦ Ἰσλαμισμού.

Οἱ μὲν Σιίται τὰ παραδέχονται κατὰ τὴν κρίσιν των καὶ τὴν δικηνοτικήν ἰκανότητά του ἕκαστος, καὶ προσπαθοῦσι ν' ἀρυσθῶσι τὴν πεποιθήσιν των ἐκ τοῦ Κορανίου καὶ ἐκ τῶν παραδόσεων τοῦ προφήτου. Οἱ δὲ Σουννίται ἀπ' ἐναντίας, δὲν ἐπιτρέπουσιν οὔτε ἑρμηνείαν οὔτε ἔρευναν τῶν ἄρθρων τῆς πίστεως, ἀλλὰ παραδέχονται ὡς ἀπολύτως ἀληθεῖς τὰς ἀποφάσεις τῶν πνευματικῶν συνόδων *ιτζμαά* μὴ ἀναζητοῦντες, ἀλλὰς ἀποδείξεις. Στηρίζονται δὲ εἰς τοὺς ἐξῆς λόγους τοῦ Προφήτου, *λά τέδζτεμεου οὔμμετι ἀλλέλι χαταῖ*, ἥτοι «τὸ ὑπὸ συνόδου πατέρων τῆς αὐτῆς θρησκείας ἀποφασισθὲν δὲν δύναται νὰ ἦναι οὔτε ψευδὲς οὔτε ἡμαρτημένον.» (Ἐπιτομὴ τῆς τῶν παραδόσεων τοῦ Ἐλ-μπουκαρῆ συλλογῆς)

Οἱ Σιίται δὲν ἀκολοθοῦσιν ἀπολύτως τὰς ἀποφάσεις τῶν *μουδζτεχλιδ* αὐτῶν (1), εἰμὴ εἰς ἀντικείμενα ἀναγόμενα εἰς τὸ *φουροῦ-ἔδίν*. Ἡ δὲ ὑποταγὴ *τεκλιδ* αὕτη εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν διδασκάλων, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος τούτου.

Καβούλ-ούλ κάβλ γκε'ρ βεδούν δελίλ.

«Παραδέχου τὰ παραγγέλματα ἄνευ ἀποδείξεων».

(1) Ὑπάρχει ἐπίσης οὐσιώδης διαφωνία μεταξὺ Σουννιτῶν καὶ Σιιτῶν ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν *μουδζτεχλιδ*. Οἱ Σουννίται παραδέχονται μόνον τοὺς ἐξ πρώτους *μουδζτεχλιδ*, οἱ δὲ Σιίται ἀπ' ἐναντίας φρονοῦσιν ὅτι ἀδιακόπως δύναται ν' ἀναφανῶσι νέοι. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ καθηγητοῦ Καζέμ-βέγ εἰς τὸ πολλάκις μνημονευθὲν σύγγραμμα Μουστεσέρ οὐλ Βικαγιέ ἐκτίθενται λεπτομερῶς τὰ περὶ τοῦ Ἰδζτιχάδ, τοῦ *τεκλιδ*, τῶν *μουδζτεχλιδ* τοῦ *ἀσχάβ*, *τεχλιδζ* καὶ *τερδζίχ* καὶ περὶ τοῦ *μουκαλιδ* δηλ. τῶν νομικῶν Μουσουλμάνων, οἵτινες δὲν φέρουσιν ἐπίσημον χαρακτῆρα. Παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην βουλόμενον νὰ πληροφορηθῇ ἐκτενέστερον εἰς τὸ περισπούδαστον τοῦτο σύγγραμμα τοῦ καθηγητοῦ Καζέμ-βέγ. σελ. 22—50.

§. 2. Τὸ ἐπισημότερον δόγμα τοῦ Ἰσλαμισμού εἶναι τὸ περὶ ἐνότητος τοῦ Θεοῦ, *τεβχίδ*, καὶ ἡ ἐπιφώνησις:

Λά ἰλλάχ ἰλλάλλάχ!

« Ἄλλος Θεὸς πρὰ τὸν Θεὸν δὲν ὑπάρχει. »

Εἶναι τὸ θεμελιώδες σύμβολον τῆς Μουσουλμανικῆς πίστεως. Τὸ Κοράνιον ἀποκρούει ὄχι μόνον τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, ἀλλὰ προσέτι τὴν τριαδικὴν θεότητα τῶν Χριστιανῶν καὶ τὸν Χριστὸν γινόμενον ἄνθρωπον (1).

Τὰ Κεφάλαια καὶ ἐδάφια τοῦ Κορανίου, τὰ περὶ τοῦ ἐνιαίου τοῦ Θεοῦ ἰδίωςπραγματευόμενα, εἰσι τὰ ΡΙΒ, ΙΣΤ, 53· ΙΗ, 110· ΚΓ, 92· ΚΑ, 108, 11, 20· ΚΒ, 12· ΙΘ, 36· Ε, 77· Θ, 90· ΣΤ, 100, 102.

Τὸ κεφ. ΡΙΒ, *ἔτ τεβχίδ*, τὸ ἐνιαῖον τοῦ Θεοῦ, ἀναφέρει:

Ἔδ. 1. « Ἀναγνώριζε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἷς. »

Ἔδ. 2. « Εἶναι αἰώνιος. »

Ἔδ. 3. « Οὐδέποτε ἐγέννησε καὶ οὐδέποτε ἐγεννήθη. »

Ἔδ. 4. « Οὐδὲν ὄν εἶναι ὁμοιον αὐτῷ. »

Κεφ. ΙΣΤ., *Αἰ μέλισσαι*, ἐδ. 53.

« Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· μὴ παραδέχεσθε δύο Θεοὺς, διότι εἷς μόνος ὑπάρχει Θεός. Λατρεύετέ με. »

Κεφ. ΙΘ'. *Ἡ Μαρία*, ἐδ. 36.

« Καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔχει τέκνα. Καὶ ὅταν θέλῃ τι διατάττει νὰ γίνῃ! καὶ γίνεται. »

Κεφ. Ε. *Ἡ Τράπεζα*, ἐδ. 77.

« Ὑπάρχουν ἄπιστοι (οἱ χριστιανοὶ) οἵτινες λέγουσι· Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ τρίτον ἐκ τριῶν· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει εἰμὴ εἷς Θεός. »

Κεφ. Θ'. *Ὁ ἐξαγγελισμὸς*, ἐδ. 30.

« Οἱ Ἑβραῖοι ἀξιοῦσιν ὅτι ὁ Ἐσδρας εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ· οἱ Χριστιανοὶ ὑποστηρίζουσιν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. » ἐδ. 31: « Καὶ ὅμως παρεγγέλθησαν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ νὰ μὴ ὑπηρετῶσιν εἰμὴ τὸν Θεόν. »

§. 3. Τὸ περὶ τοῦ πεπρωμένου δόγμα, *καζά-βέ καδέρ*, ἀποτελεῖ στοιχεῖον οὐσιώδες τῆς περὶ τοῦ *ἀδαλέτ*, ἥτοι τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, διδασκαλίας.

(1) Ὁ Μωάμεθ ἀποκρούων τὸ δόγμα τῆς Ἀγ. Τριάδος, δὲν τὸ ἐγίνωσκε εἰμὴ κατὰ τὰς ψευδεῖς περὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς θείας ἀποκαλύψεως πληροφορίας, ἀε ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, κατοικούντων τότε ἐν τῇ Μέκκα καὶ Ἀραβία, καὶ ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν χριστιανῶν τῆς Συρίας ἔλαβεν. Ἐντεῦθεν ἡ πλάνη, ἡ ἀβελτηρία καὶ αἱ ἀντιφάσεις αἱ ἐν τῷ Κορανίῳ περὶ τοῦ Θεανθρώπου ὑπάρχουσαι.

Τὰ ἐν τῷ Κορανίῳ ἀπαντώμενα ἀντιφατικά χωρία ἐξ ὧν ἄλλα μὲν λέγουσιν ὅτι ἡ μοῖρα ἐκάστου εἶναι προσδιωρισμένη ἄνωθεν, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ εὕρη τὴν ἀληθῆ ὁδὸν ἄλλα δὲ πάλιν, ὅτι ἡ ὁδὸς τῆς σωτηρίας εἶναι ἀνικτὴ εἰς ὅλους, ὅτι οἱ μὲν γίνονται Μουσουλμάνοι, οἱ δὲ μένουσιν ἄπιστοι καὶ τέλος ὅτι ἕκαστος ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ θέλει δώσει λόγον τῶν πράξεών του ἅπασαι αὐταὶ αἰ ἀντιφάσεις ὄφειλον ἀναγκαίως νὰ ἐπιφέρωσι τὴν εἰς αἵρέσεις ὡς πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ πεπρωμένου διαίρεσιν τοῦ Ἰσλαμισμού.

Αἱ πλείοτερον διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο αἵρέσεις εἰσὶν ἡ τῶν Σουνιτῶν καὶ Σιῦτῶν, ἐξ ὧν ἡ πρώτη δέχεται τὸ πεπρωμένον εἰς τὴν ἀπόλυτον σημασίαν τῆς λέξεως, οὐδαμῶς ἐπιτρέπουσα ἐλευθέραν ἐνέργειαν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ εἰς τὸ δόγμα τοῦτο ἀκλόνητος πίστις εἶναι ἡ αἰτία τοῦ φανατισμοῦ τῶν Σουνιτῶν.

Οἱ Σιῦται θεωροῦσιν ἀπ' ἐναντίας τὴν περὶ εἰμαρμένης δόξαν, (καθ' ἣν ἡ τύχη τῶν ἀνθρώπων εἶναι προαπεφασισμένη), ὡς ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν περὶ δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ἰδέαν, καὶ μὲ τὴν περὶ μελλούσης ζωῆς πίστιν, ἐν ἣ ὑπάρχει κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις κατὰ τὴν ἀξίαν ἐκάστου. Ὅθεν δοξάζουσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐλευθέρην ἐνέργειαν, καὶ εἶναι ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ὑπεύθυνος τῶν πράξεών του ὅτι ὁμοῦς αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων προαιωνίως ἦσαν γνωσταὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐγγεγραμμένα εἰς τὸ βιβλίον τῆς εἰμαρμένης, καὶ τοῦτο ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἀπείρου σοφίας (προγνώσεως) τοῦ Θεοῦ *Χιχμέτ* (1). Τὸ Κεφ. 12, *'Ελ-ισρά*, ἡ *ρυκτερινὴ ὁδοιπορία*, ἐδ. 14, ἀναφέρει τὰ ἐξῆς:

(1) Ἡ κριτικὴ καὶ πλήρης πολυμαθείας ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πραγματεία τοῦ Dr. Weil, ἐν τῇ εἰσαγωγῇ αὐτοῦ εἰς τὸ Κοράνιον (σελ. 95—108), εἶναι ἀξία σπουδῆς. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ τούτου, ὁ Μωῦσῆς δὲν εἶχεν ἐξ ἀρχῆς πλάσει τὸ περὶ πεπρωμένου δόγμα, ὅπερ εἰσῆχθη καὶ διεδόθη βραδύτερον, τοὐλάχιστον κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Ἰσλαμισμού, ὅταν οἱ καλιφαι, ὅπως κατορθώσωσι τὸν πολιτικὸν αὐτῶν σκοπὸν, εἶχον ἀνάγκην τυφλῆς ὑποταγῆς τῶν Μουσουλμάνων καὶ τῆς εἰς τὴν εἰμαρμένην πίστεως. Ἡ ἀληθὴς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔννοια ὅλων τῶν κειμένων τοῦ Κορανίου μᾶλλον ἄγει εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα: ὅτι ὁ Προφήτης δὲν ἐνόησε νὰ περιορίσῃ διὰ τῶν ἀμετατρέπτων νόμων τῆς θείας Προνοίας τὴν ἐλευθέραν ἐνέργειαν. Ἀπὸ τοὺς πρώτους ἤδη αἰῶνας τῆς Ἑγείρας ὑπῆρχον πνεύματα θεωρητικὰ, ζητοῦντα νὰ ἐξηγήσωσι τὴν συνύπαρξιν τῆς θείας προγνώσεως (τοῦ πεπρωμένου) καὶ τῆς ἐλευθέρως ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα τῆς Ἑγείρας, ἐπὶ καλίφου Μαμούν, ὁπαδοῦ τοῦ Ἀλῆ, οἱ μουταζαλιτὰ διεκλήρουσαν δημοσίως τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀνθρωπίνου θελήσεως. Οἱ διαμαρτυρούμενοι οὗτοι καὶ οἱ βραδύτερον λογικιστὰι (ratio-

«Εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον ὥρισαμεν ἀμετακλήτως τὴν τύχην του. (Τῷ προσεδέσαμεν τὸ πτηνόν του ἐπὶ τοῦ τραχήλου).»

Τὸ Κεφάλαιον ΛΖ, *ἔσ-σαφάτ*, *Αἱ κατατάξεις*, ἐδ. 94.

«Ὁ Θεὸς ἐπλασεν ὑμᾶς, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν.»

Τὸ Κεφ. Β. *Ἡ βοῦς*, ἐδ. 209.

«Ὁ Θεὸς ὁδηγεῖ εἰς τὴν εὐθυτέραν ὁδὸν ὄντινα θέλει.»

Τὰ Κεφ. 12, 99. Γ. Δ. Ε. ΣΤ, 150. Ζ, 184. Β. 274. ΗΖ, 3. ΞΒ, 612.

Τὸ Κεφ. Β. ἐδ. 6.

«Ὁ Θεὸς ἐσφράγισε τὰς καρδίας των καὶ τὰ ὠτά των, (τῶν ἄπιστων) κάλυμμα περικαλύπτει τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἄσπλην ἄτιμωρία τοὺς περιμένει.»

Τὸ Κεφ. ΣΤ. ἐδ. 38.

«Ὁ Θεὸς ἀποπλανᾷ ὄντινα θέλει, καὶ ἐπαναφέρει εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν ὄντινα θέλει.»

Ἐδ. 112.

«Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς ἀποφασίξῃ νὰ σᾶς ὁδηγήσῃ, σᾶς ἐμπνέει τὴν παραδοχὴν τοῦ Ἰσλαμισμού.»

Τὸ Κεφ. 127. ἐδ. 96.

«Ἐὰν ὁ Θεὸς ἐβούλετο, ἤθελε κάμει ἐξ ὑμῶν ἕνα μόνον λαόν ἄλλ' ὁμοῦς ἄγει εἰς τὴν πλάνην ἢ εἰς τὴν ἀληθῆ ὁδὸν ὄντινα εὐαρεστεῖται, καὶ ὀφείλετε μίαν ἡμέραν νὰ δώσητε λόγον τῶν πράξεών σας.»

Τὸ Κεφ. Γ., *'Αλ-Ἰμράν*, ἐδ. 139.

«Οὐδεὶς θνήσκει ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ, θνήσκει δὲ ὅταν καὶ ὅπως τοῦτο εἶναι γεγραμμένον ἐν τῇ βίβλῳ, τῇ ὀρίζουσῃ τὴν διάρκειαν ἐκάστου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πράγματος.»

Τὸ Κεφ. ΟΖ, *Δέχρ ἡ Ἰσράν* (1), ὁ ἄνθρωπος, ἐδ. 3.

«Ἐδείξαμεν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἀληθῆ ὁδὸν, ἔστω ἤδη πιστὸς ἢ ἄπιστος!»

nalistes) τοῦ Ἰσλαμισμού, ἀρχικῶς ἀπεχωρίσθησαν ἐπὶ οὐσιώδους ἀντικειμένου ἀπὸ τῶν Σουνιτῶν, τῶν ἀνθρώπων τῶν παραδόσεων. Διεκλήρουσαν ὅτι ἡ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ ποικιλία δὲν συνεδιβάζετο μὲ τὸ ἔνιατον Αὐτοῦ. Ἐθεώρησαν τὴν θεότητα ὡς ἔνωσιν τῆς σοφίας, τῆς δυνάμεως, τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ἡ θεωρία αὕτη, βάσιν ἔχουσα τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἔφερε τὴν παραδοχὴν τῆς περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀρχῆς. (ὁρ. Weil hist. des Califes II. p. 262.)

(1) Σ. Μ. Ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Καζιμίρσκη τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶναι τὸ ΟΣΤ.

Τὸ Κεφ. Γ. ἐδ. 156.

«Πιστεύετε ὅτι ἔσεται τὸ αὐτὸ διὰ τὸν ἐκπληρώσαντα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὸν παροργίσαντα αὐτόν; Οὗτος θέλει ἔχει κατοικίαν τὴν κόλασιν ἢ δ' ἐκεῖσιν ἄγουσα ὁδὸς εἶναι φρικώδης.»

Ἐδ. 157.

«Ὁ Θεὸς ἔχει διαφόρων βαθμῶν ἀμοιβὰς καὶ ποινὰς ἐπιτηρεῖ τὰς πράξεις σας.»

Τὸ Κεφ. ΛΘ, ἐδ. 70.

«Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δευτέρας παρουσίας, ἕκαστος θέλει ἀνταμειφθῆ κατὰ τὰς πράξεις του. Ὁ Θεὸς γινώσκει πᾶν ὅ,τι ἕκαστος πράττει.»

Ἴδε προσέτι τὰ κεφ. I, 107. KZ, 93. IZ, 15. ΛΘ, 41. IH, 30, 56. MA, 17, 18. B, 38, 39. E, 18. IF, 29, 30. IA, 104, 107, 108. IST, 26. MZ, 17. IST, 36, 37 καὶ ἐπ.

§ 4. *Νουβουβέτ*, ἡ τῶν προφητῶν ἀποστολή.

Ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι τοῦ Μωάμεθ ἑκατὸν εἴκοσι τέσσαρες χιλιάδες προφητῶν ὑπῆρξαν, ἐξ ὧν ἕξ, (ἴδε τὴν εἰσαγωγὴν) ἦτοί ὁ Ἀδάμ, ὁ Νῶε, ὁ Ἀβραάμ, ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Μωάμεθ, ἀπεκάλυψαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, καὶ δίδωκαν νέους νόμους καὶ νέας ἐντολάς· ὁ δὲ Μωάμεθ εἶναι ὁ νεώτερος καὶ ὁ κυριώτερος πάντων τῶν προφητῶν.

Ἡ εἰς τὸν ἕνα Θεὸν λατρεία καὶ ἡ πρὸς τοὺς προφήτας ὑποταγὴ, ἐπιτάσσονται διὰ διαφόρων χωρίων τοῦ Κορανίου· ἐντεῦθεν ἢ εἰς τὴν προφητικὴν ἀποστολὴν τοῦ Μωάμεθ πίστις εἶναι θεμελιώδης δόγμα τῆς θρησκείας τῶν Μουσουλμάνων.

Ὡς πρὸς τὸ δόγμα τοῦτο οἱ Σιῖται διαφωνοῦσι πρὸς τοὺς Σουννίτας, παραδεχόμενοι ὅλους τοὺς προφήτας ἐντελῶς ἄγνους, οὐδέποτε ἁμαρτήσαντας, καὶ ἀνικάνους μάλιστα εἰς τὸ ἁμαρτῆσαι. Οἱ δὲ Σουννίται ἀπεναντίας, στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ Κορανίου, ἐν ᾧ ὁ Μωάμεθ ζητεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ, δοξάζουσιν ὅτι καὶ ἐκεῖνος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ προφῆται, ἦσαν ὑποκείμενοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' ὅτι διὰ τῆς θείας χάριτος ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τοῦ πειρασμοῦ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπῆλάνθησαν τῆς ποινῆς τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Ἐν τῷ Μ. Κεφαλαίῳ, 57 ἐδ, παραγγέλλεται ὁ Μωάμεθ νὰ δέηται καθ' ἑκάστην, ὅπως ἀφελῶσιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αἱ ἁμαρτίαι του. Παράβ. τὰ κεφ. KA. B, 209. ST, 34, καὶ M, 78 περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν Προφητῶν.

Τὸ κεφ. ΛΓ. *Ἐλ-ἀχζάβ*, ἐδ. 38 φέρει οὕτω: (1).

(1) Σ. Μ. Κατὰ τὴν ἐκδόσιν τοῦ Kasim'irski εἶναι τὸ ἐδ. 40.

«Ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ σφραγὶς πάντων τῶν προφητῶν.»

Τὸ δὲ κεφ. Δ, ἐδ. 62.

«Ὡ πιστοὶ, ὑποτάσσεσθε εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὸν προφήτην, καὶ εἰς τοὺς ἔχοντας ἐξουσίαν ἐφ' ὑμῶν.»

Τὸ δὲ κεφ. ΛΓ, ἐδ. 34 (1).

«Ὁ μὴ ὑπακούων εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν ἀπόστολον αὐτοῦ εὐρίσκεται εἰς τύφλωσιν προφανῆ.»

Τὸ δὲ κεφ. ΜΗ, ἐδ. 1 καὶ 2.

«Ἀληθῶς σοὶ δίδομεν, ὦ Μωάμεθ, τὴν ὀριστικὴν νίκην (2), καὶ ὁ Θεὸς σοὶ συγχωρεῖ τὰ παρελθόντα καὶ μέλλοντα ἁμαρτήματα σου.»

Τὸ δὲ κεφ. Μ, ἐδ. 57.

«Ἐγκαρτέρει μεθ' ὑπομονῆς, ὦ Μωάμεθ, εἰς τοὺς μύχθους σου. Ὁ Θεὸς τηρεῖ τὸν λόγον του, ἀλλὰ μὴ λησμόνει νὰ δέησαι τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν σου· αἶνει τὸν κύριόν σου πρῶταν καὶ ἐσπέραν.»

§. 5. *Μιάδ*, ἡ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ.

Τὸ Κοράνιον εἰς πολλὰ μέρη ὁμιλεῖ περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, περὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ ποινῶν καὶ ἀμοιβῶν, περὶ παραδείσου καὶ κολάσεως, καὶ ἕκαστος Μουσουλμάνος ὀφείλει νὰ πιστεύῃ εἰς ταῦτα.

Δι' ἐπαγωγῆς ἀπεικονίσεως τῶν θελητῶν τοῦ παραδείσου καὶ τῆς διὰ τοὺς πιστοὺς ἐπιφυλαττομένης μακαριότητος, καθὼς καὶ διὰ φρικωδῶν παραστάσεων τῶν ἐν τῇ κολάσει βασάνων, ὁ Μωάμεθ ἐπενήργησεν ἐπὶ τῆς θερμῆς φαντασίας τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ τοὺς κατέπεισε ν' ἀσπασθῶσι τὴν ὁποῖαν ἔφερε θρησκείαν.

Τ' ἀκόλουθα χωρὶα τοῦ Κορανίου ἀνάγονται εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ παραδείσου καὶ τοῦ ἄδου, εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν, εἰς τ' ἀγαθὰ καὶ τὰ πονηρὰ πνεύματα, τὰ περικυκλοῦντα πάντοτε τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὴν κοσμογονίαν, εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν οὐρανῶν, εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ἐνδιαιτήματος τοῦ Θεοῦ, τοῦ προφήτου, τῶν ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν.

(1) Σ. Μ. Ἐδ. 36 κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Καζιμίρσκη.

(2) Σ. Μ. Κατὰ τὸν Καζιμίρσκη τινὲς ἐννοοῦν τὴν ἄλωσιν τῆς Μέκκα; ἄλλοι δὲ τὴν τῆς Καϊβέρ, ὄχυρᾶς θέσεως τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἄλλοι τὴν τῆς Μόντης, πόλεως ἀνηκούσης εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Τὸ Κεφ. ΣΤ, ἐδ. 29, φέρει:

«Καὶ λέγουσιν (οἱ ἄπιστοι): δὲν ὑπάρχει ἑτέρα ζωὴ μετὰ τὴν παροῦσαν, καὶ δὲν θ' ἀναστηθῶμεν.»

Ἐδ. 30: «Ἄλλ' ἐὰν ἔβλεπες αὐτοὺς ἰσταμένους ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅστις τοὺς ἐρωτᾷ: δὲν ὑπάρχει ἀνάστασις τῶν νεκρῶν; καὶ ἐκεῖνοι ἀποκρίνονται: ἀληθῶς ὑπάρχει τοιαύτη καὶ τὴν βεβαιούμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὃ δὲ Θεὸς ἀποκρίνεται: Ἀποτίσατε ἤδη τὴν ποινὴν τῆς ἀπιστίας σας.»

Τὸ Κεφ. Β, ἐδ. 172.

«Πίστευε εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους.»

Τὸ Κεφ. ΚΓ, ἐδ. 15 καὶ 16.

«Ἄλλ' ἤδη πρέπει ν' ἀποθάνητε, ἄνθρωποι, πλάσματα ἕμως ἐστὲ βέβαιοι ὅτι, τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως, θέλετε ἀνακληθῆ εἰς τὴν ζωὴν.»

Τὸ Κεφ. ΙΑ, ἐδ. 64.

«Ὁ Θεὸς πέμπει παρὰ παντὶ ἀνθρώπῳ τοὺς ἀγγέλους του, οἵτινες μένουσι παρ' αὐτῷ μέχρι τοῦ θανάτου.»

Τὸ Κεφ. ΙΓ, ἐδ. 12.

«Παρ' ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει εἰς ἄγγελος βαδίζων ἔμπροσθεν ἢ ὀπίσθεν αὐτοῦ καὶ διαφυλάττων αὐτὸν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.»

Τὸ Κεφ. ΛΘ, ἐδ. 68.

«Ἡ σάλπιγξ ἤχει, καὶ πᾶν τὸ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν οὐρανοῖς, πίπτει νεκρὸν, ἐξαιρουμένων τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ. Εἰς δὲ τὴν δευτέραν κλαγγὴν πάντες ἐγείρονται ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ Θεοῦ . . . »

Ἐδ. 69. «Καὶ ἡ γῆ φωτίζεται ὑπὸ τῆς λάμψεως τοῦ Κυρίου, ἡ βίβλος, ἐν ἧ εἰσὶν ἐγγεγραμμένοι αἱ πράξεις ἀνοίγεται, οἱ προφῆται καὶ οἱ μάρτυρες προχωροῦσι πρὸς μαρτυρίαν καὶ τότε ἀπαγγελθήσεται ἡ ἀληθὴς ἀπόφασις, δι' ἧς οὐδεὶς θέλει ἀδικηθῆ.»

Τὸ κεφ. ΠΓ, πραγματεύεται περὶ τῶν βιβλίων *Σιδδζήν* καὶ *Ιλλιούν*, ἐν οἷς περιγράφονται αἱ ἀγαθαὶ καὶ αἱ πονηραὶ πράξεις τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ Κεφ. ΛΗ, περιέχει ἐν τοῖς ἐδ. 49—54 τὴν περιγραφὴν τοῦ παραδείσου, καὶ ἐν τοῖς ἐδ. 55—64 τὴν τοῦ ἄδου. Ὁρα ὡσαύτως τὰ κεφ. Ο, ἐδ. 7, 28. ΜΖ, ἐδ. 16, 19. ΜΓ, ἐδ. 66, 78.

Τὰ Κεφ. ΛΑ, ἐδ. 9, 10, καὶ ΛΒ, ἐδ. 3, 6, 8, περιέχουσι τὴν κο-

μογονίαν, ἐν δὲ τοῖς κεφ. Β, 27, καὶ ΛΓ, 17, περιγράφονται οἱ ἑπτὰ οὐρανοὶ καὶ τὸ ἐνδικαίτημα τῶν δικαίων.

§ 6. Τὸ περὶ διαδοχῆς τῶν Ἰμαμῶν δόγμα Ἰμαμὲ, ὅπερ παραδέχονται, ὡς εἶδομεν, μόνον οἱ Σιῖται, στήριζεται εἰς τὴν πίσιν περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν Ἰμαμῶν, δηλ. τῶν διὰ τοῦ Ἀλῆ καὶ τῆς Φατμέ, θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ, ἀπογόνων τοῦ προφήτου. Οἱ Ἰμαμαὶ ὑπῆρξαν, κατὰ τὴν δόξαν τῆς αἰρέσεως ταύτης, οἱ ἀληθεῖς καὶ νόμιμοι πνευματικοὶ καὶ κοσμικοὶ ἡγήτορες τῶν λαῶν. Ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλῆ ἀρπαγὴ τοῦ Καλιφάτου ὑπὸ τῶν φυλῶν Ὀμειγῆ καὶ Ἀββασῆ ἐστέρησε τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀλῆ (Ἀνὰν καὶ Χουσεῖν) καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν, τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν κοσμικὴν διαδοχὴν, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ τοῦ Ἰμάμου πνευματικὰ δικαιώματα, ἅτινα ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱὸν μετεβιβάσθησαν μέχρι τοῦ δωδεκάτου καὶ τελευταίου Ἰμάμου Μωάμεθ Μεχδῆ, ὅστις ἀναληφθεὶς ἀπὸ τῆς γῆς θέλει ἀναφανῆ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δευτέρας παρουσίας. Οἱ Σιῖται δοξάζουσιν εἰσέτι σταθερῶς, ὅτι ὁ Ἰμάμης οὗτος, ὃν ὀνομάζουσιν *Σαχίβ Ζεμὰν* (κυριάρχην τῶν κόσμων) εὐρίσκεται ἀοράτως παρὼν εἰς ὅλας τὰς Σιῖτῶν Μουσουλμάνων τὰς συναθροίσεις.

Οἱ Σουννῖται, οἵτινες εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀλῆ τιμῶσι τὴν φυλὴν τοῦ Προφήτου, δὲν τοὺς ἀναγνωρίζουσιν ὡς Ἰμάμης ὑπὸ θρησκευτικὴν ἔποψιν, καθότι ὁ Ἰμάμης ἔπρεπε νὰ ἐκλεχθῆ ὑπὸ τῆς ἐπιλογῆς ἢ συνελύσεως τοῦ λαοῦ, ὡς τοῦτο ἐγένετο διὰ τὸν Ἀβού Βέκρ, Ὀμάρ καὶ Ὀθμάν.

Σημείωσις. Περὶ τοῦ Ἰμαμὲ λεπτομερείας δύνασαι νὰ εὑρῆς ὡς καὶ περὶ τῶν πράξεων τῶν Ἰμαμῶν ἐν τῷ βιβλίῳ *τζε.λ.οὐ.λ.οὐ.γιούν* τοῦ Μωάμεθ Βακῆρ Μεδζλισῆ, ἐν τῷ βιβλίῳ Χουσιγιῆ, καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Συζητήσεων τοῦ *Γιουχαρά*, (*Βαχὸ ραμὲ Γιουχαρά*).

Ὁρα, Chardin, VII. Reinaud I. P. 366, 381. Sale. Observ. hist et crit. sur le Mohamétisme.

§ 7. Τὰ θεολογικὰ τῶν Μουσουλμάνων συγγράμματα πραγματεύονται ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ περὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ, σιφάτι Ἀλλάχ, ἃς διαιροῦν εἰς θετικὰς, σιφάτι θουβουτιγιῆ, καὶ ἀρνητικὰς σιφάτι σελβιγιῆ.

Μεταξὺ τῶν πρώτων περιλαμβάνουσιν ἐκεῖνας, αἵτινες ἀνήκουσιν ἀπολύτως καὶ ἀναλλοιώτως εἰς τὸ ὑπέρτατον Ὀν' μεταξὺ δὲ τῶν δευτέρων ἐκεῖνας, ἃς οὐδὲ νοερῶς κἂν πρέπει νὰ τῷ ἀποδίδωμεν, καθότι εἰσὶν ἀσυμβίβαστοι μετὰ τὴν δυνάμιν του, τὸ μεγαλεῖόν του, τὴν δόξαν καὶ τὴν δικαιοσύνην του.

Καὶ εἰς μὲν τὰς θετικὰς ἰδιότητας ἀνήκουσι τὸ ἐνιαῖον, τὸ ἄπειρον, ἡ αἰωνιότης, ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ κλπ. Εἰς δὲ τὰς ἀρνητικὰς ἀπεναντίας αἱ ἐξῆς, ἧτοι ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι δεκτικὸς

φυσικῆς αἰσθήσεως, ὅτι δὲν δύναται νὰ μετρηθῇ οὔτε ἐν τόπῳ, οὔτε ἐν χρόνῳ· ὅτι δὲν δύναται κατ' εὐθένα τρόπον νὰ περιορισθῇ ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ δυνάμις του· ὅτι εἶναι ἀίδιος, κλπ.— Ὁ Chardin, VI, p. 194, 208, ἀπαριθμεῖ ἐπακριβῶς τὰς ιδιότητας τοῦ Θεοῦ. Ὁρ. ὠσαύτως Reinaud, II, p. 16, 24.

Σημείωσις. Οἱ Μουταζαλίται (ὄρ. ἀνωτ. σημ. 1 τοῦ §. 3) ἐθεώρουν ὅτι ἡ διαίρεσις τῶν ιδιοτήτων τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν περὶ τοῦ ἐνιαίου διδασκαλίαν. Ἐθεώρουν δὲ τὴν θεότητα ὡς τὸ σύνολον τῆς σοφίας, τῆς δυνάμεως, τῆς ἀγαθότητος, τῆς δικαιοσύνης, κλπ. Ἐνῶ οἱ Σουννῖται ἐθεώρουν τὰς ιδιότητας ταύτας, ὡς ὑπαρχούσας ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ.

Ὁρ. Weil, Geschichte der Kalifen, II, p. 262. Haarbrückers schahrastani, I. p. 41 et suiv.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΙΔΜΙ ΦΙΚΧ—ΠΕΡΙ ΝΟΜΩΝ.

Ἡ Νομοθεσία, ἡ *Ι.μι-Φικχ*, διαίρεται εἰς δύο διακεκριμένα μέρη. Α'. Εἰς τὴν περὶ τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν διδασκαλίαν, ἧτοι τοὺς κανόνας, τοὺς ἀφορῶντας τὴν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἅτινα πᾶς πιστὸς Μουσουλμάνος ὑποχρεοῦται νὰ τηρῇ καὶ ἐκπληροῖ· καὶ

Β'. Εἰς τὴν περὶ τοῦ Πολιτικοῦ Νόμου διδασκαλίαν, ἧτοι τὸ σύνολον τῶν παραγγελμάτων καὶ τῶν κανόνων, οἵτινες περιλαμβάνουσιν ὅλον τὸν κοινωνικὸν βίον τῶν Μουσουλμάνων.

Περὶ μὲν τοῦ Α'. μέρους πραγματεύεται τὸ βιβλίον *Ιβαδάτ*, περὶ δὲ τοῦ δευτέρου τὰ βιβλία *Οὐκουδάτ*, *Οὐκουτ* καὶ *Ἀρχιάμ*.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΒΑΔΑΤ.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἐκτίθενται οἱ γενικαὶ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας καὶ κοινοὶ εἰς ὅλας τὰς αἰρέσεις κανόνες, μὴ ἐξεταζόμενων λεπτομερῶς τῶν ἐν ἐκάστη τούτων ὑπαρχουσῶν παραλλαγῶν.

Αἱ παραλλαγαὶ αὗται οὐσαὶ πολυάριθμοι δὲν ἀφορῶσιν εἰμὴ δευτερεύοντα μόνον ζητήματα, οἱ οὐσιώδεις δὲ μὴ κανόνες περὶ καθαρισμοῦ, περὶ προσευχῆς, περὶ προσκυνήσεως καὶ περὶ τοῦ κατὰ τῶν ἀπίστων πολέμου, εἰσὶν ἐξ ἴσου ὑποχρεωτικοὶ διὰ πάντα Μουσουλμάνον.

Ὅταν ἀρκεῖ νὰ ἐξετάσωμεν τὰ κυριώτερα ταῦτα θρησκευτικὰ

SISMANOGLIO
MEGARO

ἔθιμα, νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν νομιμότητα, τὴν ἔννοιαν, τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν αὐτῶν ἰσχὺν, ἵνα μάθωμεν τόσον τὸν θρησκευτικὸν βίον τῶν Μουσουλμάνων ἐν γένει, καθὼς καὶ τὰ κοινὰ μεταξὺ αὐτῶν περὶ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας καθήκοντα.

Τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ, *Ibadat*, διαγραφόμενα ταῦτα θρησκευτικὰ καθήκοντα περὶ ὧν πρόκειται, *φουρού-ἔδδίν*, περιλαμβάνουσι:

- 1) Τὸν καθαρισμόν, *τεχαρέτ*.
- 2) Τὴν προσευχὴν, *σελάτ ἢ ραμάζ*.
- 3) Τὸν θρησκευτικὸν φόρον, *ζεκιὰτ καὶ χούμς*.
- 4) Τὴν νηστείαν, *ρούζέ ἢ σάβμ*.
- 5) Τὴν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους μετάβασιν πρὸς προσκύνησιν, *χάδζ* καὶ
- 6) Τὸν πόλεμον, *τζιχάδ*.

Ἐκτὸς τῶν θεμελιωδῶν τούτων μερῶν, οἱ Σιῖται παραδέχονται προσέτι ὡς θρησκευτικὰ ἔθιμα:

- 1) Τὴν ἐκούσιον σκληραγωγίαν, *ιιικιάφ*.
- 2) Τὴν προτροπὴν τοῦ τηρεῖν τὰ νενομισμένα καὶ τοῦ ἀπέχειν τῶν ἀπηγορευμένων, *Ἐμρε μπιλ μὰ ἀρούφ δὲ ἔννεχι ἄν ιλ-μουγκέρ*.

ΠΗΓΑΙ.

Συγγράμματα Σιῖτῶν.

- 1) *Τζαμῆ Ἀβθασῆ*, τοῦ Σεῖχ Μπεχά-ἔδδίν Μωχαμμέδ Τζεμπζιλῆ-ἄμελή.
- 2) *Μουρσήδ οὐλ-ἂβάμ*, τοῦ Μιρζά Ἀβούλ Καζήμ βινι Χασσάν Δζιλονῆ.
- 3) *Πιστ-Πάπ*, τοῦ Χαδζή Μωχάμμεδ Βεκῆρ Μεδζιλισῆ Νεῖλ οὐλ-μεράμ.

Συγγράμματα Σουννιτῶν.

- 1) *Χα.λῆ.λ-ιδζάζ*.
 - 2) *Κέσφ-ἐνβάρ*.
 - 3) *Ἰχτιλαφάτ οὐλ-ἔιμμέτ οὐλ-ἔρπαά*.
- Chardin. Voyage en Perse, T. VI, p. 318—496.

Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ εὐρίσκονται λεπτομερῶς ἐκτεθειμέ-
να τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα τῆς αἰρέσεως τῶν Σιῖτῶν, ἅτινα τηρεῦνται
μέχρι τῆς σήμερον μεταξὺ τῶν ἐν ταῖς ῥωσικαῖς ὑπερκαυκασίαις
ἐπαρχίαις ὀπαδῶν τῆς αἰρέσεως ταύτης. Ὁ Chardin ἠκολούθησε
τὸ σύγγραμμα *Τζαμῆ Ἀβθασῆ*, μεταφράσας αὐτὸ ἀκριβῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΤΑΧΑΡΕΤ—ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ.

ΠΗΓΑΙ.

Μουρσήδ οὐλ-ἔβάμ σ. 2, 101. Τζαμῆ Ἀβθασῆ σ. 84—Νεῖλ οὐλ-
μεράμ σ. 14—36.—Πιστ-πάπ σ. 9—48.—Κέσφ-ἐνβάρ σ. 4—35.
—Χα.λῆ.λ-ιδζάζ σ. 4—46.—Ἰχτιλαφάτ οὐλ-ἔιμμέτ οὐλ-ἔρπαά.
σ. 1—22.

§. 1. *Ταχαρέτ*, ὁ καθαρισμὸς εἶναι καθήκον ὑποχρεωτικὸν διὰ
πάντα Μουσουλμάνον εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένης περιπτώ-
σεις. Τὸ Κοράνιον περιέχει τοὺς κυριωτέρους περὶ τούτου ὀρισμοὺς
ἐν τῷ κεφαλαίῳ Ε΄. *Ἡ τράπεζα*, ἐδ. 8 καὶ 9, καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ
Δ΄. *Αἱ γυναῖκες*, ἐδ. 46. Γίνεται δὲ ἄλλοτε μὲν πρὸ τῆς ἐπιχειρή-
σεως ὀρισμένων θρησκευτικῶν πράξεων, καὶ ἄλλοτε μετὰ τὴν ἐκ-
τέλεσιν ἀκαθάρτων πράξεων ὁῖον:

- 1) Πρὸ τῆς προσευχῆς.
- 2) Κατὰ τὴν εἰς τοὺς ἱερούς τόπους μετάβασιν πρὸς προσκύνησιν.
- 3) Πρὸ τῆς ψάυσεως τοῦ Κορανίου.
- 4) Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας.
- 5) Μετὰ τὴν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν.
- 6) Παρὰ ταῖς γυναῖξι, μετὰ τὰ ἔμμηνα καὶ μετὰ τὸν τοκετόν.
- 7) Μετὰ σπερματικὴν ῥέυσιν.
- 8) Καὶ ἐν γένει μετὰ τὴν ἐπαφὴν πράγματος, ἀκαθάρτου θεω-
ρουμένου, ἢ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν πράξεως θεωρουμένης ἐπίσης ἀκα-
θάρτου *γεδζές*.

Ὁ καθαρισμὸς εἶναι τριῶν εἰδῶν, *βοδζ*, *γκουσί* καὶ *τεγεμον*,
καὶ τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον εἶδος γίνεται δι' ὕδατος, τὸ δὲ
τρίτον διὰ χύματος· δύνανται δὲ νὰ λάβωσι χώραν ἰδίᾳ ἕκαστον
καὶ συνάμα.

Ὁ καθαρισμὸς *βοδζ* εἶναι εἰδικῶς ἐν χρήσει:

- 1) Ἐν γένει πρὸ τῆς προσευχῆς, καὶ ἰδίως ὅταν τις προσεύχη-
ται ἀμέσως μετὰ τὴν ἔγερσιν—ὅταν ἐπανελθὼν τις εἰς ἑαυτὸν μετὰ
λειποθυμίαν, μέθην ἢ οἰανδήποτε ἄλλην ὁμοίαν κατάστασιν, ἐν ἣ
τὸ λογικὸν ἦν τετραγμένον μέλλῃ νὰ προσευχηθῇ—μετὰ τὴν
ἐκπλήρωσιν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν—μετὰ τὰς φύσας, καὶ παρὰ
ταῖς γυναῖξιν, ὅταν μετὰ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπὸ τοῦ το-
κετοῦ ἐπανέρχωνται τὰ ἔμμηνα.

2) Κατὰ τὰς πρὸς προσκύνησιν τῶν ἱερῶν τόπων ἐδοιοποιίας.

3) Ὅταν μέλλῃ τις νὰ ἀφθῇ τοῦ Κορανίου.

Ὁ καθαρισμὸς γκοῦσ.λ. εἶναι ἐν χρήσει ἰδίως:

1) Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας.

2) Μετὰ τὴν καθ' ὕπνον ἀποσπερμάτισιν.

3) Μετὰ τὴν ἀπόλουσιν πτώματος.

Τὸν δὲ καθαρισμὸν τεγεμονῶν, μεταχειρίζονται ἀποκλειστικῶς μόνον ἐν ἐλλείψει ὕδατος, καὶ τότε ἀναπληροῖ τὰ δύο ἄλλα εἶδη τοῦ καθαρισμοῦ.

Οἱ καθαρισμοὶ βουζῖ καὶ γκοῦσ.λ. πρέπει νὰ λάβωσι χώραν συνάμα:

1) Παρὰ ταῖς γυναίξει, μετὰ τὴν ἐκάστοτε ἐμφάνισιν τῶν ἐμ-
μήνων καὶ μετὰ τὸν τοκετόν.

2) Ὅσάκις ἔψαυτέ τις πτώμα ἀνθρώπινον μὴ εἰσέτι ἀποπλυ-
θέν, ἢ ἀποψυχθέν.

Οἱ δὲ καθαρισμοὶ τεγεμονῶν εἶναι ἐν χρήσει, ὡσάκις προκειμένου νὰ γίνῃ ὁ καθαρισμὸς βουζῖ καὶ γκοῦσ.λ., ἐλλείπει τὸ ἀπαιτούμενον πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ καθαρισμοῦ βουζῖ, ὕδωρ.

§ 2. Τρόπος τοῦ καθαρισμοῦ βουζῖ. — Τὸ Κοράνιον (κεφ. Ε, «ιδ. 8) ἐπιτάττει τὸν καθαρισμὸν διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων: «Ὅσάκις «μέλλεις νὰ προσευχηθῆς, ὦ πιστέ! νίφθητι τὸ πρόσωπον καὶ τὰς «χεῖρας μέχρι τοῦ ἀγκῶνος καὶ σπόγγισον τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς «πόδας μέχρι τῶν ἀστραγάλων μετὰ δὲ τὴν συνουσίαν λούσθητι «ὄλος.»

Οἱ Σάιται διαφωνοῦσιν ἐντελῶς πρὸς τοὺς Σουννίτας ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ παραγγέλματος τούτου. Οἱ πρῶτοι τηροῦντες αὐστηρῶς τὸ κείμενον τοῦ εἰρημένου ἐδαφίου, νίπτουσι τὸ πρόσω-
πον καὶ τὰς χεῖρας καὶ σπογγίζουσι τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας. Οἱ δὲ Σουννίται ἀκολουθοῦσιν ὡς πρὸς τὸν καθαρισμὸν τὰς παρα-
δόσεις καὶ τὸ ἰδζαμάι, καὶ ἐξηγοῦσιν ὡς ἐξῆς τὸ ἐδάφιον, «Νί-
φθητι τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας μέχρι τοῦ ἀγκῶνος, καὶ τοὺς «πόδας μέχρι τῶν ἀστραγάλων, καὶ σπόγγισον (πρόστροψον) τὴν κεφαλὴν.

§ 3. Κανόνες τηρητέοι κατὰ τὸν καθαρισμὸν βουζῖ. — Ἐνταῦθα πρέπει νὰ κάμωμεν τὴν γενικὴν παρατήρησιν ὅτι, οἱ ὑπὸ τοῦ Μου-
σουλμανικοῦ δικαίου τιθέμενοι κανόνες, ὡς πρὸς τὸ φουροῦ-ἔδδιν, ἦτοι τὴν ἐξω-τερικὴν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, εἰσὶ διαφόρου φύσεως, τουτέστιν ἢ εἶναι βαδζιβ, δηλ. ὑποχρεωτικοί, ἢ σουρνέτ δηλ. δυνητικοί, ἢ μεκροῦχ, φευκτέοι, ἢ σαβάπ, ἀρεστοὶ ἰδιαζόντως, ἢ τέλος χαράμ, αὐστηρῶς ἀπαγορευμένοι. Ὅρα τὰ καθέκαστα κατωτέρω. Ἐνταῦθα θέλομεν ἐκθέσει μόνον τοὺς οὐσιώ-
δεις κανόνας κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν Σαϊτῶν.

Οἱ οὐσιώδεις λοιπὸν κανόνες τοῦ καθαρισμοῦ βουζῖ εἰσὶν οἱ ἀκό-
λουθοι:

1) Τὸ ἔδαφος, ἢ οἰκία, ὃ τάπησ καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ παραρτή-
ματα τοῦ τόπου, ἐνθα ὁ καθαρισμὸς ἐκτελεῖται, πρέπει ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὕδωρ νὰ ἦναι νόμιμος ἰδιοκτησία τοῦ καθαριζομένου, καὶ ἐπο-
μένως δὲν πρέπει νὰ ἦναι μαγσοῦπ, δηλ. ἀδίκως κεκτημένα.

2) Τὸ ὕδωρ πρέπει νὰ ἦναι καθαρὸν καὶ ἄμικτον ἀπαγορευέ-
ται δὲ παντὸς εἶδους ἄρωμα. (Ἴδε κατ. § 3 τὰ διάφορα εἶδη τῶν ὑδάτων).

3) Ὁ θέλων νὰ καθαρισθῇ ὀφείλει προηγουμένως ν' ἀποβάλλῃ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν ἀπὸ τε τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων του. (Ἴδε ἐν τῇ αὐτῇ § τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἀκαθάρτων πραγμάτων 4—10).

4) Ὁ καθαρισμὸς πρέπει νὰ γίνηται μετὰ κατανύξεως καὶ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἦναί τις ἀρεστός εἰς τὸν Θεόν.

5) Ἡ πράξις τοῦ καθαρισμοῦ πρέπει νὰ ἐκτελεῖται κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κορανίου διαγεγραμμένην τάξιν, καὶ ἄνευ διακοπῆς.

6) Ἡ ἀπόλουσις πρέπει νὰ γίνῃ αὐτοπροσώπως καὶ οὐχὶ τῇ με-
σολαβῆσει ἐτέρου, ἐκτὸς ἐὰν ἦναι φυσικῶς ἀδύνατον.

Ἐκτὸς τῶν κανόνων τούτων ὑπάρχουσι καὶ τινες ἄλλοι, οἵτινες δὲν εἶναι ὑποχρεωτικοί, ἀλλὰ δυνητικοί, σουρνέτ, οἶον ἢ ἀπαγγε-
λία διαφόρων εὐχῶν, ὁ καθαρισμὸς τοῦ στόματος, τῶν ὀδόντων κλπ.

Σημείωσις. Κατὰ τὸ βιβλίον Τζαμῆ Ἀββασῆ, ὑπάρχουσι διὰ τὸν καθαρισμὸν βουζῖ παρὰ τοῖς Σαϊταῖς 21 κανόνες, βαδζιβ, ὑπο-
χρεωτικοί, 20, δυνητικοί, σουρνέτ, καὶ 9 μεκροῦχ, φευκτέοι.

§ 4. Ὁ καθαρισμὸς γκοῦσ.λ. εἶναι δύο εἰδῶν:

1) Γκοῦσ.λ. τερτήπ, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ ὕδωρ χυνόμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀποπλύνει τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λαιμὸν μέχρι τῶν ὠμων. Ἐπειτα χυνόμενον ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ δεξινοῦ ὤμου τὸ πρῶτον καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κατόπιν καταρρέει δι' ὅλου τοῦ σώματος.

2) Γκοῦσ.λ. ἰρτιμάς, δι' οὗ βυθίζεται ἐντελῶς τὸ σῶμα ἐντὸς τοῦ ὕδατος, εἰς τρόπον ὥστε μόνον ἡ κεφαλὴ μένει ἐκτὸς αὐτοῦ.

Ἡ ἐκλογή τοῦ ἐτέρου τῶν δύο τούτων τρόπων εἶναι δυνητικὴ οἱ δὲ τηρητέοι κανόνες εἶναι οἱ αὐτοὶ ὡς ἀνωτέρω ἐκτεθέντες ὡς πρὸς τὸν καθαρισμὸν βουζῖ. Μόνον τὸ γκοῦσ.λ. ἰρτιμάς ἀπαγορεύεται ἐν κειρῶ τῶν ὑποχρεωτικῶν νηστειῶν, καὶ κατὰ τὴν εἰς τοὺς ἀγίους τόπους προσκύνησιν.

Σημείωσις. Κατὰ τὸ σύγγραμμα Τζαμῆ Ἀββασῆ ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς Σαϊταῖς διὰ τὸ γκοῦσ.λ. δεκαεπτὰ κανόνες ὑποχρεωτικοί καὶ δεκαπέντε δυνητικοί.

§ 5. Ὁ καθαρισμὸς τεγεμονῶν, γίνεται προστριβομένων διὰ

χώματος τοῦ μετώπου μέχρι τῆς ρινός, καὶ ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Οἱ κυριώτεροι περὶ τοῦτου κανόνες εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς διὰ τὰ δύο ἄλλα εἶδη καθαρισμοῦ, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι ὡς πρὸς τὸν δεύτερον κανόνα ἐν τῷ καθαρισμῷ *τεγεμουόν*, ἢ γῆ πρέπει νὰ ἦναι καθαρὰ, ἄνευ μεσολαβήσεως ὑφάσματος καὶ ἀμιγῆς χαλίκων, συντριμματων, κεράμων, μαρμάρου ἢ ξύλου.

Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ καθαρισμοῦ δὲν εἶναι συγχωρημένος εἰμὴ ἐν ἐλλείψει ὕδατος, ἢ ὅταν πληγὴ τις ἐμποδίζῃ τὴν ἀπόλυσιν.

Σημείωσις. Κατὰ τὸ βιβλίον *Τζαμῆ Ἀββασῆ*, ὑπάρχουσι διὰ τὸ εἶδος τοῦτου τοῦ καθαρισμοῦ δώδεκα ὑποχρεωτικοὶ κανόνες, ἑπτὰ δυνητικοὶ καὶ δύο φευκτέοι.

§ 6. Ὑπάρχουσι προσέτι καὶ ἄλλα εἶδη καθαρισμοῦ, οἷον ὁ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν, καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν νεκροῦ.

Διὰ τοῦ πρώτου, τὰ μέλη, δι' ὧν ἡ ἀνάγκη ἐξεπληρώθη, πρέπει ν' ἀποπλυθῶσι διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ δι' ὕδατος ἀμίκτου ἄλλης οὐσίας, τρίς. Τούτου δὲ μόνον γενομένου, συγχωρεῖται ἢ δι' ἄλλου οἴουδῆποτε ὕδατος ἀπόλυσιν, καὶ ἢ δι' ἀρωματικῶν οὐσιῶν ἐπαλειφή.

Ὑποχρεωτικοί, *βαδζήβ*, κανόνες εἶναι οἱ ἐξῆς:

1) Νὰ καλύπτονται τὰ ἐκπληροῦντα τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος μέλη, καθόλου τὸ διάστημα αὐτῆς, καθὼς καὶ τὰ περιττώματα.

2) Νὰ λαμβάνηται τοποθέτησις τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ ἦ ἐστραμμένον τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ *κιπ.λέ* (1) μήτε πρὸς τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην ἢ τοὺς κυριωτέρους ἀστερισμοὺς.

Οἱ κανόνες οὗτοί εἰσιν ὑποχρεωτικοὶ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας.

Σημείωσις α.) Κατὰ τὸ αὐτὸ σύγγραμμα *Τζαμῆ Ἀββασῆ*, ὑπάρχουσι ἐνταῦθα τρεῖς ὑποχρεωτικοὶ κανόνες, πέντε δυνητικοί, ὀκτώ φευκτέοι, καὶ πέντε ἀρεστοί.

Σημείωσις β.) Ὑπάρχουσι πράξεις, αἵτινες ἄλλως ἐξασκοῦνται ἐν τῷ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν καθαρισμῷ, *ταχαρέτ χορέ*, καὶ ἄλλως ἐν τῷ πρὸ τῆς προσευχῆς *ταχαρέτ ναμάζ*. Π. χ. ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ τὸ μὲν ἀγγεῖον πρέπει νὰ ληφθῆ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, τὸ δὲ ὕδωρ νὰ χυθῆ ἐν τῇ δεξιᾷ· ἐν δὲ τῷ πρώτῳ καθαρισμῷ, πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ἐναντίον, ἤτοι τὸ ἀγγεῖον νὰ ληφθῆ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, τὸ δὲ ὕδωρ νὰ χυθῆ ἐν τῇ ἀριστερᾷ. Προσέτι εἰσερχόμενός τις εἰς τὴν χρεῖαν πρέπει νὰ θέσῃ πρῶτον τὸν ἀριστερὸν πόδα, ἐξερχόμενος δὲ τὸν δεξιόν· καὶ ἀπε-

ναντίας, εἰσερχόμενός τις ἐν τῷ Τσαμίῳ πρέπει νὰ εἰσέλθῃ διὰ τοῦ δεξιῦ ποδὸς πρώτου, καὶ νὰ ἐξέλθῃ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ.

§ 7. Ὁ καθαρισμὸς τοῦ νεκροῦ, *γκούσ.λ* *μείγῃτ*. Ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τηρητέον τὰ ἐξῆς:

Α'. Τὰ κατὰ τὴν ἀγωνίαν τοῦ θνήσκοντος πραττόμενα.

Ὁ ψυχορραγῶν πρέπει νὰ τίθηται ὑπτίος, ἐστραμμένον ἔχων τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ *κιπ.λέ*. Τῷ ἀναγινώσκοντι τὰ οὐσιωδέστερα ἄρθρα τῆς πίστεως τοῦ Ἰσλαμισμού, καὶ τὰ κεφ. ΛΕΤ. Ἰάδ, (1) καὶ ΛΖ. *Ἐσ-σαφάτ* (αἱ τάξεις), τὰ ὁποῖα ἐφ' ὅσον τῷ ἦναι δυνατὸν ὀφείλει νὰ ἐπαναλάβῃ. Μετὰ δὲ τὴν ἐκπνοὴν κλείουσι τοὺς ὀφθαλμούς του, καλύπτουσι τὴν κεφαλὴν του διὰ μακροῦ ἐπίδεσμου ὑφάσματος, διερχομένου διὰ τοῦ πώγωνος, ἐκτείνουσι τοὺς βραχίονας κατὰ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, καὶ καλύπτουσι τὸ λείψανον δι' ὑφάσματος καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη· κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῆς νυκτὸς τίθενται περὶξ αὐτοῦ λαμπάδες ἀνημμέναι, φυλάσσοντός τινος μέχρι τῆς ταφῆς.

Β'. Απόλυσιν τοῦ λειψάνου.

Ὁ καθαρισμὸς *γκούσ.λ*, γίνεται διὰ τοῦ ὕδατος, μὴ ὑπάρχοντος ὅμως τοιοῦτου ἱκανοῦ ἢ διόλου, μεταχειρίζονται τὸν διὰ τοῦ χώματος καθαρισμὸν *τεγεμουόν*. Ὁ *γασσά.λ*, δηλ. ὁ ἐπιφορτισθεὶς τὴν ἀπόλυσιν πρέπει νὰ τεθῆ δεξιᾷ τοῦ νεκροῦ, καὶ πρὶν ἀρχίσῃ τοῦ ἔργου, σχίζει τὸ καλύπτρον τὸν νεκρὸν ὑποκάμιστον, δοθείσης ὑπὸ τῶν κληρονόμων τῆς πρὸς τοῦτο ἀδείας, καὶ ἀπορρίπτει μακρὰν τὰ ῥάκη. Τούτου γενομένου, ὁ καθαριστὴς *γασσά.λ* ἀφαιρεῖ τὰς ἐσωτερικῶς ὑπαρχούσας ἐπὶ τοῦ σώματος ἀκαθαρσίας, κατὰ τοὺς ἐν τῷ 6 § κανόνας, καὶ εἶτα προβάλλει εἰς τὸν καθαρισμὸν *γκούσ.λ*.

Οἱ κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ νεκροῦ τηρούμενοι κανόνες εἰσιν οἱ ἐξῆς:

1) Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πρέπει νὰ ἦναι ἐστραμμένον πρὸς τὸ *κιπ.λέ*.

2) Τὸ μὲν λείψανον ἀνδρὸς πρέπει ν' ἀποπλυθῆ ὑπὸ ἀνδρὸς, τὸ δὲ γυναικὸς, ὑπὸ γυναικός. Τὸ ἐναντίον μόνον μεταξὺ συζύγων δύναται νὰ συμβῆ.

3) Τὰ ἀπὸ τῶν γονάτων μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ μέρη, *ἀβρέτ*, πρέπει νὰ μένωσι διαρκῶς κεκαλυμμένα.

(1) Σ. Μ. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐπιγράφεται οὕτως, ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρώτου ἐδαφίου ὑπαρχόντων δύο γραμμάτων, ὧν ἡ ἐννοια εἶναι ἀσαφής· ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ δὲ ὠνομάσθη καρδία τοῦ Κοραίου. (ὄρ. Μεταφ. Καζιμίρσκη).

(1) Περὶ τοῦ *Κ* *ι* *π* *λ* ἔδρα τὸ κεφ. Β. περὶ προσευχῆς, § 2 ἀριθ. 6.

4) Ἡ ἀπόλουσις δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἐν ὑπαίθρῳ.
 5) Κατὰ δὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας ταύτης, ἥτις πρέπει νὰ γίνῃται ἐν κατανύξει, ἀπαιτεῖται ἡ ἀπαγγελία εὐχῶν τινῶν.
 Σημείωσις. Κατὰ τὸ βιβλίον *Τζαμῆ Ἀβθασῆ* ὑπάρχουσιν ἐν ταῦθα δώδεκα κανόνες ὑποχρεωτικοί, πέντε δυνητικοί, ἕξ φευκτέοι, καὶ δύο ἀπηγορευμένοι.

Γ.) Κανόνες καὶ ἔθιμα περὶ τὴν ταφὴν, *δέφν*.
 Γενομένης τῆς ἀπολούσεως, ἀλείφονται διὰ καφορᾶς μέρη τινὰ τοῦ σώματος, ἅπερ ἔπειτα περιβάλλονται ἀπλοῦν καὶ ἄνευ στολισμοῦ λευκὸν χιτῶνα βαμβακερὸν. Εὐχὴ τις ἀπαγγέλλεται ἐπὶ τοῦ λειψάνου, τὸ ὁποῖον εἴτα μεταφέρεται εἰς τὸν πρὸς ταφὴν τόπον. Οὐδεὶς δὲ δύναται, οὔτε κατὰ τὴν ἐκ τῆς οἰκίας ἐξοδὸν, οὔτε καθ' ἑδὸν νὰ προπορεύηται τοῦ λειψάνου, ἀλλὰ πάντες οἱ παρακολουθοῦντες ὀφείλουσι νὰ ἴστανται εἴτε ὀπίσω, εἴτε εἰς τὰ πλευρὰ αὐτοῦ. Πᾶς Μουσουλμάνος ἀπαντῶν τὴν ἐκφορὰν ὑποχρεοῦται ν' ἀπαγγείλῃ προσευχὴν τινα ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ τεθνεῶτος. Οἱ εὐλαβεῖς μάλιστα θεωροῦσι καθῆκον νὰ συνοδεύσωσι, ἔστω καὶ ἐπὶ τινὰς μόνον στιγμὰς, τὸν νεκρὸν κατὰ μίμησιν τοῦ Προφήτου, ὅστις συνέθιξε νὰ πράττῃ οὕτως. Πρὶν καταβιβάσῃ τὸν νεκρὸν ἐν τῷ τάφῳ, πρέπει νὰ σταθῶσι τρεῖς εἰς ἀπόστασιν ἑκτῶ βημάτων ἀπὸ τοῦ τάφου, καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς καταβιβάσεως πρέπει νὰ τὸν ἀνυψώσωσιν ἅπαξ πρὸς τὰ ἄνω.

Ὁ τάφος πρέπει νὰ ἦναι βαθύς, τοῦλάχιστον ὅσον τὸ ἀνάστημα τοῦ νεκροθάπτου, πρὸς ἀποφυγὴν ὑβρεως τοῦ σώματος καὶ βορᾶς.
 Τὸ δ' ἔδαφος πρέπει ν' ἀνήκῃ εἰς τὸ δημόσιον ἢ νὰ ἦναι νόμιμος ἰδιοκτησία ἰδιώτου, ὅστις ἔδωκε προηγουμένως τὴν πρὸς ταφὴν συγκατάθεσίν του. Τὸ σῶμα τίθεται ἐν τῷ τάφῳ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, ἔχον τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὸ *κιπλί* ἀφαιρεῖται ὁ χιτῶν καὶ ἀποκαλύπτεται τὸ πρόσωπον καὶ ἡ κεφαλὴ ἀπὸ τὸ καλύπτρον αὐτὴν ὑφασμα, καὶ τέλος ἀπαγγέλλεται ἡ τελευταία εὐχὴ καὶ κλείεται ὁ τάφος.

Γενομένης τῆς ταφῆς, ἔθος ἐπικρατεῖ νὰ ἐπισκέπτονται τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος πρὸς παρηγορίαν· κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας, οἱ συγγενεῖς τρέφονται ὑπὸ τῶν φίλων, ἀνοίκειον δὲ εἶναι οἱ φίλοι νὰ συνέρχωνται πρὸς τοὺς συγγενεῖς, ἵνα φάγωσι παρ' αὐτοῖς ἢ ὁπωσδήποτε νὰ εὐθυμῆσωσι.

§ 8. Πράγματα καθαρὰ καὶ ἀκάθαρτα.

Ἐνδεκά εἰσι τὰ καθαρτικὰ πράγματα, *μουτεχιράτ*.

1) Τὸ ὕδωρ, ὅπερ περσιεῖ ὀνομάζεται *ἄπι* καὶ ἀραβιστὶ *μοῦ*, εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν καθαρτικὸν μέσον· καὶ εἴτε εἶναι καθαρὸν, ὡς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ, τὸ ποτάμιον, τὸ πηγαῖον, τὸ ὄμβριον, τὸ φρε-

ῶσιον, τὸ τελευκτικὸν καὶ τὸ ἐλῶδες, εἴτε μεμιγμένον μὲ ἀρώματα ἢ μὲ χυμοὺς ἀνθέων ἢ καρπῶν κλπ.

Τὸ καθαρὸν ὕδωρ εἶναι ῥέον *ἄπι-τζαρι* ἢ λιμνάζον *ἄπι-ισαδέ*.

2) Ἡ γῆ *ζεμῆν*, ἢ εἰς τὸν καθαρισμὸν τεγεμὸν χρησιμεύουσα.

3) Ὁ ἥλιος *ἄφτάπ*, ὅστις διὰ τῶν ἀκτίνων του καθαρίζει τοὺς ἀκαθάρτους τόπους καὶ ἀποξηρῖνει διὰ τῆς θερμότητός του τὰς ἀκαθαρσίας, ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων π. χ. καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

4) Τὸ πῦρ *ἄτεσ*, ὅπερ μετασχηματίζον ἀντικείμενόν τι τὸ καθαρίζει· οὕτω θεωρεῖται κεκαθαρισμένον πᾶν ὅ,τι μετεβλήθη εἰς ἄνθρακα ἢ τέφραν.

5) Ἡ μετασχημάτισις *ισιχαλέ*. Ὄταν ἀκάθαρτόν τι πρᾶγμα δι' ἑτέρου καθαρῶ μετεσχηματίσθῃ, θεωρεῖται καθαρῶν· κύων π. χ. πεσὼν ἐντὸς ἀλμυροῦ ὕδατος καὶ ἀπολιθωθείς, θεωρεῖται κεκαθαρισμένον πρᾶγμα.

6) Ἡ μεταβολὴ τοῦ τόπου, *ιντικάλ*. Ἄν καὶ τὸ αἷμα λ. χ. εἶναι πρᾶγμα ἀκάθαρτον, τὸ ἀπορροφήσαν αὐτὸ ζωῦριον δὲν καθίσταται διὰ τοῦτο ἐπίσης ἀκάθαρτον.

7) Ἡ ἐπελθοῦσα εἰς τὰς ιδιότητος τοῦ πράγματος τροποποιήσις *ινκιλιάπ*· ὁ οἶνος π. χ. ὅστις εἶναι πρᾶγμα ἀκάθαρτον καθαρίζεται ἅμα μεταβληθῆ εἰς ὄξος.

8) Ἡ ἐξάτμισις, *νέξ*· ὁ οἶνος π. χ. ὅστις δι' ἀναβρασμοῦ μετεβλήθη εἰς πυκνὸν χυμὸν τῆς σταφυλῆς.

9) Ἡ παρεδοχὴ τοῦ ἰσλαμισμοῦ καθαρίζει τὸν ἄπιστον.

10) Τὸ ἀόρατον, *ζεβά.λι-ἄιρ*, ὡς ὅταν ἀκάθαρτον πρᾶγμα ἀφανίζεται ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ὀφθαλμὸς δὲν δύναται νὰ τὸ διακρίνῃ.

11) Ἡ προστριβὴ, *μέσχι βὲ ταχήρ*, ὅταν ἀκαθαρσία τις διὰ τῆς προστριβῆς καθαρῶ πρᾶγματος ἀφανίζεται.

Ἀπ' ἐναντίας δὲ τὰ ἐξῆς ἀντικείμενα εἶναι ἀκάθαρτα καὶ μεταδίδουσι τὴν ἀκαθαρσίαν *ρεδζασάτ*:

1) καὶ 2) *Βέβλου-γαγιέτ*, πᾶσα ἔκκρισις τοῦ σώματος, ἐκτὸς τῆς τῶν πτηνῶν, τῶν ζωῦριων καὶ πάντων τῶν ζώων, ὧν ἡ σὰρξ συγχωρεῖται ὡς τροφή.

3) *Χοδρ*, τὸ αἷμα παντὸς ζώου, ἐκτὸς τοῦ τῶν ἐντόμων καὶ τοῦ ἐν τῇ σαρκὶ καὶ τοῖς ὀστέοις τῶν εἰς τροφήν χρησίμων ζώων ὑπάρχοντος.

4) *Μερί*, τὸ ἐκκριθὲν σπέρμα.

5) *Σέκ*, ὁ κύων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁ θαλάσσιος (φώκη).

6) *Χοκ*, ὡς ἢ χοῖρος.

7) *Κλιφήρ*, πᾶς ἄπιστος ἐν γένει· εἴτε ὑπήκοος Μουσουλμάνος,

εἴτε μὴ τοιοῦτος, εἴτε ἐκπληροῖ τὰ ἐν ἄλλῃ θρησκείᾳ καθήκοντά του εἴτε ὄχι.

Οἱ Ἑχλι-κιτάπ δηλ. οἱ πρεσβεύοντες θρησκευτικὸν δόγμα, ὡς οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, θεωροῦνται παρά τινων θεολόγων Μου- σουλμάνων ὄχι ἀκάθαρτοι ἢ ἄπιστοι, ἀλλ' ἀπλῶς πεπλανημένοι.

8) Μποζά, πᾶν μεθυστικὸν ποτὸν, ὡς τὸ οἰνόπνευμα, ὁ ζύθος, τὸ ὑδρόμελι· δὲν ὑπάρχει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὰς στερεὰς μεθυστικὰς οὐσίας, οἷον τὸ ὕπιον, τὸν σπόρον τοῦ μήκωνος.

9) Σιροῦπ, ὁ οἶνος, δηλ. ὁ ρευστὸς χυμὸς τῶν σταφυλῶν.

10) Μουρδάρ, τὸ ἀνθρώπινον ὡς καὶ παντὸς ζώου πτώμα.

§ 9. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀνήκουσι καὶ οἱ κανόνες οἱ ἀφο- ρῶντες τὸν καθαρισμὸν σωματίων, ἅτινα κατὰ μέρος μόνον ἐγένοντο ἀκάθαρτα, οἷον ὅταν σῶμα ἀκάθαρτον ἐρρίφθη ἐντὸς ἀγγείου, περι- ἔχοντος οὐσίαν καθάραν, ἢ ὅταν ζῶον ἀκάθαρτον ἐποτίσθῃ ἐντὸς δοχείου, ἢ ὅταν τὰ ἐνδύματα ἐκηλιδώθησαν δι' ἀκαθάρτου πράγ- ματος εἰς τινὰ μέρος. Ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει, ἐὰν ἢ ἐν τῷ ἀγγεῖῳ ὑπάρχουσα οὐσία εἶναι στερεὰ, πρέπει ν' ἀφαιρεθῇ τὸ μέρος ὅπερ ἦλθεν εἰς ἐπαφήν μὲ τὸ ἀκάθαρτον σῶμα· ὅταν δὲ ἢ οὐσία ἦναι ρευστή, καθίσταται ἐν ὅλῳ ἀκάθαρτος, καὶ τότε πρέ- πει νὰ καθαρισθῇ τὸ ἀγγεῖον ἐν πρώτοις διὰ χύματος, εἶτα δις δι' ὕδατος. Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ περιπτώσει ὄχι μόνον τὸ κηλιδωθὲν μέρος πρέπει νὰ πλυθῇ δι' ὕδατος καὶ νὰ τριφθῇ, ἀλλὰ καὶ προσέτι ὅλα τὰ περὶζ μέρη. ἅτινα πρέπει νὰ προστριφθῶσι διὰ τῆς χειρὸς καὶ νὰ ῥαντισθῶσι δι' ὕδατος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΣΕΛΑΤ ΑΡΑΒΙΣΤΙ ΚΑΙ ΝΑΜΑΖ ΠΕΡΣΙΣΤΙ,
Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ.

ΠΗΓΑΙ.

Ὅλον τὸ βιβλίον Μουρσῆδ οὐλ-εβάμ.— Τζαμῆ Ἀββασῆ, σ. 84—209.— Νεῦλ οὐλ-μεράμ, Α, σ. 36—69.— Πιστ-πάπ, σ. 53—104.— Κέσφ-ἐνβάρ, σ. 35—116.— Ἰχτιλαφάτ οὐλ-εἰμμέτ, σ. 22—61.— Χαλιλ-ιδζάζ, σ. 46—98.— Καὶ τὸ Κοράνιον: Κεφ Β. Γ. Ζ. ΙΑ. ΚΓ. ΚΘ. Ν. καὶ Κ.

§ 1. Ἡ προσευχὴ εἶναι ἡ σπουδαιότερα τῶν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν ἀναγομένων πράξεων, διότι δι' αὐτῆς προσεγγίζουσα ἡ ψυ- χὴ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ ἀγνίζεται.

Οἱ περὶ τοῦ τρόπου τῆς προσευχῆς κανόνες διαφέρουσι μεταξὺ τῶν, καθόσον ἀφορῶσι τοὺς πρὸ αὐτῆς τηρουμένους, μουκαδδιμάτι ραμάζ, καὶ τοὺς διαρκούσης αὐτῆς, μουκαρενάτι ραμάζ. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ὀνομάζονται περιληπτικῶς ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τὸς βέ μεκ καὶ κέν τέρε, λέξεις, αἵτινες αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς δὲν ἔχουσιν ἔννοιαν, ἀλλ' ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν πρώτων ἀλφάβητικῶν στοι- χείων ἢ συλλαβῶν τῶν κυριωτέρων περὶ προσευχῆς παραγγελμά- των, ἰδίως δὲ ὡς πρὸς τὸ μουκαδδιμάτι ραμάζ, ἐκ τῶν λέξεων τεχαρέτ, ἰζολε, σέτρι-ἀβρέτ, βάκτ, μεκιάν, κιπλε, καὶ ὡς πρὸς τὸ μουκαρενάτι ραμάζ, ἐκ τῶν λέξεων κιγιάνι, νιγιέτ, τεκβίρ οὐλ-ἀ- χράμ, ρουκιοῦ καὶ σουδζοῦδ.

§ 2. Πρὸ τῆς προσευχῆς ἀπαιτεῖται:

α'.) Νὰ καθαρισθῇ τις· τεχαρέτ.

β'.) Ν' ἀπομακρύνῃ πᾶν ἀκάθαρτον πρᾶγμα, ἰζολετ-ρεδζασάτ.

Ἡ τήρησις τῶν παραγγελμάτων τούτων ἐπιβάλλεται αὐστηρῶς, καὶ ἡ ἐλαχίστη ἔλλειψις περὶ αὐτὰ καθιστᾷ τὴν προσευχὴν ἀνω- φελῆ μπατῆλ ἢ μάλιστα χαράμ ἐναντίον τοῦ νόμου.

Περὶ μὲν τοῦ τεχαρέτ ἐγένετο ἀμέσως ἀνωτέρω λόγος· διὰ δὲ τοῦ ἰζολετ ρεδζασάτ ἐννοεῖται ἡ ἀφαίρεσις πάσης ἀκαθαρσίας διὰ τῶν καθαρτικῶν μέσων, ἢ διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἀκαθάρτων ἀντι- κειμένων περὶ ὧν ἐν τῷ § 8 τοῦ ἀνωτέρω κεφαλαίου ἐγένετο λό- γος μουτεχιράτ.

γ'.) Νὰ ἦναι τις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προσευχῆς ἐνδεδυμέ- νος διὰ τῶν ἀναγκαίων ἐνδυμάτων, σέτρι-ἀβρέτ· καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ἀρκεῖ νὰ ἔχωσι κεκαλυμμένα τὰ κρύφια μέρη (ἀβρέτ), αἱ γυναῖκες ὅμως πρέπει νὰ ὦσιν ἐντελῶς ἐνδεδυμένοι, ἐκτὸς τοῦ προσώπου, τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν μέχρι τῶν ἀστραγάλων, ἅτινα δύναν- ται νὰ μένωσι γυμνά.

Τὰ ἐνδύματα πρέπει νὰ ἔχωσι τὰς ἐξῆς ιδιότητες:

- 1) Νὰ ἦναι νόμιμος ἰδιοκτησίᾳ τοῦ μέλλοντος νὰ προσευχηθῇ.
- 2) Νὰ μὴ ἔχουσιν οὐδεμίαν ἀκαθαρσίαν.
- 3) Νὰ μὴ σύγκληνται ἐκ δερμάτων ἢ τριχῶν ζώων, θεωρουμένων ἀκαθάρτων.
- 4) Νὰ μὴ ἦναι κατεσκευασμένα καθαρῶς ἐκ μετάξης· καὶ
- 5) Νὰ μὴ ἔχουσιν ἰδιάζοντά τινα στολισμὸν. Δὲν ἐπιτρέπεται προσέτι νὰ φέρῃ τις κατὰ τὴν προσευχὴν στολισμοὺς ἐκ χρυσοῦ, ἀρ- γύρου ἢ πολυτίμων λίθων.

δ.) Αἱ προσευχαί ὡς πρὸς τὸν χρόνον καθ' ὃν λαμβάνουσι χώραν, *βάκτ-γαμάζ* εἰσι καθημεριναὶ γεθμγιε, ἢ ἔκτακτοι γκείρεχ (1).

Ὡς πρὸς τὰς ἡμερησίας προσευχάς, αἰτινές εἰσι πέντε τὸν ἀριθμὸν, διακρίνουσιν δύο περιόδους ἐδὰ καὶ καζά. Ἡ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἡμέρας ἀπαγγελία τῶν προσευχῶν ἔχει μεγάλην ἀξίαν, ὡς ἀκριβῆς ἐκτέλεσις τῶν γραπτῶν νόμων. Τούτου ἕνεκα ἡ πρώτη περίοδος ὀνομάζεται *φαζιλέτ*, ἢ προτίμησις, ἢ μεγαλοπρέπεια.

Ἡ δευτέρα περίοδος ὀνομάζεται *βάκτ-ἀχέρ*. Ἡ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀπαγγελία τῶν προσευχῶν εἶναι ἐπίσης θεάρεστος, ὡς καὶ αἱ τῆς πρώτης περιόδου, ὅταν ὁ πιστὸς ἕνεκα τῶν ἀσχολιῶν του ἢ φυσικῶν ἐμποδίων ἐκωλύθη παρὰ τὴν θέλησίν του νὰ προσευχηθῆ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον.

Αἱ πέντε καθημεριναὶ προσευχαί εἰσιν:

1) *Ναμάζ ζάχρ*, ἢ μεσημβρινὴ προσευχή.

2) *Ναμάζ ἄσρ*, ἢ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἀποκρύψεως του.

3) *Ναμάζ Μαργίπ*, ἢ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου προσευχὴ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου.

4) *Ναμάζ ἰσά*, ἢ κατὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ.

5) *Ναμάζ σουβχ*, ἢ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ κατ' αὐτήν.

Ἐκτὸς τῶν προσευχῶν τούτων ὑπάρχουσι προσέτι αἱ ἐξῆς:

1) *Ναμάζ τζουμά*, ἢ κατὰ τὴν παρασκευὴν προσευχή.

Ἡ προσευχὴ αὕτη ἀπαγγέλλεται, κατὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς παρασκευῆς, συνερχομένων πολλῶν πιστῶν, *τζεμαάτ*, εἰς τὸ κυριώτερον τέμενος (*τζαμίον*) τῆς πόλεως, ὑπὸ τινος ἱερέως ὀνομαζομένου *ἱμάμ τζουμά* ἢ *μπισαμαάζ*. Ἔργον τοῦ ἱερέως τούτου εἶναι ν' ἀρχίσῃ ἐνώπιον τῶν ἐν τῷ τέμένει συνηθροισμένων πιστῶν τὰς κατὰ τὴν παρασκευὴν προσευχάς, τὰς ὁποίας οὗτοι ἔπειτα τελειοῦσιν.

Ἡ τοῦ *ἱμάμ τζουμά* ἐκλογὴ ἀνήκει εἰς τὴν ἀνωτάτην πνευματικὴν ἀρχὴν, τὸν *ἱμάμηρ*, ὅστις ἐνόνει ἐν ἑαυτῷ τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐν ἐλλείψει *ἱμάμηρ*, εἰς τὸν σουλτάνον, δηλ. εἰς τὸν ἡγεμόνα τοῦ τόπου, ἢ εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ. Κατὰ τὸ βιβλίον τοῦ *Καδῆ Χάρ*, ὁ σουλτάνος πρέπει νὰ ᾖ Μουσουλμάνος καὶ χρηστῶν ἠθῶν κατ' ἄλλους δὲ συγγραφεῖς ὁ διορισμὸς τοῦ *ἱμάμ τζουμά* ἀνήκει πάντοτε εἰς τὸν σουλτάνον, καίτοι μὴ προσθεύοντα τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν. Ἐὰν δὲ ὁ διορισμὸς τοῦ *ἱμάμ τζουμά* δὲν ᾖ δυνατὸν νὰ γίνῃ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου,

(1) Τὰ περὶ τούτου ἐκτίθενται κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν Σιίτων.

τὸν ἐκλέγει ὁ λαὸς (*τζεμαάτ*), κατὰ βούλησιν, καὶ τότε ἡ προσευχὴ τῆς παρασκευῆς εἶναι νόμιμος, καίτοι μὴ ἐπικυρωθείσης κατόπιν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῆς ἐκλογῆς ταύτης.

Ὁ *ἱμάμ τζουμά* πρέπει νὰ ᾖ ἀνὴρ ἐλευθέρως γεννήσεως, ἐνθλιζ, νὰ ἔχη ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν τῶν διανοητικῶν του δυνάμεων, καὶ νὰ ᾖ ἱκανὸς ν' ἀπαγγείλῃ ἀκριβῶς καὶ καθαρῶς τὰς διαγεγραμμένας εὐχάς. Αἱ γνώμαί εἰσι διηρημένα ὡς πρὸς τὸ ζήτημα, ἐὰν πρέπει νὰ ᾖναι χρηστῶν ἠθῶν προτιμᾶται ὅμως ἡ γνώμη, καθ' ἣν ὁ *ἱμάμ τζουμά* πρέπει νὰ ᾖναι ἰδιαζόντως εὐσεβῆς καὶ διαγωγῆς ἀμέμπτου. Παρὰ τοῖς Σιίταις τὰ προσόντα ταῦτα αὐστηρῶς ἀπαιτοῦνται. Ἐν τούτοις ὁ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου γενόμενος διορισμὸς προσώπου ἀναξίου πρὸς ἐκπλήρωσιν τοιαύτης λειτουργίας, ἐπειδὴ αὕτη συνίσταται μόνον εἰς τὴν κατὰ τὴν παρασκευὴν ἀπαγγελίαν τῶν εὐχῶν, ἐπιβάλλει εἰς ἕκαστον μουσουλμάνον τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν διορισθέντα ὡς *ἱμάμ τζουμά*, καὶ νὰ παραδεχθῆ ὡς κατὰ πάντα νομίμους τὰς παρ' αὐτοῦ ἀπαγγελλόμενας εὐχάς. (ὄρα τὸ βιβλ. *τζουμῆ οὐρ ρουμουζ* τοῦ *Ἀμποῦ Χαριφά* ἐν τῷ περὶ προσευχῆς κεφαλαίῳ, ὡς καὶ τὸ βιβλίον *Ἰχτι.λαφάτ οὐ.λ-ἐρπαά* σελ. 54.)

2) *Ναμάζ εἰδεῖρ*, αἱ κατὰ τὰς δύο ἑορτασίμους ἡμέρας προσευχαί ἤτοι τὸ πάσχχα, (ἀρζβιστί *εἰδι ζουχά* καὶ περσιστί *εἰδι κουρβάρ*), ὅπερ συμπίπτει τὴν δεκάτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς *Ζιλιχιδέ*, καὶ τὴν μετὰ τὰς νηστείας τοῦ ραμαζανίου ἀμέσως ἐπομένην ἡμέραν, *εἰδι φίτρ*, ἣτις εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς *Σεβάλ*.

3) *Ναμάζ ἀγιέτ*, αἱ ἐν γενικοῖς δυσυχήμασιν ἀπαγγελλόμεναι εὐχαί, οἷον ἐν καιρῷ σεισμῶν, καταιγίδος, τρικυμίας, καταθυθίσεως κτλ.

4) *Ναμάζ ἐμβάτ* ἢ *τζεναζέ*, αἱ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ, πρὸ τῆς ἐν τῷ κοιμητηρίῳ ταφῆς, ἀπαγγελλόμεναι.

5) *Ναμάζ ταβήφ*, αἱ κατὰ τὴν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ὁδοπορίαν εὐχαί.

6) *Ναμάζ ρεδζέρ*, αἱ πρὸς ἐπιτυχίαν ἐπιθυμιῶν ἀντιλήψεως ἢ βοήθειας κλπ. εὐχαί.

ε.) Ὁ πρὸς προσευχὴν τόπος *μεκιάμ γαμάζ* πρέπει ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του νὰ ᾖναι καθαρὸς, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ὠρισμένος παρὰ πάντα ἄλλον πρέπει νὰ προτιμᾶται ὁ εἰδικῶς πρὸς προσευχὴν προσδιορισμένος τόπος, οἷον τὰ τέμενη, οἱ ἀδέσποτοι τόποι, ὡς ἡ ἔρημος ἢ ἡ ἀκαλλιέργητος γῆ. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐπὶ ξένης ιδιοκτησίας ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ κυρίου προσευχῆ.

Ὁ τόπος τῆς προσευχῆς πρέπει νὰ ᾖναι καθαρὸς, καὶ πρὸ πάντων ἡ θέσις ἣν θέλει προσψάσσει διὰ τῆς γονυκλιτικῆς τὸ μέτω-

πον, (1) και να λαμβάνηται πρόνοια, ώστε τό μέτωπον να μὴ φαύη εἰμὴ τὴν γῆν, ἢ ἀντικείμενα εἰδικῶς καθιερωμένα.

Ἐπιτρέπεται νὰ προσεύχωνται γυναῖκες τε καὶ ἄνδρες ἐν κοι- νῷ τόπῳ, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἴστανται αἱ γυναῖκες κεχωρισμένοι καὶ ὀπισθεν τῶν ἀνδρῶν. Ἀπαγορεύεται ν' ἀτενίζῃ τις ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς εἰς γυναῖκα, διότι τοῦτο περισπᾷ τὴν διάνοιαν, ταρατ- τεὶ τὴν κατάνυξιν καὶ καθιστᾷ τὴν προσευχὴν ἀνωφελῆ.

Ἐπάρχουσι περιορισμοὶ τινες πρὸς ἐκλογὴν τοῦ πρὸς προσευχὴν τόπου.

1) Ἀπαγορεύεται ἡ προσευχὴ ἐν τόπῳ ἔνθα ὑπάρχουσι τεθαμ- μένοι νεκροὶ, ἐκτὸς ἂν ἡ θέσις, ἢν διὰ τῆς γονυκλισίας τὸ μέτωπον θέλει προσψύσει, ἀπέχη δέκα τοῦλάχιστον βήματα τοῦ τάφου. Ἐν τούτοις παρὰ τοῖς Ἰμαμίταις τῆς αἰρέσεως τῶν Σιιτῶν, ἐπι- τρέπεται ἡ εἰς τὸν τάφον τῶν Ἰμαμῶν προσευχὴ, ἀρκεῖ μόνον τὰ νῶτα τοῦ προσευχομένου νὰ ἦναι ἐστραμμένα πρὸς τὸν τάφον.

2) Ὁ θέλων νὰ προσευχηθῇ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ὀφείλει νὰ θέσῃ ἐνώπιόν του ἀντικείμενόν τι οἰονδήποτε, ὅπως μὴ διαταράτ- τηται ἡ προσευχὴ ὑπὸ τῶν διαβατῶν.

3) Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν τοῖς σταύλοις ἢ ἄλλοις διὰ τὰ ζῶα προσ- διωρισμένοις τόποις προσευχὴ ὡς καὶ

4) Ἐν τοῖς τόποις ἐν οἷς συνέρχονται ἵνα φάγωσι καὶ πῖωσιν ἄνθρωποι ἢ νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν οἰνοποσίαν, ἐν τόποις ἔνθα διατη- ρεῖται δοῖνος καὶ ἐν γένει ὅπου ὑπάρχουσιν ἀπηγορευμένα πράγ- ματα.

5) Ἀπαγορεύεται τέλος ἡ προσευχὴ εἰς τὸν ἐπὶ ζώου ὀχούμε- νον καὶ εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὅταν τοῦτο πλῆθ, (2) κλπ.

Ἐκτὸς τούτων δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πλησίον τοῦ προσευχο- μένου μήτε φῶς ἀνημμένον, μήτε πῦρ οἰονδήποτε καὶ, τυχὸν ὑπάρ- χοντος, ὀφείλει ὁ προσευχόμενος ν' ἀπομακρυνθῇ αὐτοῦ ἢ νὰ τὸ θέσῃ ὀπισθεν αὐτοῦ. Θεωρεῖται καλὸν τὸ νὰ προσεύχηται τις εἰς διαφόρους θέσεις τῆς οἰκίας ἢ τοῦ τεμένου, ἵνα αἱ διάφοροι αὗται θέσεις χρησιμεύσωσιν ὡς ἀποδείξεις τῶν προσευχῶν, ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ.

ς'.) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατὰ τὴν προσευχὴν διεύθυνσιν τοῦ σώ- ματος, κλπ., ὁ μουσουλμάνος ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἐστραμμένον τὸ

(1) Ἡ θέσις αὕτη καλεῖται περισιτὶ μεχάλ πισανί.

(2) Προσευχῆ τοιαύτη σαλατ οὐλ-μεσσαφῆρ, συγχωροῦνται εἰς ἰδιαιτέρας τινὰς περιστάσεις, οἷον ἐπὶ πολέμου.

Σ. Μ. Παρὰ τοῖς ἄζεμίταις φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει τοιαύτη ἀπαγόρευσις.

πρόσωπον πρὸς τὸν *Κιαβε*, δηλ. πρὸς τὸν ἐν *Μέκκα* ναόν ἢ διεύ- θυνσις αὕτη ἀναλόγως τῆς θέσεως ἐκάστου τόπου ὀρίζεται ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀστρονόμων.

§ 3. Κατὰ καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν *μουκαρενάτι* *ραμάζ* τη- ροῦνται οἱ ἐξῆς κανόνες:

α'.) *Κιγιάμ*, ἡ θέσις τοῦ σώματος. Διαρκούσης τῆς προσευχῆς πρέπει νὰ ἴσταται τις ἀκίνητος καὶ ὄρθιος θεωρῶν εὐθέως πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, ἀπέχων ἀπὸ πάσαν κίνησιν, ἢν ὁ νόμος δὲν διαγράφει καὶ ἔχων τοὺς πόδας ἠνωμένους. Ἡ τήρησις τῶν κανόνων τούτων ἀπαι- τεῖται παρὰ τῶν δυναμένων φυσικῶς νὰ τοὺς ἐκπληρώσωσιν ὅθεν μόνον εἰς τοὺς ἀναπήρους, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ψυχorroαγοῦντας ἐπιτρέπεται νὰ προσεύχωνται ἀναλόγως τῶν φυσικῶν αὐτῶν δυνά- μων καθήμενοι ἢ κατακεκλιμένοι ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτη περιπτώ- σει, αἱ ὑποκλίσεις ἀντικαθίστανται διὰ τῆς κινήσεως τῶν βλεφάρων.

β'.) *Νιγιέτ*, ἡ κατάνυξις. Ἐκαστος μέλλων νὰ προσευχηθῇ ὀφεί- λει νὰ διατεθῇ εἰς τοῦτο δι' ἰδικζούσης κατανύξεως, χωρὶς ν' ἀ- πασχολῇ τὸν νοῦν, διαρκούσης τῆς προσευχῆς, εἰς ἄλλας σκέψεις ἄλλως ἢ προσευχὴ ἀντίκειται εἰς τὸν νόμον.

Ἐν τῇ κατανύξει του ὀφείλει νοερώς νὰ ὀρίσῃ σαφῶς ὁποίαν προσευχὴν προτίθεται νὰ κάμῃ, τὴν πρωϊνὴν, τὴν μεσημβρινὴν, τὴν ἑσπερινὴν, τὴν τῆς περιόδου ἀδῶ, ἢ τὴν τῆς βᾶκτ ἀχῆρ.

γ'.) *Τεκβῆρ οὐλ-ἀχράμ*, ἡ ἱερά ἐπίκλησις τοῦ Θεοῦ. Αὕτη συνί- σταται εἰς τὴν ἐκφώνησιν: *Ἄλλὰχ ἐκβέρ* «ὁ Θεὸς εἶναι μέγας,» γινομένην ἀραβιστὶ διὰ φωνῆς ψαλμικῆς καὶ τρανῆς, εὐθὺς μετὰ τὸ *νιγιέ*, ὑψουμένων τῶν χειρῶν μέχρι τῶν ὠτων.

Εἰς τὸ *τεκβῆρ* ἀνήκει ἡ πράξις *Κερά-ἄτ*, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ *ἔλχεριέ*, δηλ. τοῦ πρώτου κεφαλαίου τοῦ Κο- ρανίου, *φατιχά*, καὶ τοῦ ἑκατοστοῦ δωδεκάτου *τεβχῆδ* ἢ *ιχ-λάς*, ὅπερ οἱ Μουσουλμάνοι καλοῦσιν ἀπλῶς καὶ κατ' ἐξοχὴν «τὸ κεφά- λαιον». Ἀμφότερα τὰ κεφάλαια ταῦτα πρέπει ν' ἀναγνωσθῶσιν ἀραβιστὶ, προηγουμένης τῆς ἐξῆς ἐπικλήσεως, ἥτις ἄλλως προηγεῖ- ται ὅλων τῶν κεφαλαίων ἐκτὸς τοῦ ἐννάτου, «*Βισμι.Ἄλλὰχ οὐρ- ῤαχμάρι οὐρ-ῤαχῆμ*» τοῦτέστιν «Ἐν ὀνόματι τοῦ ἐλεήμονος καὶ ὑψίστου Θεοῦ!»

δ'.) *Ρουκιοῦ*, ἡ ὑπόκλισις. Ἡ πράξις αὕτη συνίσταται εἰς τὸ νὰ κλίνη ὁ προσευχόμενος ἱστάμενος ὄρθιος τὸ σῶμα, ἐπὶ τοσοῦτον, χωρὶς ὅμως νὰ ψάψῃ τοῦ ἐδάφους, ὥστε αἱ χεῖρες διερχόμεναι τῶν νεφρῶν νὰ καταβῶσι μέχρι τῶν γονάτων. Τοιαύτη ὑπόκλισις γίνε- ται ἅπαξ μόνον ἐκφωνουμένης κατὰ τὴν διάρκειάν της τῆς ἐξῆς φράσεως: *σουπχὰν γάββι ἔλ ἄζημι βέ βιχμαδὶ*, τοῦτέστιν: «μία »προσκύνησις ἐνώπιον τοῦ ἀγνωστάτου καὶ ὑψίστου Θεοῦ.»

ε.) Σουδζουδ, αἱ γονυκλισίαι αὐται γίνονται καθημένου τοῦ προσευχομένου καὶ ψάλλοντος διὰ τοῦ μετώπου τὸ ἔδαφος· καὶ ἐν ταῦθα προφέρονται οἱ αὐτοὶ ὡς καὶ εἰς τὴν ὑπόκλισιν λόγοι, μετὰ τὴν διχοφάν ὅτι ἀντικαθιστοῦν τὴν λέξιν *άζιμι* διὰ τῆς *α-ελά*, ἥτις ἐν τούτοις ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν « Ὑψιστος. »

Τὸ σύνολον τῶν πράξεων τούτων, αἵτινες πρέπει νὰ γίνωνται διαδοχικῶς καὶ ἄνευ διακοπῆς, ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον *ρουκιού*, δηλ. τὴν προσκύνησιν.

ς.) Μετὰ τὸ *ρουκιού*, ἔνα συμπληρωθῆ ἡ προσευχὴ, ἀπαγγέλλεται τὸ *τεσεχουδ*, δηλ. ὁμολογεῖται ἡ πρὸς τὸν ἰσλαμισμόν πίστις, ὡς ἐξῆς: *εσχεδὰ ἱν λά ἰλλάχ ἰλλάλλάχ βέ εσχεδὰ ἱνε Μωάμεθ δερ ρεσοδ ἰ ἰλλάχ*· τουτέστιν: « Πρεσβεύω ἕνα μόνον Θεόν, καὶ ὅτι » ὁ Μωάμεθ εἶναι προφήτης τοῦ Θεοῦ. » Μετὰ δὲ τὴν προσευχὴν, ἀπαγγέλλεται τὸ *σελάμ*, δηλ. παρακαλεῖται ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ τὸν προφήτην Μωάμεθ καὶ πάντας τοὺς πιστοὺς. Τὸ *σελάμ* ἀπαγγέλλει ὁ προσευχόμενος καθήμενος, κλίνων τὴν κεφαλὴν καὶ στρέφων τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς ὅλα τὰ μέρη.

§ 4. Μεταξὺ τοῦ *μουκαδιμάτι* καὶ τοῦ *μουκαρενάτι* ὑπάρχουν, ὡς σύνδεσμος τρόπον τινά, αἱ πράξεις *ιζάρ* καὶ *ικαμέτ*, ἐξ ὧν ἡ πρώτη συνίσταται εἰς τὴν πρόσκλησιν πρὸς προσευχὴν, γινομένην συνήθως ὑπὸ τοῦ *μουεζίν* ἀπὸ ὑψηλῆς τινοσ θέσεως.

Τὸ *ιζάρ* δύνανται ν' ἀπαγγελθῆ ἀπὸ πάντα ἕκαστον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ *μουκαρενάτι*. Μετὰ δὲ τὸ *ιζάρ* ἀπαγγέλλεται τὸ *ικαμέτ*, ὅπερ συνίσταται εἰς τὰς λέξεις *Ἀλλάχ ἐκβέρ*, « Μέγας εἰ ὁ Θεός! » καὶ ἐπαναλαμβάνεται δις, ἐνῶ κατὰ τὸ *ιζάρ* ἐκφωνεῖται τετράκις.

§ 5. Δευτερεύουσαν ἀξίαν ἐν τῇ προσευχῇ ἔχει τὸ *καουτ*, ὅπερ συνίσταται εἰς τὸ ὑφῶν μετὰ τὸ *μουκαρενάτι* τοὺς βραχίονας, καὶ εἰς τὸ ἐπαναλαμβάνειν ἐπιφωνήματά τινα μετὰ θερμότητος. Τὸ *καουτ* δὲν ἀπαιτεῖται ὑποχρεωτικῶς, ἀλλ' ἀπλῶς συσταίνεται, *σουρέτ*.

Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ δι' ἕκαστην προσευχὴν ἀπαιτουμένου ἀριθμοῦ τῶν γονυκλισιῶν, *ρουκιού*, (ἴδε τὴν ἐπομ. §.) ἀφίσταται εἰς ἕκαστον ν' ἀπαγγείλῃ τὰς δι' ἕκαστην εἰδικὴν περίστασιν ὠρισμένους εὐχάς. Αἱ εὐχαὶ αὗται ὀνομάζονται *τά-εκιβάτ*, καὶ ἀπαγγέλλονται μετὰ τὰς εἰρημένους διατυπώσεις.

§ 6. Αἱ ὑποκλίσεις, τῶν *ρουκιού*, εἶναι τέσσαρες, διὰ τὰς ἐξῆς προσευχάς, ἧτοι τὰς *ζάχρ*, *ἄσρ* καὶ *ἰσσά*· διὰ δὲ τὴν προσευχὴν *μαγρίπ*, εἶναι τρεῖς, διὰ δὲ τὴν *σοδβχ* δύο, ὡς καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην προσευχὴν *εζουμά*, *ιδδεῖν* καὶ *εγιέτ*.

Ὁ ἀριθμὸς οὗτος μεταβάλλεται ἐν καιρῷ πολέμου ἢ ὁδοιπορίας

εἰς τοὺς πρὸς προκύνησιν ἱεροὺς τόπους. Αἱ ἡμερήσιαι προσευχαὶ δὲν ἀπαιτοῦσι πλέον τῶν ἑνδεκα, ἀντὶ τῶν δεκαεπτὰ, ἰδίως δὲ δύο *ρουκιού* δι' ἕκαστον εἶδος προσευχῆς, ἀλλὰ τρία διὰ τὴν προσευχὴν *μαγρίπ*. Ἐξαιρέσεις διατυπώσεις ὑπάρχουσιν ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ καθαρισμοῦ μέχρι τέλους τῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΖΕΚΙΑΤ — ΦΟΡΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

ΠΗΓΑΙ.

Γζαμῆ Ἀββασῆ, σελ. 229—231. — *Νεῖ.λ-ου.λ-μεράμ*, σελ. 78—88. — *Πιστ πάπ*, σελ. 402—431. — *Κεσφ-ἐνβάρ*, σελ. 416—438. — *Χα.λη.λ ιδζαζ*, σελ. 98, 418. — *Ἰχτι.λαγάτ-ου.λ-εῤπαδ*, σελ. 68, 84. — Chardin, VII, 410—429. Eug. Sicé, *journal asiatique*, 1841, n° 66, p. 162—63. Docteur Worms, *même journal*, 1842, n° 72, p. 322—338.

§ 1. *Ζεκιάτ*, φόρος ὑπὸ τοῦ Κορανίου καθιερούμενος καὶ ὑποχρεωτικὸς διὰ πάντα μουσουλμάνον, εἶναι προωρισμένος πρὸς ἐπίδιωξιν τοῦ κατὰ τῶν ἀπίστων πολέμου, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἰσλαμισμού (κεφ. NZ, ἐδ. 40) καὶ πρὸς παρέθελψιν τῶν πτωχῶν (κεφ. B, NA, NZ, MH) (1).

Σημείωσις. Οἱ μουσουλμάνοι νομοδιδάσκαλοι ὀρίζουσιν ὡς ἐπιτελεῖται τοὺς εἰς τὸ κράτος ἢ τὸν Σουλτάνον πληρωτέους φόρους:

1) Φόροι ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, *μουκασεμέ*.

2) Ἐπὶ τῆς περιουτικῆς ἐκάστου, *χαράτζ*.

3) Ἐπὶ τῆς νομῆς τῶν γαιῶν καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ζώων κυριότητος, *εζ χακκὲ ζεμὴν βέ εζ τσιαρπά*, ἐξ ὧν οἱ τελευταῖοι φόροι εἶναι οἱ κυρίως *Ζεκιάτ* λεγόμενοι (ἴρα τὸ βιβλίον *Ἀρχιάμ*, κεφ. Α.)

Ἡ Εἰσπραξίς τοῦ *Ζεκιάτ* ἀνήκει εἰς τὸν *ἰμάμην* ἢ τὸν *Χακῆμ*

(1) Σ. Μ. Ὁ φόρος οὗτος, ὅστις εἶναι κυρίως θρησκευτικὸς, δὲν εἶναι ἐν ἰσχύϊ σήμερον ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ. Κατὰ τὸ Χάτι Χουμαγιούν ἀρθρ. 24 ὅλοι οἱ ὑπῆκοοι αὐτῆς ἄνευ διακρίσεως θρησκευματος ὀφείλουσι νὰ πληρῶνωσι τοὺς αὐτοῦς φόρους ὑπὸ τὸ ὄνομα *βεργαί*.

πέρ, ἢ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν. Ὑπάρχουσιν ὁμοίως, καὶ τοῦτο ἐν τῇ Τουρκίᾳ, εἰσπράκτορες, οὗς τὸ Κοράνιον ὀνομάζει *ἀμῆλ*, ἐπιφορτιζόμενοι τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων. (1)

Ἡ τοῦ *ζεκιὰτ* πληρωμὴ ἐξασφαλίζει εἰς τὸν Μουσουλμάνον διπλασίαν ἀμοιβὴν μετὰ θάνατον καὶ προσέτι ἀνταπόδοσιν τῶν πληρωθέντων. (Κερ. ΝΖ, 11. ΞΔ, 1).

§ 2. Ὑπάρχουσι πολλὰ εἶδη τοῦ *ζεκιὰτ*:

α'.) Ὁ *ζεκιὰτ βαδζιπ*, ὅστις ἐπιβάλλεται καὶ εἶναι ἀναπόφευκτος.

β'.) Ὁ *ζεκιὰτ σουρνέ*, ὅστις ἀπλῶς συσταίνεται ἀφιέμενος εἰς τὴν θέλησιν ἐκάστου.

γ'.) Ὁ *ζεκιὰτ φήτρ*, ἢ μετὰ τὰς νηστείας τοῦ ραμαζανίου διανομὴ ἐλεῶν καὶ

δ'.) Ὁ *χούμ*.

§ 3. Ἴνα ὑποχρεωθῆ τις εἰς πληρωμὴν τοῦ *ζεκιὰτ βαδζιπ*, πρέπει νὰ ἦναι ἐνήλιξ, ὑγιής τὸν νοῦν, ἐλευθέρας γεννήσεως, καὶ ἱκανὸς πρὸς τὸ διαθέτειν τὴν περιουσίαν του. Πληρόνων ὁ Μουσουλμάνος τὸν *ζεκιὰτ* πρέπει νὰ πράξῃ τοῦτο γινώσκων ὅτι μέρος τῆς περιουσίας του χορηγεῖ λόγῳ τοῦ φόρου *ζεκιὰτ*, καὶ ὄχι δι' ἄλλην οἰκονομικὴν αἰτίαν, τὸ δὲ διδόμενον πρέπει νὰ ἦναι ἰδιοκτησία ἀποκτηθεῖσα νομίμως.

Ἐπιτρέπεται νὰ λαμβάνωσιν ἐκ τοῦ φόρου τούτου:

1) Οἱ ἐνδεεῖς καὶ ἄποροι, δηλ. οἱ μὴ ἔχοντες τὰ μέσα ἐνὸς ἔτους πρὸς ζωῆσιν οἱ *σεῖδ* ὁμοίως (δηλ. οἱ ἀπὸ τοῦ Ἀλλῆ ἐκ πλάγιου καταγόμενοι) οὐδὲν λαμβάνουσιν ἐκ τῆς φορολογίας ταύτης.

2) Οἱ πρὸς εἰσπραξίν τοῦ φόρου διωρισμένοι.

3) Οἱ ἠπιστοί, ἐρχόμενοι εἰς βοήθειαν τῶν μουσουλμάνων ἐν πολέμῳ εὐρισκομένων.

4) Ὅσοι ὑπέστησαν ζημίαις τοιαύτας, ὥστε ἀδυνατοῦσι νὰ πληρώσωσι τὰ χρεῖα των.

5) Οἱ ξένοι, ἢν *σεμπῆλ*, ὅσοι στεροῦνται τῶν πρὸς συντήρησιν μέσων, καίτοι ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν κεκτημένοι περιουσίας.

Ἐκτὸς τούτων, χρῆσις τοῦ φόρου *ζεκιὰτ* γίνεται εἰς τὰς ἐξῆς περιστάσεις:

6) Πρὸς ἐξαγορὰν δούλου, κακοποιουμένου ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἢ μὴ δυναμένου νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὁποίας ἀνεδέχθη διὰ τοῦ κυρίου ὑποχρεώσεως. (Ὁρχ βιβλ. Ἰκαὰτ, τμ. Β, κεφ. Ε.)

(1) Ἐν ταῖς Ὑπερκαυκασίαις χώραις τῆς Ῥωσσίας δὲν ὑπάρχουσι περὶ τούτου γενικοὶ κανόνες, καὶ ἡ εἰσπραξίς τοῦ φόρου γίνεται εἴτε ὑπὸ τοῦ Καδῆ, εἴτε ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ κλήρου, πολλὰκις δὲ ὑπὸ τῶν πτωχῶν μουσουλμάνων μετὰ τὸν ἄνευ ἐπεμόσεως τοῦ Καδῆ.

7) Πρὸς ἐκτέλεσιν πράξεων εὐαρέστων εἰς τὸν Θεόν, *φι σεμπῆλ ἰλλάχ*, ὡς ἡ οἰκοδόμησις τεμένων, πρὸς ἔγερσιν κοινωφελῶν καταστημάτων, οἶον σχολείων, γεφυρῶν, κλπ. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἐν μέρει καὶ ἡ ἀπόλυσις ὀφειλέτου ἀναξιοχρέου καὶ πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν τοῦ προσωποκρατουμένου. (Ὁρχ τὰς περὶ πτωχεύσεως διατάξεις.)

Ὁ *ζεκιὰτ βαδζιπ* πρέπει νὰ πληρώνηται εἰς τὸ εἶδος, ὅπερ ἕκαστος ἔχει:

1) Εἰς χρυσόν, 2) εἰς ἄργυρον, 3) εἰς σῖτον, 4) εἰς κριθήν, 5) εἰς φοίνικας, 6) εἰς σταφίδας, 7) εἰς καμήλους, 8) εἰς ταύρους, 9) εἰς πρόβατα.

Πρὸς πληρωμὴν τοῦ φόρου τούτου λαμβάνεται ὑπ' ἔψιν:

1) Τὸ *νισάπ*, δηλ. τὸ ποσὸν τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας, τὸ μὴ εἰς φορολογίαν ὑπαγόμενον καθότι μόνον τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ποσοῦ τούτου ὑποβάλλεται εἰς τὸν *ζεκιὰτ*.

2) Τὸ *χάβλ*, δηλ. ἡ ἐπὶ ἑνδεκα μῆνας πλήρης νομὴ τοῦ φορολογουμένου πράγματος, καθότι ἡ πρὸς φορολογίαν ὑποχρέωσις δὲν ἄρχεται, εἰμὴ ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς τῆς νομῆς.

ὑποβάλλεται εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου *ζεκιὰτ* ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, ὅταν κυκλοφορῇ καὶ παράγῃ ὠφέλειαν ἀπ' ἐναντίας δὲ, ἀπαλλάττεται τῆς ὑποχρέωσεως ταύτης πᾶν χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἀντικείμενον, ὅπερ, μὴ χρησιμεῦον πρὸς ἐμπόριον, εἶναι προωρισμένον εἰς οἰκιακὴν χρῆσιν.

Ὡς *νισάπ* ἀφαιροῦνται ἐκ παντὸς εἶδους νομίσματος, χρησίμου εἰς τὸ ἐμπόριον, εἴκοσι *μισκάλ* (1) ἐπὶ δὲ τοῦ λοιποῦ ποσοῦ πληρόνονται 2 1/2 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν λόγῳ τοῦ φόρου *ζεκιὰτ*.

Ἐκ τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς καὶ ἐξ ἄλλων καρπῶν πληρόνεται ὁ φόρος *ζεκιὰτ*:

1) Ὅταν ὁ κάτοχος τῶν καρπῶν τούτων τοὺς παρήγαγεν ὁ ἴδιος.

2) Ὅταν τὸ *νισάπ* ὑπερβαίνῃ τὰ 300 *σά*, (ἕκαστον *σά* περιλαμβάνει 4170 *δισάμ*, καὶ ἕκαστον *δισάμ* 48 κόκκους κριθῆς, τοῦτέστι 56,160 κόκκοι ἀποτελοῦσιν ἓν *σά*).

Ὁ φόρος *ζεκιὰτ* ἀυξάνεται ἐπὶ τῶν ζώων:

1) Ὅταν ἐν διαστήματι ἑνδεκα μηνῶν δὲν εἰργάσθησαν ταῦτα ὑπὲρ τοῦ κυρίου των.

2) Ὅταν ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ, τὰ ζῶα ἐνεμήθησαν εἰς τὰς πεδιάδας ἄνευ δαπάνης τοῦ κυρίου των.

Τὸ *νισάπ* συνίσταται ἐκ πέντε καμήλων, τριάκοντα βοῶν

(1) Ἡ ῥωστικὴ λίθρα περιλαμβάνει 87 καὶ 1/2 *μισκάλ*.

καὶ τεσσαράκοντα προβάτων. Ἐπὶ πέντε καμήλων δίδεται ἐν πρόβατον, ἐπὶ εἰκοσιῶν καμήλων, νέα κάμηλος, ἡλικίας ἐνὸς ἔτους, ἐπὶ τριάκοντα βοῶν εἰς μόσχος, καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα προβάτων ἄρναξ ἑπτὰ τοῦλάχιστον μηνῶν.

Τὰ λόγῳ ζεκιάτ διδόμενα ζῶα πρέπει νὰ ἦναι ὑγιᾶ καὶ ἄνευ ελαττωμάτων.

§ 4. Ὁ φόρος ζεκιάτ σουρνέτ, μὴ ὢν ὑποχρεωτικός, ἀφίσταται εἰς τὴν θέλησιν ἐκάστου· συσταίνεται δὲ ὡς πράξις θεάρεστος, δι' ἣν ὁ μουσουλμάνος προσδοκᾷ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ διπλασίαν τὴν ἀμοιβήν. Πληρόνεται ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ φοράδων, ἐπὶ τοῦ μὴ κυκλοφοροῦντος ὡς νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἐπὶ τῶν ὡς δῶρον ληφθέντων ζῶων, ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος τῶν δανεισθέντων πραγμάτων, ἐπὶ τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ ἄλλων τοιούτων μὴ ὑπαγομένων εἰς τὸν ζεκιάτ βαδζήπ, ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων, καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἀξία τοῦ νισάπ ἢ ἡ λήξις τοῦ χὰβ.λ, δὲν εἶναι ἀκριβῶς προσδιωρισμένη.

Ἡ πληρωτέα ποσότης εἶναι ἡ αὐτὴ ὡς ἐπὶ τοῦ ζεκιάτ βαδζήπ.

§ 5. Ὁ ζεκιάτ φήτρ, πληρόνεται κατὰ τὴν λήξιν τοῦ ῥαμαζανίου, τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς Σεβάλ, ἥτοι τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ἐδιφήτρ. Ἡ φορολογία αὕτη εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ἕκαστον μουσουλμάνον καὶ δύναται νὰ εἰσπραχθῇ παρὰ παντὸς μέλους τῆς οἰκογενείας, ὡς καὶ παρ' αὐτῶν τῶν δούλων, χωρὶς νὰ ἐξετασθῇ, ἂν ὁ ἀπαιτῶν αὐτὸν ἐτήρησεν ἢ ὄχι τὰς νηστείας τοῦ ῥαμαζανίου.

Ὡς ζεκιάτ φήτρ ἐξαιρεῖται ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας ἐν μπατμάρ (= 8 1/4 σαθμοὺς, ὑπάρχοντας ἐν κοινῇ χρήσει ἐν Ταυρίδι), ὅπερ εἶναι προωρισμένον διὰ τοὺς ἀπόρους κληρικοὺς, διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ διὰ πάντα ἔχοντα τὴν ἄδειαν νὰ λάβῃ τὸ ζεκιάτ βαδζήπ.

Ὁ ἔχων τὰ πρὸς συντήρησιν ἐπὶ ἐν ἔτος ἀναγκαῖα ὑποχρεοῦται νὰ πληρώσῃ τὸν φόρον τοῦτον εἰς χρήματα ἢ εἰς εἶδη.

Σημείωσις α'.— Εἰς τὰς Ὑπερκυκατίας ῥωσικῆς ἐπαρχίας, ὁ φόρος οὗτος ἰσοδυναμεῖ μὲ ἐν ἀμπᾶς, δηλ. μὲ 30 κοππέτ ῥωσικᾶ περίπου, ἢ μὲ ἐν τρίτον πρωσσικοῦ ταλήρου. Οἱ ἄποροι τὸν πληρόνουν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας των, ὁ εἰς πρὸς τὸν ἕτερον, εἰς τρόπον ὥστε πολλάκις τὸ αὐτὸ ἀμπᾶς, ἀφοῦ διέλθῃ διὰ τῶν χειρῶν ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, περιέρχεται εἰς τὸν πρῶτον δωρητὴν.

Σημείωσις β'.— Ἡ περὶ πληρωμῆς τοῦ ζεκιάτ φήτρ διάταξις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς Ἐγείρας. Ὁ καθηγητὴς Weil ἐν τῷ βίβῳ τοῦ Μωάμεθ σελ. 443 τὸν ὀνομάζει σαδακιάτ φήτρ. Νομικῶς ἀκριβεστέρᾳ εἶναι ἡ ὀνομασίη ζεκιάτ φήτρ, διότι

οἱ νομικοὶ μουσουλμάνοι εἰς τὴν λέξιν σαδακιάτ ἀποδίδουσι τὴν ἐννοίαν φόρου, οὔτινος ἢ πληρωμῆ εἶναι δυνατικὴ, ἐνῶ εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ ζεκιάτ φήτρ εἶναι ὑποχρεωτικός εἰς πάντα μουσουλμάνον.

§ 6. Ὁ χοῦμ.

Γραμματικῶς ἡ λέξις αὕτη σημαίνει τὸ πέμπτον μέρος, ὅπερ, εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένας περιπτώσεις, οἱ μουσουλμάνοι ὀφείλουν νὰ ἐκπέσωσι λόγῳ φόρου ἐκ τῆς περιουσίας των.

Ὁ χοῦμ εἰσπράττεται:

1) Ἐκ τῶν ἐν πολέμῳ γενομένων λαφύρων, γκακιμέτ.

2) Ἐκ τῶν προϊόντων τῶν μεταλλείων, μα, ἀδίν.

3) Ἐκ τῶν προϊόντων τῆς ἄγρας μαργαριτῶν καὶ κοραλλίων, γκαβάς.

4) Ἐκ παντὸς πράγματος, ὅπερ ἐν μέρει μὲν ἀδίκως καὶ ἐν μέρει δικαίως ἀπεκτήθη, ὡσάκις ἀμφοτέρω τὰ μέρη ταῦτα δὲν δύνανται νὰ διαχωρισθῶσιν ἢ νὰ διακριθῇ ἡ ἕκτασις τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τῆς τοῦ ἑτέρου.

5) Ἐκ τῆς ὑπὸ μουσουλμάνου εἰς ἄπιστον πωλήσεως γαιῶν. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, ὁ μουσουλμάνος εἶναι ὑπόχρεος ἢ νὰ πληρώσῃ ἐφ' ἅπαξ τὸ πέμπτον τοῦ τιμήματος, ἢ κατ' ἔτος τὸ πέμπτον τῆς ἀξίας τῶν εἰσοδημάτων τοῦ πωληθέντος ἀκινήτου.

6) Ἐκ τῶν ὑπὸ μουσουλμάνου ἐν ἐχθρικῇ χώρᾳ ἢ ἐν τόπῳ ἀπίστων ἀνευρισκομένων πραγμάτων, εἴτε ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, εἴτε ὑπ' αὐτήν.

7) Ἐκ τῶν προϊόντων τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν κεφαλαίων, ἀφαιρουμένων τῶν ἀναποφεύκτως πρὸς συντήρησιν τοῦ φορολογουμένου ἀπαιτουμένων.

Ὁ χοῦμ εἰσπράττεται ἐφ' ἅπαξ ἐπὶ τῆς περιουσίας ἐκάστου, μόνον δ' αὐξηθηθείσης ταύτης, ἐπὶ τῆς ἐπελθούσης αὐξήσεως.

Ἡ πληρωμὴ τοῦ φόρου τούτου, εἰς τὰς ἐκτεθείσας ἀνωτέρω περιπτώσεις, εἶναι ἀπολύτως ὑποχρεωτικὴ παρὰ τοῖς Σιίταις. Οἱ Σουννίται ἀπ' ἐναντίας δὲν τὴν θεωροῦσι τοιαύτην, εἰμὴ μόνον ἐν καιρῷ πολέμου, καὶ πάλιν τότε τὴν πληρόνουσιν ἐκ τῶν λαφύρων περιοριζόμενοι εἰς τὸ γράμμα τοῦ Κορανίου. (Κεφ. Η. ἐδ. 42.)

Κατὰ τὸν Ἀμποῦ Γιουτούφ τὸν χανιφίτην, ὅταν μὴ μουσουλμάνοι ἀγρεύωσιν εἰς ὕδατα μουσουλμανικῆς χώρας μαργαρίτας ἢ ἤλεκτρον, ἢ ἄγρα πρέπει ν' ἀφαιρηθῇ καὶ νὰ θεωρηθῇ ὡς λεία πολέμου, γκακιμέ' ὁ δὲ μουσουλμάνος πρέπει ἐξ αὐτῶν νὰ πληρώσῃ τὸν φόρον χοῦμ' ὅρξ Dr Caurroy, *Législ. musulm., journal asiat. juillet, 1848. p. 15*

Τὰ ἐκ τοῦ φόρου χοῦμ εἰσπραχθέντα διαιροῦνται παρὰ τοῖς Σιίταις εἰς δύο μέρη, τὸ μὲν διὰ τοὺς σεῖδ, ἀπογόνους τοῦ Ἀλῆ, ἐκ

τῆς φυλῆς τοῦ *Χασήμ*, ἀνήκοντας εἰς τὴν αἴρσιν τῶν *σιϊτῶν*, τὸ δὲ διὰ τὸν *Μουδζτεχῆδ*, ἀνώτατον ἐκκλησιαστικὸν ἄρχοντα, οἵτινες δύνανται νὰ διαθέσωσιν αὐτὰ κατὰ βούλησιν.

Παρατήρησις α'.— Περὶ τῆς κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Ἰσλαμισμοῦ διανομῆς τοῦ *χοῦμ*, ὅρα τὴν ἱστορίαν τοῦ *Weil, Geschichte der Kalifen, t. I, p. 78.*— Κατὰ δὲ τὸ σύγγραμμά τοῦ *Ἰπρ Καζήμ*, ὁ *χοῦμ* διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη. α'.) διὰ τὸν προφήτην, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ πρὸς ὄφελος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, οἷον πρὸς πληρωμὴν τῶν δικαστῶν, πρὸς κατασκευὴν φρουρίων, πρὸς ἐξοπλισμὸν, κτλ. β'.) διὰ τοὺς ἀπογόνους τῶν υἱῶν τοῦ *Χασήμ* καὶ τοῦ *Μουταλήπ*. γ'.) διὰ τοὺς πτωχοὺς δ'.) διὰ τὰ ὄρφανὰ καὶ ε'.) διὰ τοὺς ὀδοιπόρους.

Παρατήρησις β'.— Ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ *Τζαμῆ Ἀμπᾶς* ἀπαντᾶται, ὅτι, μὴ ὑπάρχοντος *μουδζτεχῆδ*, ἡ ἀπόδοσις τοῦ φόρου *χοῦμ* ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως ἐκάστου· καὶ τοῦτο οὕτως γίνεται εἰς τὰς Ὑπερκαυκασίας ἐπαρχίας τῆς Ῥωσσίας, ὅπου ὅμως ἀπαιτεῖται, ἵνα ὁ λαμβάνων τὸν φόρον *χοῦμ* ᾖναι *σεῖδ*, ἔλκων τὸ γένος ἐκ τοῦ κλάδου τοῦ *Χασήμ*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΣΑΒΜ ΑΡΑΒΙΣΤΙ ΚΑΙ ΡΟΥΖΕ ΠΕΡΣΙΣΤΙ
Η ΝΗΣΤΕΙΑ.

ΠΗΓΑΙ.

Τζαμῆ Ἀββᾶς, 236—245.—*Νεῖλ-ου.λ-μεράμ*, σ. 69—75.—*Πιστ-πάπ*, σ. 131—147.—*Κεσφ-ἐνβάρ*, σ. 138—147.—*Χα.λῆ.λ. ιδζάζ*, σ. 112—119.—*Ἰχτι.λαφατ-ου.λ-ἐρπαά*, σ. 84—90.—*Chardin*, VII, p. 132—154.

§ 1. Τρία εἶδη νηστειῶν διακρίνει ὁ μουσουλμανικὸς νόμος: 1) τὰς τοῦ *ραμαζανίου*· 2) τὰς πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐπευχῆς τινος· καὶ 3) τὰς πρὸς ἄρεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἐπιβαλλομένας.

Περὶ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου εἶδους τῶν νηστειῶν, θέλει γίνεαι λόγος ἐν τῷ βιβλίῳ *Οὐκοῦτ*, ἐν τοῖς περὶ εὐχῆς (*νέζερ*) καὶ περὶ ἀγνισμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν (*Κεφαιρέτ*) κεφαλαίοις.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ πρῶτον εἶδος, ὅλος ὁ μὴν *ραμαζάν* εἶναι ὑπὸ τοῦ *Κορανίου* προσδιορισμένος διὰ τὰς νηστείας ταύτας, αἵτινες εἶναι ὑποχρεωτικαὶ δι' ὅλους ἐξ ἴσου, ἐξαιρουμένων τῶν κατωτέρω τῶν ἑπτὰ ἐτῶν παίδων, τῶν ἀσθενῶν, τῶν φρενοβλαβῶν, τῶν ὀδοιπόρων καὶ τῶν λεγῶν.

Ἀρχονται ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ μηνὸς *ραμαζάν*, ἢ μετὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ μηνὸς *σααβάν*, καὶ διαρκοῦσι μέχρι τῆς νέας σελήνης, ἧτοι μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ μηνὸς *σεβά.λ.*

§ 2. Οἱ οὐσιωδέστεροι περὶ αὐτῶν κανόνες εἰσὶν οἱ ἐξῆς:

α'.) Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, δηλ. ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἀπαγορεύεται ἡ χρῆσις παντὸς εἶδους τροφῆς.

β'.) Ἀπαγορεύεται τὸ πίνειν καὶ τὸ προσεγγίζειν οἷονδῆποτε ῥευστὸν εἰς τὰ χεῖλη, ὡς καὶ τὸ καταπίνειν τὸν σίαλον.

γ'.) Ἡ προσέγγισις τῶν δύο φύλων.

δ'.) Ἡ χρῆσις τῶν λουτρῶν.

ε'.) Τὸ κάπνισμα νηκοτιανῆς καὶ ἡ ὄσφρησις ἀρωμάτων.

ς'.) Τὰ καθάρσια καὶ αἱ ἀφαιμάξεις.

Ἡ παραβίασις ἐνὸς μόνου ἐκ τῶν κανόνων τούτων, ὡς καὶ ἡ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ *ραμαζανίου* χρῆσις ψεύδους, καθιστῶσι τὰς νηστείας ἐντελῶς ματαίας, διὸ πρέπει νὰ ἐπαναληφθῶσι, καὶ ὀνομάζονται *κεζά*.

§ 3. Ἐκτὸς τῶν ἐνιαυσίων νηστειῶν τοῦ *ραμαζανίου* διαγράφονται προσέτι τοιαῦτα δι' ὀρισμέναις ἡμέραις τοῦ μηνός. Ἡ τήρησις ὅμως αὐτῶν δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ, εἰμὴ μόνον ἐφ' ὅσον τις ἔδωκε τοιαύτην πρὸς τὸ θεῖον ὑπόσχεσιν, καὶ τότε ὀφείλει νὰ τὰς τηρήσῃ αὐστηρῶς ὡς τὰς τοῦ *ραμαζανίου*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΧΑΔΖ—Η ΕΙΣ ΜΕΚΚΑΝ ΜΕΤΑΒΑΣΙΣ
ΠΡΟΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ.

ΠΗΓΑΙ.

Τὰ καθέκαστα περὶ τῆς ὕλης ταύτης ὡς πρὸς ὅλας τὰς αἰρέσεις ἐκτίθενται λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ *Chardin*, VII, p. 154—240.—*Pelerinage d'Abdoulkerim à la Mecque*, — traduit par Lan-

glès. — Tableau général de l'Empire Ottoman, par Mourad-gea d'Ohsson, tome III. — Recueil des rites et cérémonies du pèlerinage de la Mecque, par Ant. Galland. — John Pitt's Account of the manners and religion of the mahometans. — Sale, Observations sur le mahométisme, p. 4. — Το σύγγραμμα τοῦ Χαδζή Μωάμεθ Μπεκήρ, *Μεροζήκ Χαδζή*, χρησιμεύει παρά τοῖς σιΐταις ὡς σύνοψις περὶ τῶν εἰς τοὺς προσκυνητὰς ἀναγομένων ἐκ τοῦ συγγράμματος δὲ τούτου ἐξήχθη κυρίως ἡ ἐπομένη ἐκθεσις. — *Τζαμὴ Ἀββαση*, σ. 245 καὶ ἐπ. — *Νεῖλ-οὐλ-μεράμ*, 1, p. 88 — *πίστ πάπ*, σ. 151—184. — *Κεσφ-ἐνβάρ*, σ. 150—172. — *Χαλλήλ-ιδζάζ*, σ. 424—435, 474—477. — *Ἰχτιλαράτ οὐλ-έρπαδ*, σ. 93—108.

§ 1. Ἡ πρᾶξις *Χαδζ* εἶναι κατὰ τὸ κερ. KB. τοῦ Κορανίου ἡ εἰς ἕκαστον μουσουλμάνον ἐπιβαλλομένη ὑποχρέωσις τοῦ νὰ προσευχθῆ εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους, καὶ ἥτις ἀποτελεῖ μίαν τῶν οὐσιωδεστέρων θρησκευτικῶν ἀσκήσεων. Ὁ Προφήτης ἐθεώρει πολλοῦ λόγου ἀξίαν τὴν προσκύνησιν εἰς *Κιααβέ*, δηλ. κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κορανίου εἰς τὸν ναὸν, ὃν ὁ Ἀβραάμ διαταχθεὶς οὐρανόθεν ἠκοδόμησεν εἰς τιμὴν τοῦ μόνου καὶ ἀληθοῦς Θεοῦ· καθότι ἡ εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους προσκύνησις, τελουμένη μετ' εὐλαβείας, ἐξαγνίζει τὴν ψυχὴν καὶ φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ μακαριότητα.

§ 2. Ἐκτὸς τοῦ *χάδζ*, τῆς θεμελιώδους ταύτης βάσεως τοῦ ἰσλαμισμού, ὁ Μωάμεθ διωργάνισε καὶ ἕτερον εἶδος προσκυνήσεως εἰς τὸ *Κιααβέ*, ἥτοι εἰς τὰ λείψανα τῆς Μέκκας, ὅπερ ὀνομάζεται *οὐμρέ*· τοῦτο τὸ εἶδος ἀπαιτεῖ ὀλιγωτέρας προπαρασκευᾶς, καὶ αἰ ἀφορῶσαι αὐτὸ θρησκευτικαὶ συνήθειαι δὲν εἶναι τοσοῦτον ἀυστηραί. Ἡ οὐσιώδης μεταξὺ τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῆς προσκυνήσεως διαφορὰ εἶναι, ὅτι διὰ τὸ *οὐμρέ* δὲν ὑπάρχει ὄρισμένος μὲν, ἀλλὰ δύναται νὰ γίνῃ κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους· μόνοι οἱ σαφίται θεωροῦσι τὸ *οὐμρέ* ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὄρισμένον ὡς καὶ τὸ *χάδζ*, αἱ ἄλλαι ὅμως αἱρέσεις θεωροῦσιν αὐτὸ ὡς δυνατικὸν, *σουννέτι*, καὶ οὐχὶ ὡς ὑποχρεωτικὸν, *βαδζήβ*.

Ὁρχ Weil, *Mohammeds Leben*, p. 288—291· ὅστις πρὸς διάκρισιν ὀνομάζει τὸ *χάδζ*, *Wallfahrt* καὶ τὸ *οὐμρέ*, *pilgerfahrt*. Wahl, *Einleitung zum Koran*, p. 63.

Perron, *traduction du khalil Ibn-Ishak*, vol. II, p. 3—142, 632.

§ 3. Κατὰ τὰ ρήματα τοῦ Κορανίου (κερ. B. ἐδ. 185), αἱ φάσεις τῆς σελήνης γίνονται, ἵνα δεικνύωσιν εἰς τοὺς μουσουλμάνους

τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὀφείλουσι νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὴν Μέκκαν πρὸς προσκύνησιν.

Ἐκ τινῶν λόγων τοῦ Προφήτου ἐξήγαγον κατόπιν τοὺς ἀναγκαιούς πρὸς προσκύνησιν ὅρους. Σήμερον δὲ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ *Σερῆ*, ἵνα ἡ προσκύνησις κατασταθῆ ὑποχρεωτικὴ, ἀπαιτεῖται ἡ συνδρομὴ τῶν ἐξῆς περιστάσεων:

1) *Βουλούγ*, ἐνηλικιότης.

2) *Ἀκλ*, χρῆσις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων.

3) *Ἀζάτ*, ἐλευθερία. Οἱ δοῦλοι δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν πρὸς προσκύνησιν ὁδοιπορίαν.

4) *Ἰστιτὰ ἄτ*, ἀρκοῦσα περιουσία. Ἀπαιτεῖται νὰ ἔχη τις τοῦλάχιστον τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν ἑαυτοῦ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ μενούσης οἰκογενείας τοῦ ἀπαιτούμενα μέσα.

5) *Σιχατὶ βεδέν*, ὑγεία.

6) *Ἐμμιετὶ ράχ*, ἀσφάλεια κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἢ τὸν πλοῦν.

7) *Βάκτ*, ὁ ἀναγκαῖος χρόνος. Πρέπει τις νὰ ὑπολογίσῃ τὸν διὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἀπαιτούμενον χρόνον, καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ αὐτὴν ἐγκαίρως εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ προβῆ ἀρξάμενου τοῦ μηνὸς *τζιλχιτζέ* εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπὶ τούτῳ γεγραμμένων ἱεροπραξιῶν.

Συντρεχουσῶν ὄλων τούτων τῶν περιστάσεων, ἡ προσκύνησις καθίσταται ὑποχρεωτικὴ εἰς πάντα Μουσουλμάνον καὶ θεωρεῖται ἀμάρτημα ἀσύγγνωστον τὸνὰ μὴ τὴν ἐπιχειρήσῃ τις ἢ νὰ τὴν ἀναβάλλῃ ἄνευ σπουδαίων λόγων.

Οἱ Σιΐται παραδέχονται ὅτι, ἐλλείποντός τινος τῶν εἰρημένων ὄρων, οἱ πλούσιοι, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιχειρήσωσιν αὐτοπροσώπως τὴν πρὸς προσκύνησιν ὁδοιπορίαν, δύναται νὰ πέμπωσιν ἄλλον τινὰ ἀντ' αὐτῶν εἰς τὴν Μέκκαν. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς προσκυνήσεως ὀνομάζεται *χάτζ ριαβέ* καὶ εἶναι ἐν χρήσει ἐν τῇ ῥωσικῇ Ἰπερκαυκασία χώρᾳ.

Οἱ Σιΐται θεωροῦν ἀρκοῦν ἐν μόνον εἰς Μέκκαν ταξείδιον, ἐνῶ οἱ σουννίται παραδέχονται ὅτι πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνηται τοῦτο ὁσάκις εἶναι δυνατόν.

§ 4. Ὁ προτιθέμενος νὰ μεταβῆ εἰς Μέκκαν πρὸς προσκύνησιν ὀφείλει πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του νὰ τακτοποιήσῃ τὰς οἰκιακὰς του ὑποθέσεις, δηλ. νὰ ἐξασφαλίσῃ πρεπόντως τὰ πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας του, νὰ κανονίσῃ τὰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς αὐτοῦ σχέσεις, νὰ εὐχαιριστήσῃ τοὺς δανειστάς του εἴτε πληρόνων αὐτοῦ, εἴτε συμβιβάζόμενος μετ' αὐτῶν καὶ ἐνὶ λόγῳ, νὰ διαθήσῃ τὰς ὑποθέσεις του εἰς τρόπον, ὥστε ἡ ἀπουσία του νὰ δώσῃ ὅσον οἶόν τε ὀλιγώτερον ἀφορμὴν εἰς διενέξεις καὶ ἐριδας.

Ὁρισθείσης τῆς πρὸς ἀναχώρησιν ἡμέρας, ὁ προσκυνητὴς συγκαλεῖ περὶ ἑαυτὸν τὴν οἰκογένειάν του καὶ τοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του διατελοῦντας, ἀπαγγέλλει δύο εὐχάς, *βουκιοῦ*, ἔπειτα ἑτέραν διὰ τὴν ἀποδημίαν, καὶ ἀποχαιρετᾷ τοὺς παρευρισκομένους. Ἐξερχόμενος τῆς οἰκίας στρέφει τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ *κιπλὲ* καὶ ἀπαγγέλλει τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ Κορανίου καὶ τρεῖς τὰ δύο τελευταῖα ἐδάφια τοῦ δευτέρου κεφαλαίου.

Ἀφοῦ ὁ προσκυνητὴς δηλώσει οὕτω διὰ τῶν ἀπαιτουμένων λέξεων τὸ *νιγιέτ χὰτζ*, δηλ. τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ μεταβῆ εἰς Μέκκαν πρὸς προσκύνησιν, ἰππεύει λέγων *Μπισμιλλὰχ, οὐρ-βραχμάνι οὐρ-βραχίμ*, ἤτοι «Ἐν ὀνόματι τοῦ ἀγαθωτάτου καὶ οἰκτίρμονος Θεοῦ.»

Διαρκούσης τῆς ὁδοιπορίας, ὁσάκις ὁ προσκυνητὴς φθάνει τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ κατάλυμά του, ἢ σταματᾷ πρὸς ἀνάπαυσιν, ὀφείλει ν' ἀπαγγεῖλῃ εὐχάς τινὰς τοῦ *βουκιοῦ* καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ διαγεγραμμένας. Ὑποχρεοῦται δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο νὰ ἦναι ἐλευθέριος, συμπαθὴς, ἀγαθὸς, εὐπροσήγορος πρὸς πάντα καὶ ν' ἀπέχη πάσης ἔριδος καὶ διενέξεως.

§ 5. Ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσίν των αἱ προσκυνήσεις εἰσὶ διαφόρων εἰδῶν:

- α'.) *Χὰτζ τεμετοῦ*,
- β'.) *Χὰτζ ἰφράδ*,
- γ'.) *Χὰτζ κираν*,
- δ'.) *Χὰτζ ριαβέτ*.

Τὸ πρῶτον εἶδος *χὰτζ τεμετοῦ*, κατὰ τὸ ὅποιον ἐκπληροῦνται ἀκριβῶς ὅλαι αἱ διαγεγραμμέναι διατυπώσεις, εἶναι ἡ τελεία προσκύνησις, ἣν δὲν δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ, εἰμὴ ὁ κατοικῶν μακρὰν τῆς Μέκκας, πλείοτερον τῶν δώδεκα μιλίων, πρέπει δὲ νὰ τελειώσῃ αὐτὴν ἐντὸς τῶν μηνῶν *σεβάλλ*, *ζιλκαδὲ* καὶ *τζιλχιτζέ*.

Τὸ ἔνδυμα, *ιχράμ*, πρέπει νὰ ἐνδυθῇ ὁ προσκυνητὴς εἰς ὠρισμένους τόπους.

Ἡ προσκύνησις *ἰφράδ* καὶ *κираν* διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ διαφόρων προσφορῶν, καὶ διότι τὴν πρώτην κάμνουσιν οἱ ἴδιοι κάτοικοι τῆς Μέκκας, τὴν δὲ δευτέραν οἱ κατοικοῦντες πέριξ αὐτῆς εἰς ἀκτῖνα δώδεκα μιλίων.

Περὶ τοῦ εἶδους τῆς προσκυνήσεως *ριαβέτ* ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος.

Ἡ προσκύνησις *οὐμρέχ* δύναται ὡσαύτως νὰ ἦναι *τεμετοῦ* ἢ *ἰφράδ*, ἀναλόγως τοῦ τόπου τῆς κατοικίας τοῦ προσκυνητοῦ.

§ 6. Αἱ πράξεις, αἷς ὁ προσκυνητὴς ὀφείλει κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν του νὰ ἐκπληρώσῃ, ἀρχονται ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ μηνὸς *τζιλχιτζέ* εἰς τοὺς δι' ἐκάστην χώραν εἰδικῶς ὀριζομένους τό-

πους (1). Εἰς αὐτοὺς λαμβάνει ὁ μουσουλμάνος τὸ ἔνδυμα τοῦ προσκυνητοῦ, ὅπερ δὲν δύναται ν' ἀλλάξῃ, ὅσον ἀκάθαρτον καὶ ἀνγίνῃ, μέχρι τῆς εἰς Μέκκαν ἀφίξεώς του.

Πρὶν φορέσῃ τὸ ἔνδυμα τοῦτο ὀφείλει νὰ καθαρισθῇ καὶ δὲν δύναται νὰ κείρῃ τὴν κόμην ἢ τὸν πώγωνα μέχρι τέλους τῆς προσκυνήσεως. Ἐν ὅλῳ δὲ τούτῳ τῷ διαστήματι πρέπει ν' ἀπέχη παντὸς ἐρεθιστικοῦ τῶν παθῶν, καὶ νὰ μὴ λαμβάνῃ μέρος εἰς συζητήσεις διαφορῶν, ἀναγομένων ἰδίως εἰς γάμους, διαζύγια κλπ.

Ἀφίχθεις εἰς Μέκκαν ἀποδύεται τὸ πρῶτον ἔνδυμα, καθαρίζεται διὰ τοῦ *γκουσί* καὶ ἐνδύεται νέον, ἔπειτα γυμνόπους εἰσέρχεται εἰς τὸ *κιααβὲ* καὶ ἀπαγγέλλει τὴν διαγεγραμμένην ἐπὶ τούτῳ προσευχὴν.

Ἀσπάζεται κατόπιν τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ, κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ, ἁγιασθέντα μέλινα λίθον, *ετζέρ οὐλ ἔσβέτ*, καὶ ἀπαγγέλλει ἑτέραν προσευχὴν. Περιέρχεται ἐπτάκις τὸ *κιααβὲ*, ὁδοιπορία ἣτις ὀνομάζεται *τεβάφ*, καὶ μετὰ τὸν ἑβδομον δρόμον μεταβαίνει εἰς τὸ φρέαρ *ζεμζέμ*, ὅθεν ἀντλεῖ δύο κάδους ὕδατος, καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς πίνει, διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου καταβρέχεται ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν διαγεγραμμένων ποσσευχῶν μεταβαίνει εἰς τοὺς λόφους *Σαφά* καὶ *Μερβέ*, ὅπου ταχεῖ καὶ ἀτάκτῳ βήματι διατρέχει ἐπτάκις τὸ μεταξύ αὐτῶν διάστημα καὶ ἀπαγγέλλει ἐκάστοτε προσεγγίζων αὐτοὺς εἰδικὰς προσευχάς.

Ἐπανερχόμενος ἐκ τοῦ μέρους τούτου ὁ προσκυνητὴς εἰς τὴν Μέκκαν, ἐνδύεται νέον ἔνδυμα, κείρει τὸ γένειον καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν περὶ τῷ *Κιααβὲ* ὁδοιπορίαν, εἶτα τὴν ἀπὸ τοῦ λόφου *Σαφά* μέχρι τοῦ *Μερβέ*.

Τούτων γενομένων, ὁ προσκυνητὴς ἐπαναλαμβάνει πολλάκις καὶ μεγάλη τῆ φωνῇ τὸ *Ἄλλὰ χουμμέ* δηλ. ὅτι ἐξέτελεσε τ' ἀνωτέρω διαγραφέντα, μεταβαίνει εἰς τὸ ὄρος *Ἀραφάτ*, ὅπου φθάνει τὴν ὀγδόην ἡμέραν τοῦ μηνὸς *τζιλχιτζέ*, καὶ ὅπου ὀφείλει νὰ μείνῃ ἀπὸ τῆς τρίτης ὥρας μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς νυκτὸς, ὅτε μεταβαίνει εἰς τόπον καλούμενον *Μεσέρ οὐλ-χαράμ*, ἔνθα ἀπαγγέλλει

(1) Πέντε τόποι πρὸς ἀφετηρίαν ὑπάρχουσι διὰ τὴν προσκύνησιν τεμετοῦ: οἱ

1) Τζουλχοουλεφῆ, διὰ τοὺς ἐκ Μεδίνης ἐρχομένους.

2) Τελεμελέμ, διὰ τοὺς ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀραβίας ἐρχομένους.

3) Καρὲν-οὐλ-Μεναζήλ, διὰ τοὺς ἐκ Ταίφ καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης.

4) Χουτζιχφῆ, διὰ τοὺς προσκυνητὰς τῆς Δαμασκού.

5) Ἐκ ἡκ, διὰ τοὺς ἐκ τῆς Ἰράκ Ἀτζεμῆ, μιζῆ τῶν μεγαλειτέρων Περσικῶν ἐπαρχιῶν.

λων εὐχὴν τινα ἐφοδιάζεται μὲ λίθους, οὓς θέλει ρίψει ἐπὶ τῆς θέσεως *Τζεμερέ*. Τὴν ἐπιούσαν, ἐνάτην ἡμέραν τοῦ μηνός, ὀφείλει νὰ παρευρεθῆ εἰς θέσιν καλουμένην *Μινά* καὶ ἐκεῖθεν νὰ ρίψῃ τοὺς συναχθέντας λίθους ἐπὶ τοῦ *Τζεμερέ* κατὰ τοῦ πονηροῦ πνεύματος *Ρεμὴ τζεμερέ*. Τῆς δεκάτης ἡμέραν, καθ' ἣν ἐορτάζεται ἡ ἐορτὴ καλουμένη *Ζέχα*, φέρει ἐπὶ τῆς θέσεως, εἰς ἣν κατὰ τὸ Κοράνιον ὁ Ἄβραάμ ἐπειράθη νὰ θυσιάσῃ τὸν υἱὸν του, ἐν θύμα, *Κουρβάν*, ὅπερ πρέπει νὰ ᾔηται ἢ νέα πενταετῆς κάμηλος, ἢ ταῦρος, ἢ αἶξ τοῦλάχιστον ἑνὸς ἔτους, ἢ πρόβατον ἔχον ἡλικίαν τοῦλάχιστον ἕξ μηνῶν· καὶ μέρος μὲν τοῦ θυσιαζομένου ζώου τρώγεται ὑπὸ τῶν προσκυνητῶν, τὸ δὲ λοιπὸν διανέμεται εἰς τοὺς πτωχοὺς.

Τελεσθείσης τῆς θυσίας, ὁ προσκυνητὴς ξυρίζεται τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ γένειον, καθαρίζει τὸ σῶμα ἀπὸ τὰς ἀποκοπείσας τρίχας, κόπτει τοὺς ὄνυχας, τὰ δὲ ἀποκοπέντα κρύπτει ἐν τῇ θέσει *Μινά*.

Μετὰ ταῦτα ἐπανέρχεται εἰς τὴν *Μέκκαν*, συμπληροῦ τὴν περιουσίαν *τεβὰφ* καὶ τὰς προσευχὰς *ρουκιού*, μεταβαίνει εἰς τοὺς λόφους *Σαφά* καὶ *Μερβέ*, ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὴν *Μέκκαν* ἵνα ἐπιχειρήσῃ ἑτέραν περίξ τοῦ *Κιααβέ* ὁδοιπορίαν, καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν θέσιν *Μινά*, ἔνθα ὀφείλει νὰ διέλθῃ τὰς νύκτας τῆς ἐνδεκάτης, τῆς δωδεκάτης καὶ τῆς δεκάτης τρίτης τοῦ μηνός *τζιλχιτζέ*, αἵτινες νύκτες ὀνομάζονται *τσερίκ*.

Τέλος, μετὰ τὴν εἰς *Μέκκαν* ἐπάνοδον, ὁ προσκυνητὴς ἐνδύεται νέον ἔνδυμα, ἐπαναλαμβάνει τὸν περίξ τοῦ *Κιααβέ* περίπατον, καὶ διὰ τελευταίαν φορὰν ἐπισκέπτεται τοὺς τόπους *Ἀραφάτ*, *Μινά*, *Σαφά* καὶ *Μερβέ*.

Τὴν δεκάτην τετάρτην ἡμέραν τοῦ μηνός *τζιλχιτζέ*, ἅπασαι αἱ ἱεροτελεστίαι καὶ διατυπώσεις συμπληροῦνται, καὶ ὁ προσκυνητὴς ἀποδύεται τὸ ἔνδυμά του, λούεται, καὶ ἔκτοτε λαμβάνει τὸν τιμητικὸν τίτλον τοῦ *Χατζή*, τιθέμενον πρὸ τοῦ ὀνόματός του καὶ διατηρούμενον διὰ παντός.

Παρατήρησις. Οἱ Σιῖται ἐπιχειροῦσιν προσεῖτι ὁδοιπορίας πρὸς προσκύνῃσιν τῶν τάφων τῶν ἱμαμῶν, καὶ ἰδίως τοῦ *Χουσεῖν* εἰς *Κερπελάχ*, τοῦ *Ἀλῆ* εἰς *Νετζέδ* καὶ τοῦ *Ριζά* εἰς *Μεσεδ*· καὶ ὁ μὲν ἐπισκερθεὶς τὸ *Κερπελάχ* λαμβάνει τὸν τίτλον τοῦ *Κερπελαί*, ὁ δὲ προσκυνήσας εἰς *Μεσεδ* τὸν τοῦ *Μεσεδ* ἢ ἀλλ' ἐὰν μετὰ ταῦτα μεταβῇ τις εἰς *Μέκκαν* πρὸς προσκύνῃσιν παραιτεῖ τοὺς ἄλλους τίτλους διατηρῶν μόνον τὸν τοῦ *Χατζή*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΔΖΙΧΑΔ—ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΠΙΣΤΩΝ.

ΠΗΓΑΙ.

Νεῖλ οὐλ-μεράμ, σ. 92—98.— *Πιστ-πάπ*, σ. 184—192.— *Κέσφ-έρβάρ*, σ. 467—471, 784—809.— *Χαλλήλ ιδζάζ*, σ. 280—283, 437—440, 452—469.— *Ἰχτιλαγὰτ οὐλ-έρπαδ*, σ. 246—281.— Κοράνιον, Κεφ. Η, Θ, ΜΘ.

Δὲν θέλομεν ἐκθέσει ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ, εἰμὴ τινὰς τῶν κυριωτέρων περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ πολέμου κανόνων ἀκολουθοῦντες ἰδίως τὴν αἴρεσιν τῶν Σιῖτων. Λεπτομερείας πλειότερας δύναται τις νὰ εὑρῇ ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ διδάκτορος *Worms* περὶ τῆς ἐν ταῖς μουσουλμανικαῖς χώραις ἰδιοκτησίας, *Journal Asiatique*, 1842 σ. 388—398· ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ *Μουρατζᾶ Δ' Ὀσσώνος* T. E, σ. 49—139, καὶ ἐν τῷ σπουδαίῳ περὶ τοῦ *Δζιχαδ* ἄρθρῳ τοῦ συμβούλου *Chanykow*, καταχωρηθέντι ἐν τῇ ἐφημερίδι *der Kaukasus*, τῷ 1846.

§. 1. Ὁ κατὰ τῶν ἀπίστων πόλεμος εἶναι καθήκον ὑποχρεωτικὸν διὰ πάντα μουσουλμάνον ἐνήλικον, ὑγιᾶ τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦν καὶ ἐλεύθερον. «Μία ἡμέρα ἐν πολέμῳ ἀξίζει πλειότερον εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Θεοῦ, παρά νηστεία ἑνὸς μηνός» εἶπεν ὁ Προφήτης τοῦ Ἰσλαμισμού.

Δὲν δύναται τις νὰ προπαρασκευθῆ πρὸς πόλεμον, εἰμὴ τῇ προσκλήσει ἢ τῇ διαταγῇ τοῦ ἱμάμη. Κατὰ τοὺς μῆνας ὅμως *ρετζέπ*, *τζιλκαδ*, *τζιλχιτζέ* καὶ *μοχαρέμ*, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιχειρήσῃ ἢ νὰ ἐξακολουθήσῃ πόλεμον, ἐκτὸς ἐὰν ἐπίκηται ἐπιδρομὴ ἐχθροῦ (1).

§ 2. Ὁ θρησκευτικὸς πόλεμος ἐπιχειρεῖται:

α'.) Κατὰ τῶν ἀπίστων, τῶν ἀρνούμενων νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς μουσουλμάνους.

β'.) Κατὰ τῶν ὑποτεταγμένων μὲν εἰς τὴν δύναμιν τῶν μουσουλμάνων, ἀπειθούντων ὅμως καὶ μὴ διδόντων τοὺς φόρους *τζιζιέ*.

(1) Οἱ Μουσουλμάνοι, διαρκούστος τοῦ πολέμου, δὲν πρέπει νὰ δικάζονται μετὰ ἀπίστων. Οἱ δὲ πλούσιοι καὶ οἱ εὐποροῦντες ὀφείλουσι νὰ καταβάλλωσι μέρος τῆς περιουσίας των πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐξόδων τοῦ πολέμου.

γ'.) Κατὰ τῶν στασιαζόντων, ἔστω καὶ Μωαμεθανῶν, ἐναντίον τῶν Ἰμαμῶν, καὶ ἐν γένει κατὰ παντὸς ἐπιχειρήσοντος ἐχθροπραξίας (1).

§ 3. Πάντα τὰ ἐν ἐχθρικῷ τόπῳ ἢ τὰ ἐν πολέμῳ καταλαμβανόμενα κινήτὰ πράγματα, ἀποτελοῦσι τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου γκαριμέ, ἅτινα, ἀφαιρουμένου τοῦ πέμπτου μέρους ἐξ αὐτῶν, (περὶ οὗ ἴδε ἀνωτ. κεφ. Γ.) διανέμονται εἰς ὅλον τὸν στρατόν.

Ὅλα δὲ τὰ ἀκίνητα μένουσιν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν ἰδιοκτητῶν, οἵτινες δὲν ὑποχρεοῦνται ν' ἀσπασθῶσι τὸν Ἰσλαμισμὸν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑποταχθῶσιν ἐκουσίως εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν μουσουλμάνων, νὰ πληρῶνσι τὸν φόρον τζιζιέ (2) καὶ ποσοστὸν τι ἐκ τῆς περιουσίας των, χαράτζ.

Τὸ ποσὸν τοῦ φόρου τούτου, μὴ ὀριζόμενον ὑπὸ τοῦ νόμου, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἰμάμη.

Οἱ ἀσπαζόμενοι τὸν Ἰσλαμισμὸν ἄπιστοι διατηροῦσι τὴν πλήρη κυριότητα τῆς περιουσίας των, καὶ δὲν ὑποχρεοῦνται, εἰμὴ μόνον εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ ζεκιὰτ. Ἐκίνητα κτήματα αὐτῶν ὀνομάζονται ἐραζιὰ οὔσεχριιέ, δηλ. τῶν ὁποίων ὁ φόρος ἐπληρώθη, πρὸς διάκρισιν ἐκείνων, ὧν ὁ φόρος χαράτζ ὀφείλεται. (Ὅρα κατωτέρω).

Οἱ ἄπιστοι οἱ μὴ ὑποτασσόμενοι ἐκουσίως δὲν πρέπει νὰ περιμένωσι χάριν διὸ οἱ μὲν ἄρρενες αἰχμαλώτοι, μὴ ἀσπαζόμενοι τὸν Ἰσλαμισμὸν, πρέπει νὰ θανατόνωνται, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδια νὰ αἰχμαλωτίζονται. (ὅρα τὸ βιβλίον Οὐκούτ). Ἐξαρτᾶται ὅμως ἀπὸ τὸν Ἰμάμη νὰ χάριση τὴν ζωὴν εἰς τοὺς αἰχμαλώτους ἄρρενας, καθιστῶν αὐτοὺς δούλους.

Ὅλαι αἱ καλλιεργούμεναι γαῖαι, κατακτηθεῖσαι, ἀφίονται εἰς τοὺς λαβόντας μέρος εἰς τὸν πόλεμον μουσουλμάνους, οἵτινες ὅμως

(1) Κατὰ τὸ βιβλίον Χ ε δ α γ ι ε, ὅπερ οἱ Ἀζεμίται παραδέχονται, οὗτοι δὲν θεωροῦσιν ὡς δόγμα τὴν κατὰ τῶν ἀπίστων ἐπιχείρησιν πολέμου. Ἡ εἰρήνη κατ' αὐτοὺς εἶναι ἀνακωχὴ, ἣτις ἐξακολουθεῖ μέχρι οὗ σπουδατοὶ λόγοι πρὸς πόλεμον γεννηθῶσιν· ἀλλ' ἢ κήρυξις τοῦ πολέμου πρέπει νὰ ἀγγελθῆ προηγουμένως εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἡ παρά τινος μουσουλμάνου δοθεῖσα εἰς ἄπιστον ἢ εἰς ἐπαρχίαν ὀλόκληρον ὑπόσχεσις περὶ προστασίας, ἀμὰ ν, γενεῶν ὑποχρέωσιν, ἣν ὀφείλει νὰ σεβασθῆ καὶ ἐκτελέσῃ πᾶς Μουσουλμάνος.

(2) Σ. Μ. Τζιζιέ εἶναι ὁ κεφαλικὸς φόρος εἰς ὃν ὑπεβάλλοντο πρότερον οἱ κατακτηθέντες λαοὶ, χάριν διατηρήσεως τῆς ζωῆς των. Ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἐξῆς βήσεως τοῦ Κορανίου κεφ. ΙΘ, ἐδ. 29. «Μάχου κατὰ τῶν μὴ εἰς τὸν Ἀλλάχ πιστευόντων, μέχρι οὗ ἕκαστος ἐξ αὐτῶν πληρώσῃ ἐποκειδίστω; τὸν τζιζιέ» ἀπηλλάττετο δ' αὐτοῦ αἱ γυναῖκες, τὰ παῖδια, οἱ δούλοι, οἱ ὑπέργηροι, οἱ τυφλοὶ, οἱ παραλυτικοὶ, οἱ χωλοὶ καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ κερδίσωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν· χαράτζ δὲ εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιβαλλόμενος φόρος.

δὲν ἀποκτῶσι τὴν κυριότητα αὐτῶν, οὐδὲ δύνανται νὰ τὰς διαθέσωσι πρὸς ὄφελός τινος διὰ κληροδοσίας, δωρεᾶς ἢ ἀφιερώματος, βάλκφ, ἀλλ' ἀπλῶς ἀπολαμβάνουσι τὴν ἐπικαρπίαν τῆς λαχούσης ἐκάστῳ μοίρας κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰμάμη γενομένην διανομὴν εἰς τοῦτον δὲ ἀνήκει ἢ ἐπὶ τῶν γαιῶν κυριότης.

Αἱ ἀκαλλιεργητοὶ γαῖαι, μεβὰτ, μεταβαίνουσιν εἰς τὴν πλήρη κυριότητα τοῦ Ἰμάμη, ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ὁποίου δὲν δύνανται νὰ ἐκχερσωθῶσιν. (ὅρα βιβλ. Ἀγκιάμ).

Ὅλαι αἱ καλλιεργούμεναι γαῖαι, καὶ ἂν ἤθελον ἐν μέρει ἀνήκει εἰς τὴν κυριότητα Μουσουλμάνου, ὑποβάλλονται ὡς κατακτηθεῖσαι εἰς ἔγγειον φόρον, καλούμενον χαράτζ. Ὁ φόρος οὗτος εἶναι ἡ χαράτζ μουκασεμέ, ἀυξομειούμενος ἀναλόγως τῆς εὐφορίας ἢ τῆς τοποθεσίας, ἡ χαράτζ βεζιφὲ, φόρος σταθερὸς, ὀριζόμενος δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἰμάμη ἢ τοῦ σουλτάνου.

Αἱ γαῖαι καὶ αἱ ἰδιοκτησίαι τῶν χαρβῆ, δηλ. ὅλων τῶν μὴ ὑποταχθέντων εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Μουσουλμάνων ἀπίστων, καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν πληρῶνουν τὸν φόρον τζιζιέ, γίνονται μουχάβ, δηλ. ἔχουσι τὸ δικαίωμα οἱ Μουσουλμάνοι νὰ τὰς ἀποκτήσωσι νομίμως.

Ὁ Μωαμεθανὸς, λαμβάνων κατοχὴν κτήματος ἀνήκοντος εἰς τοὺς χαρβῆ, θεωρεῖται ὁ πρῶτος κάτοχος αὐτοῦ.

Ἡ διανομὴ τῶν λαφύρων, κισμετ, γίνεται τῆ ἐπιμελείᾳ τοῦ Ἰμάμη, ὅστις ἀφαιρεῖ ἐν πρώτοις τὸ ἐν πέμπτον διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας, καὶ δι' ἀγαθοεργὰς πράξεις, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος διανέμεται μεταξὺ τοῦ στρατοῦ. Ὁ ἵππεὺς λαμβάνει διπλοῦν μερίδιον τοῦ πεζοῦ.

Τὸ εἰς ἕκαστον στρατιωτικὸν λαχὸν μερίδιον, ἐπιτρέψαντα εἰς τὴν ἐστίαν του, γίνεται πλήρης ἰδιοκτησία αὐτοῦ, δυναμένη νὰ μεταβιβάσθῃ εἰς τοὺς κληρονόμους του.

Οἱ Ἐχλι ζιμμέτ, δηλ. οἱ ἄπιστοι, οἱ πληρόντες τζιζιέ, προστατεύονται ὑπὸ τῶν μουσουλμανικῶν κυβερνήσεων, ἀλλ' ὀφείλουσι ἰδιάζοντα σεβασμὸν πρὸς τοὺς πιστούς. Ἀπαγορεύεται αὐτοῖς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰ τεμένη· πρέπει δι' ἰδιάζοντος ἱματισμοῦ νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους, αἱ δὲ οἰκίαι των καὶ αἱ οἰκοδομαὶ των δὲν πρέπει νὰ ἦναι οὔτε ὑψηλότεραι, οὔτε ὠραιότεραι τῶν τῶν πιστῶν· δὲν πρέπει νὰ κάμνωσι μεγάλας δαπάνας, οὐδὲ χρῆσιν πολυτελείας (1).

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ προσωπικὰ καὶ τὰ πραγματικὰ αὐτῶν δικαιώματα, καὶ ἐν γένει τὰ ἀστυκὰ, χαίρουσιν ὅσα ὁ νόμος χορηγεῖ καὶ

(1) Σ. Μ. Περιττὸν ἴσως εἶναι νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι αἱ διατάξεις αὗται περιήλθον εἰς ἀχρησίαν.

εις τους μουσουλμάνους· ὡς δὲ πρὸς τὸ ποινικὸν δίκαιον, παραβιάζοντες τοὺς νόμους τῆς ἐπικρατείας καὶ τὰς διατάξεις τοῦ Σερῆ, δικάζονται κατὰ τοὺς μουσουλμανικοὺς νόμους.

Ἐν τούτοις δὲν ὑποβάλλονται εἰς ποινὰς ὁσάκις αἱ πράξεις των, ἀντικείμεναι μὲν εἰς τοὺς νόμους τοῦ ἰσλαμισμού δὲν ἀπαγορεύονται ὡς ἀξιόποιοι ὑπὸ τῆς ἑαυτῶν νομοθεσίας. Κατὰ γενικὴν δὲ ἀρχὴν οἱ ἔχ.λι ζιμμέτ δικάζονται ἀπὸ πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς τὴν φυλὴν των καὶ κατὰ τοὺς ἑαυτῶν νόμους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ΙΤΙΚΙΑΦ — ΜΟΝΑΣΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ.

§ 1. Διὰ τοῦ ὄρου Ἰτικιάφ, ἐννοοῦνται αἱ ἕκτακτοι προσευχαί, τὰς ὁποίας ὁ Μουσουλμάνος μετ' ἐξαιρετικῆς εὐλαθείας κάμνει ἐν τῷ τεμένει, ἀποχωριζόμενος ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς ιδέας τοῦ κόσμου, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ προσεγγίσῃ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ. Εἶναι δὲ ἀπόρροια ἐκουσίας καὶ ἐλευθέρως ἀποφάσεως, γενομένης πρὸς τὸν σκοπὸν μετάνοις καὶ οὐδέποτε ἐπιβαλλομένης.

Οἱ διδόμενοι εἰς τοιαύτας ἐξασκήσεις, ἤτοι οἱ ἀποχωροῦντες τοῦ κόσμου ἵνα ἐπιδοθῶσιν εἰς θρησκευτικὰς μελέτας καὶ ἐμπνευσθῶσιν ἄνωθεν, ἀνήκουσιν κυρίως εἰς τὰς αἰρέσεις ἐκείνων, οἵτινες ἀσχολοῦνται εἰς ἀπακρύφους ἐρεύνας ἐπὶ τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως· μεταξὺ δὲ τούτων διακρίνονται αἱ κοινότητες Ἐχ.λι τερικέ καὶ σουφῆ με τοὺς μουρσιδ καὶ μουριδ αὐτῶν.

Ὁ Ἰτικιάφ εἶναι ἢ ὑποχρεωτικὸς ἢ δυνατικὸς. Τὸ πρῶτον εἶδος προέρχεται ἀπὸ τινος ἐπευχῆς, τὸ δὲ δεύτερον ἀπὸ ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ὑποβληθῇ τις εἰς αὐτὸ ἀπὸ εὐλάβειαν.

§ 2. Ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τούτου τηρητέον τὰ ἐξῆς:

- α΄.) Ὁ θέλων νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ Ἰτικιάφ, ὀφείλει νὰ πρῆσβεύῃ τὴν μουσουλμανικὴν πίστιν, νὰ ἦναι ἐνήλιξ καὶ ὑγιής τὸν νοῦν.
- β΄.) Ὀφείλει ν' ἀπαγγείλῃ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, τὸ νιγιέτ, δηλ. νὰ ἐκφράσῃ τὴν θέλησιν τοῦ ὅτι θέλει ἐπιδοθῇ εἰς τὸ Ἰτικιάφ. (ἴδε ἄνωτέρω περὶ προσευχῆς § 3.)
- γ΄.) Ὀφείλει νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἀρμόδιον τόπον μεκιάν· δηλ τὸ κυ-

ριώτερον τζαμίον, μεστζίδι δζουμά, τῆς πόλεως, ἔνθα κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας ὁ ἰμάμ-τζουμά ἢ ὁ μπισναμάζ διευθύνει τὴν μεσημβρινὴν προσευχὴν, καὶ ἔνθα ὑπάρχει μέρος προωρισμένον πρὸς τούτο.

δ΄.) Τὸν προσήκοντα χρόνον, ζαμάν, ὅστις δὲν δύναται νὰ ἦναι συντομώτερος τῶν τριῶν διαρκῶν ἡμερῶν.

ε΄.) Ὀφείλει νὰ διαμῆνῃ διαρκῶς ἐν τῷ τεμένει, νισεστέν, ν' ἀπαγγέλλῃ εὐχὰς, χωρὶς ν' ἀπασχολῇ τὸν νοῦν του εἰς ἕτερον τι ἀντικείμενον ἢ εἰς σκέψεις κοσμικὰς. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸν ν' ἀπομακρυνθῇ τοῦ τεμένους, εἰμὴ μόνον ὅπως νιφθῇ, ἐκπληρώσῃ τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας, ἀπαγγείλῃ εὐχὰς εἰς θανατιῶντα, παρακουλουθήσῃ ἐκφορὰν νεκροῦ, ἢ ἐπισκεφθῇ ἀσθενεῖς, ἢ τέλος ὅπως καταθέσῃ τι ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης.

ς΄.) Νὰ τηρῇ τὴν νηστείαν, ρουζέ· ὀφείλει νὰ τηρῇ τοὺς αὐστηροὺς περὶ τῆς νηστείας τοῦ ραμαζανίου κανόνας· πᾶν δυνάμενον νὰ διακόψῃ, ἢ νὰ ἐπιφέρῃ ἀταξίαν τῆς νηστείας ταύτης πρέπει νὰ τὸ ἀποφεύγῃ. Δὲν λαμβάνει δὲ χώραν ὁ Ἰτικιάφ εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ νηστεία εἶναι ἀπηγορευμένη, οἷον κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας.

ζ΄.) Ῥασσάτ, νὰ λάβῃ τὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ Ἰτικιάφ ἄδειαν. Τὸ μὲν τέκνον ὀφείλει νὰ λάβῃ τοιαύτην παρὰ τοῦ πατρὸς, ἢ γυνὴ παρὰ τοῦ συζύγου καὶ ὁ δούλος παρὰ τοῦ πάτρωνός του.

Κατὰ τὸ βιβλίον Νεῖλ οὐ-μεράμ, σελ. 76, ἡ ἄδεια αὕτη πρέπει νὰ δοθῇ εἰς πάντα μουσουλμάνον ὑπὸ τοῦ σαχῆβ βε.λαγιέτ, ἢ ὑπὸ τοῦ ἰμάμη, ἐὰν εὐρίσκηται ἐπὶ τοῦ τόπου.

Ὁ ἄνευ ἀδείας γενόμενος Ἰτικιάφ οὐδεμίαν νόμιμον ἰσχὺν ἔχει. Ὁ ἐπευχθεὶς νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν Ἰτικιάφ, καὶ μὴ ἐκπληρώσας τὴν εὐχὴν του, ὑποβάλλεται εἰς τὸ κεφαρέτ. (Ὁρα βιβλ. Ἰκαάτ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΕΜΠΡΕ ΜΑ ΕΡΟΥΦ ΒΕ ΝΕΧΙ ΜΟΥΝΚΕΡ.
ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΑΤΤΕΙΝ ΤΟ ΑΓΑΘΟΝ
ΚΑΙ ΑΠΕΧΕΙΝ ΤΟΥ ΠΟΝΗΡΟΥ.

Μὰ ἐροῦφ σημαίνει τὴν εἰς τὸ ἀγαθὸν προτροπὴν, νέχι μουν-
κέρ δὲ, τὴν ἀπὸ πᾶσαν κακὴν καὶ παράνομον πράξιν ἀποχήν.

Καθῆκον παντὸς μουσουλμάνου καὶ ἰδίως τῶν μεγάλων καὶ ἐξό-
χων προσώπων, ἀγιάρ, εἶναι νὰ συμβουλευώσιν ἀγαθὰς καὶ νομί-
μους πράξεις, νὰ συντελώσιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσίν των, καθὼς προσ-
έτι καὶ νὰ ἐμποδίζωσιν ἕκαστον νὰ πράττῃ πράξεις ἀντικειμένας
εἰς τὸν Νόμον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποτροπὴν τοῦ παραδοκίμειν τὸν νόμον, τηρη-
τέον τὰ ἑξῆς:

α'.) Πρὶν ἢ ἀποτρέψῃ τις τινὰ, πρέπει νὰ ᾔναι βέβαιος, ὅτι οὗτος
ἐξετέλεσε πραγματικῶς, ἢ προτίθεται νὰ ἐκτελέσῃ πράξιν κακὴν.

β'.) Πρέπει νὰ ᾔναι τις ἐντελῶς πεπεισμένος, ὅτι θέλει εἰσακου-
σθῆ ἢ προτροπὴ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐνόχου.

γ'.) Ὅταν φαίνεται ὅτι οὗτος ἔδειξε κάποιαν μετάνοιαν, ἢ ἀνε-
γνώρισεν ὅτι ἔπραξε τὸ κακὸν, πρέπει νὰ τῷ ἀπευθυνθῶσιν αἱ προ-
τροπαί.

δ'.) Ὅταν ὅμως ὑπάρχη βέβαιον, ὅτι ἡ προτροπὴ θέλει ἀποβῆ
εἰς μάτην, ἢ ὅτι ἤθελεν ἔχει δυσαρέστους συνεπειὰς διὰ τὸν προ-
τρέποντα, δύναται οὗτος ν' ἀπέχη.

Πρὸς ἀποτροπὴν τινος τοῦ πράξαι κακὸν, τρία μέσα δύναται
τις νὰ μεταχειρισθῆ: διὰ σημείων, διὰ λόγων, ἢ διὰ πράξεων δι.λ.
ζεπάν, βδ δέστ, καὶ ταῦτα διαδοχικῶς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέ-
πει ν' ἀρχίσῃ μετὰ πραότητος καὶ γλυκύτητος ἐὰν τοῦτο ἀποβῆ
ἀνωφελές, νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνὴν καὶ τέλος νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς χει-
ρὸς, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν κακὴν πράξιν. Ἐν τούτοις μόνος ὁ ἡγεμὸν
τοῦ τόπου, ἢ ὁ ἱράμης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς βίας
κατὰ τοῦ ἐνόχου καὶ νὰ τὸν τιμωρήσῃ.